

A HAZÁÉRT!

**A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
HADTUDOMÁNYI ÉS HONVÉDTSZTKÉPZŐ
KARA, VALAMINT A ZÜRICHI MAGYAR
TÖRTÉNELMI EGYESÜLET CENTENÁRIUMI
RENDEZVÉNYE**

Budapest, 2014. november 28.

Hungária Krt. 9-11. A épület, 530-as Tanácsterem

Szerkesztette: Darai Lajos

**ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA
XXX. évfolyam 1. szám**

A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET 70. SZ. KIADVÁNYA

Sorozatszerkesztő: Csihák György

Tartalom

<i>Dr. Csihák György (Zürich): Előszó .....</i>	<i>3</i>
<i>Dr. habil. Örsi Julianna CSc (Túrkeve): Első világháborús katonaemlékek a Nagykunságon.....</i>	<i>7</i>
<i>Dr. Németh Szilvia PhD (Pozsony): Pozsony a világháborúban (1914- 1918). Egy hátországi nagyváros korabeli sajátosságai .....</i>	<i>20</i>
<i>Kovács Rudolf Zoltán (Budapest): Tábori lelkészek az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében és az első világháború időszakában .....</i>	<i>46</i>
<i>Dr. Pandula Attila DSc (Budapest): A Katonai Érdemkereszt története az első világháborúban, különös tekintettel a társadalomtörténeti vonatkozásokra.....</i>	<i>55</i>
<i>Dr. Csihák György (Zürich): Burgenland – körül-belül.....</i>	<i>62</i>
<i>Dr. Darai Lajos CSc (Kápolnásnyék): Összegezés .....</i>	<i>107</i>
<i>Dr. J. Újváry Zsuzsanna PhD (Budapest): Összegezés.....</i>	<i>110</i>
<i>Képek a tanácskozásról.....</i>	<i>113</i>
<i>MELLÉKLETEK .....</i>	<i>116</i>
<i>ZMTE Tudományos Tanács .....</i>	<i>117</i>
<i>Kutatási tárgykörök.....</i>	<i>118</i>
<i>A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tudományos kiadványai.....</i>	<i>130</i>

Előszó

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara közös rendezésében tudományos tanácskozáson emlékeztünk meg az első világháború kirobbanásának 100. évfordulójáról 2014. november 28-án a budapesti Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hungária körüti épületében a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karral való együttműködésünk és Dr. Harai Dénes ny. ezredes, tanszékvezető-helyettes, egyetemi tanár vendéglátása keretében.

Az ülésre az előadókat Dr. Pandula Attila, aki a ZMTE Tudományos Tanácsának elnöke, az MTA doktora, az ELTE BTK egyetemi tanára hívta és szervezte. Az ülésen a ZMTE elnöke és Dr. Újváry Zsuzsanna a PPK e BTK egyetemi docense elnökölt, két felkért hozzászóló összegezte a hallottakat.

Az NKE HHK a korábbi Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet viszi tovább az új keretben, amely egyetemmel a ZMTE másfél évtized óta együtt tevékenykedik, együttműködési szerződés alapján. Ennek megújítása az új körülmények között folyamatban van a kölcsönös tudományos előrehaladás és a nemzet felé vállalt történelmünkhöz hű elkötelezettség teljesítése érdekében, nemzetünk tudományos és nevelési szolgálatára.

Mindenesetre a jogelőd Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tevékenysége, érdemei közismert, a jogutód Nemzeti Közszolgálati Egyetem hírverési lehetőségei messze túlhaladják a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületét, ezért itt most a ZMTE tevékenységét ismertetem.

Egyesületünk mintegy harminc évi fennállása alatt mind a kutatási terület megválasztása, mind az eredményeink közzététele tekintetében igyekszünk a kor követelményeinek megfelelni, miközben következetesen tartjuk a magunk meghatározta szakmai irányt.

Még mindég ez az egyetlen hely, ahol a – talán – tizenötmilliónyi magyar tényleg összefogott és itt megy tovább függetlenül a tisztességes nemzeti történelemkutatás, történelemírás és történelemoktatás. Ez a három, így együtt, még mindég csak nálunk van. Azt, hogy jól csináljuk, nem magunk mondjuk, mert két magyar oktatási miniszter – Pokorni Zoltán és Magyar Bálint – elismerte. Ebből kifolyólag kiadványaink a történelemtanárok továbbképzésének tankönyvei. Például az oktatási segédkönyvünk „Magyar történelem. Tízezer év – ezer oldalról”, ami 635 oldal, 29 szerző 42 dolgozata 4 világrész, 11 országból (kényelmesen elérhető a [ZMTE-honlapon](http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf) az [Elektronikus könyvtárban](http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf) és innen: <http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf>). Nem egy ember nézete – több mint 25 év közös munkánk egyik eredménye. Miénk a négykötetes Encyclopaedia Hungarica, a magyar szellemű történelmi lexikon; írtuk 844-en az egész világ-

ról, 18 éven keresztül. Ez a két mű, így együtt, az egyetemes magyar nemzet legjelentősebb közös és független szellemi alkotása az utóbbi hetven esztendőben.

Megteremtettük háromnyelvű honlapunkat (www.zmte.org), – külön [Eszme-csere](#) rovattal – ahol megjelenik múltunk, jelenünk és található szándékunk és tervünk. Kiadványainkat, folyóiratunkat 2007-től csak digitálisan jelentetjük meg. Megtalálható ingyen letölthető PDF formátumban honlapunkon, valamint ezen kívül az Országos Széchényi Könyvtár állami hivatalos digitális on-line könyvtárában, a Magyar Elektronikus Könyvtárban (mek.oszk.hu): http://mek.oszk.hu/html/vgi/kereses/kereses_p.phtml?partner=PARTNER0067 címen és az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázisban (epa.oszk.hu) <http://epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=01445> címen. Felsorakozik ott az elérhető szakirodalmunk, és mindezt átvette az európai uniós digitális könyvtár: „European Library. Connecting knowledge”, következő a címeken adva a linkeket: <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=0>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=20>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=40>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=60>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=80>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=100>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=120>, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/search?query=zmte&offset=140>.

Rendezvényeink, budapesti előadásaink szintén megtalálhatók honlapunkon. Tudományos munkánk vezetője egyesületünk tudományos tanácsa.

A technika fejlődése szükségtelenné tesz költséges nagyrendezvényeket. Csak munkacsoportokat működtetünk, az összehangolást tudományos tanácsunk végzi. A tanács tagjai szükség szerint találkoznak megbeszélésre, a munkacsoportok tagjai elsősorban elektronikus úton tartják egymás között a kapcsolatot. Így a tevékenységbe való bekapcsolódásnak nem akadály a földrajzi távolság, az egészségi állapot, vagy az egyébként tetemes költség. Ezzel a módszerrel ez idő szerint három munkacsoportunk működik.

1. A Horthy-korszak történelemtudományos elemzése. Célul tűztük ki a kor alapos vizsgálatát, a gyakran előforduló érzelmi, elfogult, sőt előre ítélő megközelítés elkerülésével. A csoport 2009 óta több zártkörű rendezvényünkön megtárgyalt számos dolgot, amik megjelentek eddig a 61, 63 és 66. számú kiadványunkban (szintén kényelmesen elérhető ezeken az elérési címeiken: <http://mek.oszk.hu/09100/09110/09110.pdf>, <http://mek.oszk.hu/09400/09484/09484.pdf>, http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012_2.pdf).

2. Régi magyar nyelvű rovásírások. E tárgy különleges jelentőségét az adja, hogy Árpád népének honfoglalása idején Európában csak nekünk volt saját betűírásunk. S bár szinte teljesen feledésbe merült egy jó időre, az utóbbi években már szépen szárba szökött pár ember magvető munkája. Így például egyesületünk tagjának, Forrai Sándornak érdeme, hogy újabb időben a figyelem ismét

ráirányult. Az ő, talán legjelentősebb felismerése, hogy a magyar gyorsírás pontosan azt a rövidítési rendszert alkalmazza, mint a mi ősi írásunk. Ezért nem lehet véletlen, hogy amíg a gyorsírás az ügyintézésből ki nem szorult, addig a magyar gyorsírók voltak a legjobbak a világon.

Sajátos következmény, hogy a kezdetben a nyugaton élő magyarok körében kialakult „magyar történészkedő üzlet” fertőzése mára a Hazában a magyar írás területére is áterjed. A „ki tud nagyobbát mondani” kártevés mára ezen a területen is egyre inkább a kalandorok vadászterületévé teszik legnagyobb művelődésbeli kincsünket is. A kalandorokat lehet találni a „szakmabeliek” körében is.

Ezért munkacsoportot szerveztünk azzal a céllal, hogy az egyesületünkben összegyűlt ez irányú tudományos eredményeinket megkíséreljük jobban elterjeszteni a talán szerényebb, de minden esetre a való történelmi igazság iránt fogékony közönség körében. A tét nem csekély: nevezetesen a történelmi igazság. Eközben számolunk az üzletelők ellenállásával is – de ezt már megszoktuk.

3. Szentgál - Gall. Szinte egy időben érkezett a Veszprém megyei Szentgálról a Szentgál Polgári Szövetség Egyesület, egy korábban már velünk elkezdett „Szentgál” kutatás folytatására való ajánlata és a svájci ST. Gallen Kanton részéről felkérés, hogy támogassuk Szent Gál kutatásukat. Honlapjukon (www.stiftsarchiv.sg.ch) található egy világtérkép, rajta az eddig talált 1400 Gallus (templom, helység) feltüntetésével. Ebből, a Kárpát-medencében található 9, ezen belül a mai Magyarországon kettő. Keresik Gallus-t az egész világon, és mindent ami idetartozik: alapítás, kép, elérhetőség stb.

Örömmel társultunk ebbe a kutatásba. Kapcsolódik ez a magyarok különleges kötődéséhez Szent Benedek rendjével, de azért is, mert a GAL nekünk valami többre is mutat. Nem véletlenül van csak a budapesti telefonkönyvben legalább 200 Gal- név. A „gal” szó világszerte jelent fényeset, ragyogót, ünnepit; rendeznek gál-át ahová gál-ába kell vágjuk magunkat. Kérdéses az is, hogy egy barát miért ment Írországból a mai St. Gallenbe és a Gall/us az a neve volt-e, vagy a hely, a fajtája ahonnan jött?

Ez idő szerint ezen a három területen kutakodunk bővebben - és továbbra is baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányba.

Mint immáron harminc éve egyhuzamban.

Tudományos folyóiratunk és periodikánk az [Acta Historica Hungarica Turiciensia](#) a Magyar Tudományos Akadémia által elismert közlési hely, melyben tematikus köteteket, mint e jelen kötet is, adunk közre, és a [Pannon Kultúra-közösség Kutató és Képzőközpont Folyóirataként](#) az időközben született különböző tárgyú tanulmányokat tesszük közzé (beküldési cím: zmtehu@gmail.com). Ennek az ajánlott Rovatrendje megegyezik az évtizedek óta futó történelemtanár továbbképzésünk tanrendjével, amit jóváhagyott két magyar oktatási miniszter. Ez is mutatja azt az átfogó témakört, kutatandó területet, amit kutatómunkánk felölel, illetve amit feltárássra, elemzésre javasolunk elektronikus folyóiratunkban. Ez nem akarja megkötni senki kezét, elméleti szárnyalását, azaz nyitottak vagyunk olyan téren született tanulmányokra is, ami szokatlan, új megközelítést,

eddig nem látott eredményt mutat. É éppen e kiterjedt kutató–közlő–oktató szerepkör miatt tekintünk úgy egyesületünknek erre a tevékenységére, mint Pannon Kultúraközi Kutató- és Képzőközpont, ami valójában már évek, évtizedek óta fennáll, és amelynek működési alapelveit mintegy utólag, illetve a jövőbeli hatékonyság érdekében a továbbiakban kívánjuk pontosabban, meghatározni, szakvakba önteni.

Mindenesetre, ha már valamennyire le is mondtunk nagyrendezvények szervezéséről és rendezéséről, ha alkalom adódik erre, nem térünk ki előle. Így történt ez tavaly nyáron is, amikor 2014. augusztus 20-án Ünnepi megemlékezést szerveztünk Pilisszántón a Boldogasszony Sziklakápolnába és a Pádúai Szent Antal Templomba „Tízezer hontalan magyar Szent István-napi zarándoklata 1947. augusztus 20-án” címmel a ZMTE és a Pilisszántáért Egyesület közös rendezésében. A Sziklakápolnához a Pilisi Csillagösvényen zarándokoltunk és ott szentmise keretében meggyűjtöttük az eredeti németországi, altöttingi zarándoklat emlékgyertyáját. Utána délután a pilisszántói katolikus templomban tudományos ülésszakkal emlékeztünk az altöttingi zarándoklatot kísérő, az utolsó szabadon választott magyar országgyűlés tagjai által tartott és a Szent Korona jogfolytonosságát kimondó altöttingi országgyűlésről. E rendezvényünkről szól legutóbbi kötetünk, amely szintén elérhető a ZMTE [Elektronikus könyvtárában](#).

Zürich, 2015. január 27.

Dr. Csihák György

Dr. habil. Örsi Julianna C Sc (Túrkeve):

Első világháborús katonaemlékek a Nagykunságon

A 20. század történelmét nem lehet elmondani, leírni anélkül, hogy a világháborúkat ne érintenénk. Így tették ezt azok az emberek is, akikkel az 1970-es években beszélgettem. A saját életük elmondása során meghatározó élményként mesélték, hogyan kerültek ki a frontra 18-19 évesen, ott milyen harcokban vettek részt és hogyan jöttek haza Piavetől, Doberdórol.¹ A katonanóták egész sorát dalolták azoknak a kutatóknak, akik erre voltak kíváncsiak. Én, mint néprajzos ekkor még nem voltam nyitott a narratívumok lejegyzésére. Máig sajnálom, hogy miért nem jegyeztem le nagyapám kalandos hazatérésének történetét, hogy nem vettem magamhoz a komód fiókjában őrzött katonaleveleket, hogy nem kérdeztem meg kiskoromban, miért nevezik az öreg kutyájukat Sabácnak.² Az első világháború résztvevőit ma már nem tudom megkérdezni, de azért maradtak a családotknál a fiókokban, itt-ott árválkodó egy csomóba összekötött katonalevelek, egy-egy fénykép, emléklap a falon. Szerencsére nem mindenütt dobták ki vagy temették el az elhunyttal. Jobb esetben az utódok a dokumentumokat, hadifogoly emlékeket beadták a helyi múzeumba, levéltárba.³ Ezekből az emlékekből készültek eddig is és most is kiállítások. Ebben az évben különösen sok az első világháborút bemutató kiállítás. Ilyet készítettem magam is többször Túrkevéen.⁴

---

¹ Ilyen visszaemlékezéseket tartalmaz például a Tisza-menti falvakból Fazekas Mihály gyűjtőfüzete. Lásd Fazekas Mihály 2012

² A közelmúltban kaptam vajdasági ismerőseimtől egy katonanapló anyagát tartalmazó könyvet, amely többek között a Sabác várában zajlott harcokról is szól. Lásd Csorba József 2014.

³ A túrkevei gyűjteményről múzeumigazgatóként többször írtam. Lásd Örsi Julianna 2001.; Örsi Julianna 2008

⁴ Én is készítettem ilyen témájú tárlatot például 1994-ben Katonaemlékek az I. világháborúból címmel. Sőt a túrkevei múzeum „Hírünk a világban” című állandó kiállításába is tettem be első világháborús emléktárgyakat 2001-ben. Lásd Örsi Julianna 2001a.; Örsi Julianna 2002a

A türkevei Finta Múzeum nagy becsben tartja a Finta művésztestvérek hagyatékát.⁵ A „Hírünk a világban” című állandó kiállításban a látogatók figyelmét mindig felkelti Finta Gergelynek (Zádory Oszkár) a francia fogságban készült csontfaragványai csakúgy, mint Finta Sándor Trianoni emlékmű-terve.⁶

2011-ben Budapesten a Ráday Gyűjtemény egyik tárlójában felfedeztem vitéz Nagy László karcagi tanító kéziratos jegyzeteit, ami felkeltette a figyelmemet. Vitéz Nagy Lászlóról én hallottam korábban is, de azt nem tudtam, hogy ő egy távol-keleti hadifogolytábor lakója volt.

Ugyanígy voltam az egykori múzeumigazgató elődöm dr. Györffy Lajossal is. Életéről sokszor, sok helyen írtam.⁷ Helytörténeti és különösen turkológiai munkássága közismert és megbecsült. Életének világháborús emlékei azonban csak most kerültek napvilágra a családnál megőrzött levelek nyomán.

Nos, nézzük ezeket az emlékeket!

Finta Gergely a Fekete kolostorban

A türkevei pásztorcsaládba született, nevelkedett tehetséges fiatal a 20. század elején a francia művészet büvökörébe került. 1906-tól Párizsban Roden tanítványaként vált ismertté majd népszerűvé. Az első világháború azonban derékba törte a sikeres pályát. Az Antanthoz tartozó hatalom ellenségként kezelte a Franciaországban tartózkodó magyar értelmiségi fiatalokat és börtönbe zárta. Így került 1915-ben Finta Gergely, Kuncz Aladár és társaik a Noirmoutier kolostorba.⁸ A fogvatartott magyar rabok életét Kuncz Aladár *A Fekete kolostor* című regényében örökítette meg.⁹ A könyv nyomán kereste fel a helyszínt a Duna TV stábja Jeney Éva irodalomtörténésszel és készített filmet az ottani emlékekből, melyet 2014. decemberben a nagyközönség is láthatott.¹⁰ A könyvben szereplő „művész” a türkevei Finta Gergely. Ő volt az, aki az első elhunyt fogolytársuknak emlékkövet faragott. Ennek másáról – amelyet Kuncz Aladár sírjára készített később – csak fotónk van, de Finta Gergely hazahozta azokat a kis faragott csontokat, amelyeket ott készített a konyhából kidobált marha lábszárcsontokból. Ezek láthatók a türkevei tárlaton. Bízom benne, hogy e hír eljut a Noamoutierben működő helytörténeti egyesülethez is és ellátogatnak Túrkevére. A türkeveiek pedig kíváncsiak lesznek a Fekete kolostor ódon falaira. Egy ilyen kirándulásra magam is beneveznék.

---

⁵ A múzeum legújabb kiadványát Egri Mária írta a Fintákról. Lásd Egri Mária: 2014

⁶ Az állandó kiállítást 2001-ben rendeztem a Finta Múzeumban, amely ma is áll

⁷ Például Örsi Julianna 2001 b.; Örsi Julianna 2001 c.; Örsi Julianna 2002 c

⁸ A két fogoly alakjáról lásd Kovács János legújabb írását! Kovács János 2014

⁹ Kuncz Aladár 1986

¹⁰ A Fekete kolostor — Kuncz Aladár és az I. világháború c. dokumentum-film. Szakértő: dr. Jeney Éva. 2014. Sajnos a rendező figyelme nem terjedt ki a Túrkevéen őrzött emlékekre

Bizonyára azt is kevesen tartják számon, hogy a művész testvére, Finta Sándor készítette Magyarországon az első világháborús katona-émlékművet 1918-ban. A szobor most is ott áll Pöstyén főterén. Ilyen emlékművei még állnak Hatvanban, Nyitrán, Hevesen és Újvidéken. A később Amerikába került Finta Sándor vázlatkönyvében szerepel egy Trianon emlékmű-terv is, amelynek megvalósulásáról nem tudunk. Anélkül, hogy a Finta testvérek minden világháborús témájú alkotásáról részletesen írnék, csak annyit említek meg, hogy róluk se feledkezzünk meg a világháborús megemlékezések kapcsán! Lapozzák fel Egri Mária legújabb könyvét vagy a Magyar Múzeumi Arcképcsarnok című lexikont!¹¹ Örsi Julianna Múzeumi tükörkép című könyvében is hasznos információkat találnak.¹²

Györffy Lajos a Mzenszki tiszti hadifogolytáborban

Az 1897-ben Túrkevén született Györffy Lajos 18-19 éves korában, egyetemistaként került a keleti frontra. 1917. december 5-én édesapjának írja: „*Táborunk nagy izgatottságban van, várjuk a békét s a felszabadítást! A békét karácsonyra várjuk s el is fog jönni, bízunk benne.*” Ekkor már hadifogságban volt Mzenszkben.¹³ Itt próbálta megőrizni a testi és lelki erejét. „*Minden reggel tornázok s naponta 50-szer körüljárom a kertünket s jól táplálkozom.*”

Otthonról várja a csomagokat és pénzt, amiből eddig csak 13.50 rubeles pénzküldemény érkezett. Most eltekintek a szüleinek és kedvesének írt valamennyi levelének tartalmától, csak arra a különös tényre hívom fel a figyelmet, hogy a későbbiekben édesanyjával magyarul, de édesapjával német nyelven levelezett. Ennek oka, hogy így vélte megőrizni a nyelvtudását. Nyelvtelhetsége és annak kiaknázása, valamint nagy szorgalma még ebben az élethelyzetben is megmaradt. Egyik bajtársa (Benkovich Árpád zászlós, aki megszökött a táborból, majd a debreceni Augustza szanatóriumba került) által írt levélből, melyet Györffy Lajos apjának írt, értesülünk számos részletről. Így például: „*Értesítem, hogy kedves fiával eg. honv. gy.e. hadapródjelölttel együtt voltam orosz fogságban éspedig 1916. augusztusától 1917. augusztusáig. Vele voltam a Charkovi kórházban, majd az Eletri (olv. Jelec.) azután pedig a Mcenski tiszti fogolytáborban. Kedves fiuk nagyon jól érzi magát, a nyáron állandóan minden nap fürödni járt a folyóba.*

... *Úgy szintén kaptam egy fényképet, melyen egy társaság tűz körül üldögél. Éppen én hoztam el a kommandóról azt a fényképet neki. Együtt voltam vele egy szobában.*

---

¹¹ Egri Mária 2014; Örsi Julianna 2002

¹² Örsi Julianna 2008: 60-63

¹³ Mzenszk vagy Mcenszk Közép-Oroszország Orjol Kerületében (Moszkvától délre) található. Abban az időben kb. 10 ezer lakosa volt

Kedves Honkám! Mzensk, 1918. XII. 4.
 Mintán a Sanyi és a Pety címűt már hónapokkal
 ezelőtt meghaptam s azonnal istán merül meg ed-
 dig nem kaptam választ. De már el is engedném
 nekik, csak ottthon találkozhattam náuk minél
 előbb, amibe különben nagyon bírom. A
 háborúnak elertünk a végére, a bére csak ke-
 ter kérdés. Állítólag nem sokára fel szabadít-
 ják itt is a hadi foglyokat, mint minálunk
 ottthon; az újságból olvastuk. Talán egy kicsit
 kellemesebb napokat fogjuk itt eltölteni
 nem sokára! Taggou sokszor csokolja
 a viszontlátásig: Lajos

Kedves fiú apinkám! Mzensk 1918. XII. 8.
 Augusztus 10. óta nem kaptam ottthonról
 semmit kivéve egy 13.50 Rubeles pénzküldé-
 ményt a múlt héten, amit arúttal is nagyon né-
 sen kőröndök. Ez idő szerint teljesen egész egész
 vagyok s így kősem magam is, hogy fenn tartam
 te tiegesséjemet. Minden reggel tovarok s ma-
 pontá 50-vez kőröndgaram a kertünket s jól top-
 lalkosom. - Táborunk most nagy izgatottság-
 ban van, várjuk a békét s a felosabadítást.
 A békét karácsonyra várjuk s el is fog-
 jönni, bírnuk benne.
 A rövides viszontlátásig sokszor
 csokolja verítő fia: Lajos

1. ábra. Györffy Lajos szüleihez írt tábori levelezőlapja

A mi táborunkban 22-en voltunk és egy rendes faház volt. Saját hadifogoly szakácsunk volt s minden szobában egy legény, aki takarított.

Kedves fiúk Lajos tanult franciául, németül, oroszul is. Oroszul már egész jól beszél. Várva várja a pillanatot, hogy a viszontlátás és béke örömeit elhossa. Én novemberben érkeztem meg mint ...” (Sajnos a levél nincs datálva.) Így is

számos információt hordoz egy oroszországi tiszti hadifogolytáborról és főleg Győrffy Lajos túlélési taktikájáról.

Mivel több bajtársi levél is megmaradt, így további részleteket is meg lehet tudni ezen és más hadifogolytábor életéből, a szökési körülményekről, valamint más hadszíntérről is (pl. Boszniából is érkezett levél). A fentieknél jóval ember-
telenebb körülményekről is hírt kapunk.

Annyi bizonyos, hogy az otthoniakkal tartott kapcsolat, a levelek segítették a remény fenntartását a hadifoglyokban. A régi és új barátságokról ugyanezt mondhatjuk el. Győrffy Lajosnak hazatérve volt ereje befejezni jogi tanulmányait, majd elvégezni a Keleti Akadémiát, készülve egy kis-ázsiai expedícióra, amely sajnos megghiúsult. Kisvárosi hivatalnok, majd Erdély visszacsatolásakor Szamosújvár és Dés polgármestere lett. A rendszerváltás után tanárként, nyugdíjas korában múzeumigazgatóként hasznosította tudását.

Vitéz Nagy László szerepe a Nyikolszk-Usszurijszki hadifogolytáborban

Ugyancsak idős emberektől hallottam először Nagy Lászlóról, aki vitézi érdemeiért vitézi telket kapott Karcag határában.

2010-ben a Ráday Levéltár és Könyvtár gyűjteményéből kiállított tárgyak, dokumentumok között felfedeztem Nagy László kéziratos naplóját. Ez keltette fel a figyelmemet, hogy belenézzek ebbe a gyűjteménykötegbe.¹⁴ Gazdag anyag tárult elém egy távol-keleti magyar protestáns hadifogolytábor életéből. Ezt osztom meg most röviden az olvasókkal.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy időközben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár is gyűjtésbe kezdett egy I. világháborús kiállítás megrendezéséhez. Fiatal levéltáros kollégánk, Bojtos Gábor, maga is karcagi révén, a családi kapcsolatok útján ugyancsak elkezdte gyűjteni a Nagy Lászlóra vonatkozó adatokat. Kitaró munkája eredményeként igen tartalmas és színvonalas kiállítást rendezett 2011-ben Szolnokon egy projekt megvalósítás során.¹⁵ A kiállításához számos egyéb elem is kapcsolódott: DVD, önálló blog és végül megírt egy tanulmányt is Nagy Lászlóról, amely már olvasható az Interneten és remélhetőleg előbb-utóbb könyv is megjelenik a kutatómunka eredményeként.¹⁶ Amikor kiderült, hogy azonos témában kutatunk, én a teret átengedtem a levéltáros kollégának, mondván, hogy a hadtörténethez mégis csak jobban ért. Az általam megismert anya-

---

¹⁴ Köszönettel tartozom a Dunamelléki Református Egyház Ráday Gyűjteménye vezetője és munkatársai önzetlen segítségéért

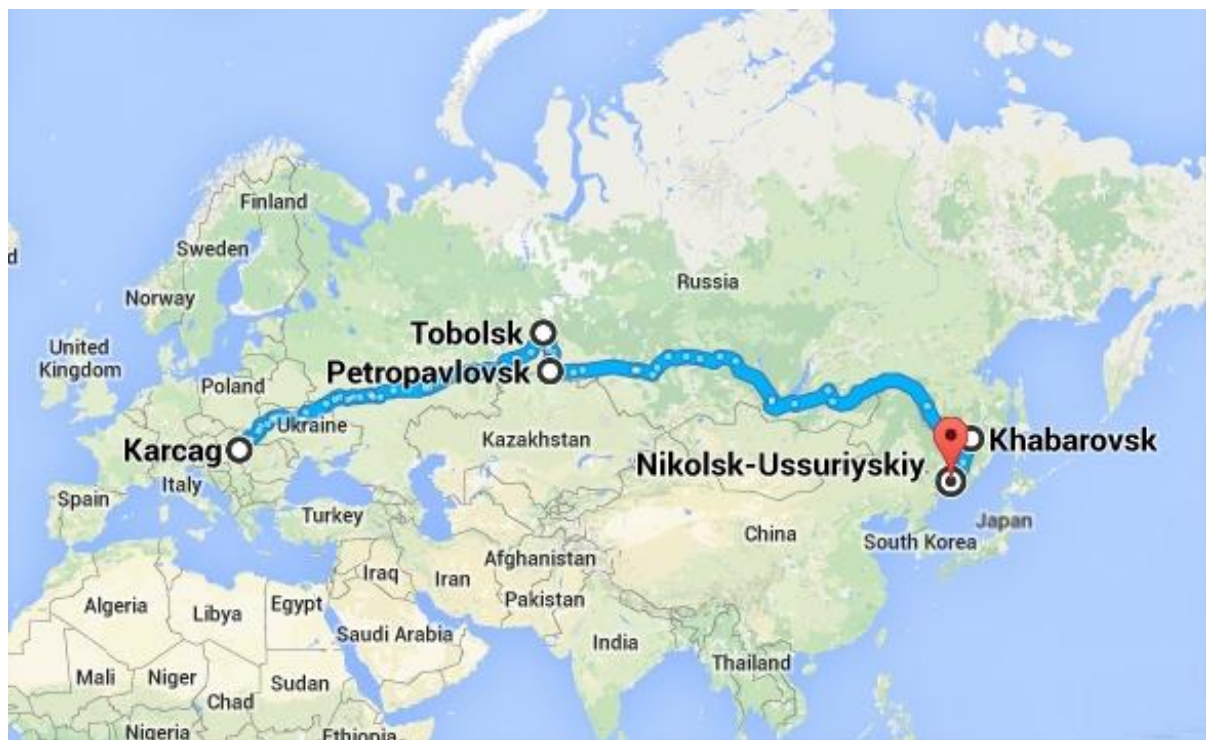
¹⁵ Bojtos Gábor 2012

¹⁶ www.szolarchiv.hu honlapon olvasható az anyag. Köszönöm Bojtos Gábornak, hogy tanulmányát vitéz Nagy Lászlóról megismertette velem. Bojtos Gábor: Vitéz Nagy László élete és tevékenysége

got azonban mégis elővettem most, hiszen egy társadalomkutató más szemüvegen nézi a forrásokat, mint egy hadtörténész-levéltáros.

Most ismerkedjünk meg a Ráday levéltárban őrzött anyaggal azt én olvasatomban!

Az új megyerendszerbe¹⁷ besorolt Karcag törzslakossága ekkor református kis- és középbirtokosokból állt. Nagy László egy három gyermekes kisbirtokos család tagjaként 1899-ben kezdte meg tanítói pályafutását a Bihar megyei Esztáron, ahonnan egy évtized múlva szülővárosába került katedrára. Majd 1915. március 15-én bevonult, és a cs. kir. 68-as gyalogezred hadapródjaként a Keleti-Kárpátokban került bevetésre. Az oroszok elleni harcban érdemelte ki 1916-ban azt I. osztályú ezüst vitézségi érmet. Ez év nyarán fogságba esett. Megjárta Tobolszk, Habarovszk, Petropavlovszk táborait, majd 1919 októberében Oroszország talán legtávolabbi táborába vitték társaival együtt. Ez utóbbi helyen egy évet töltött.

2. ábra. Nagy László hadifogságának állomásai (Bojtos Gábor szerkesztette)

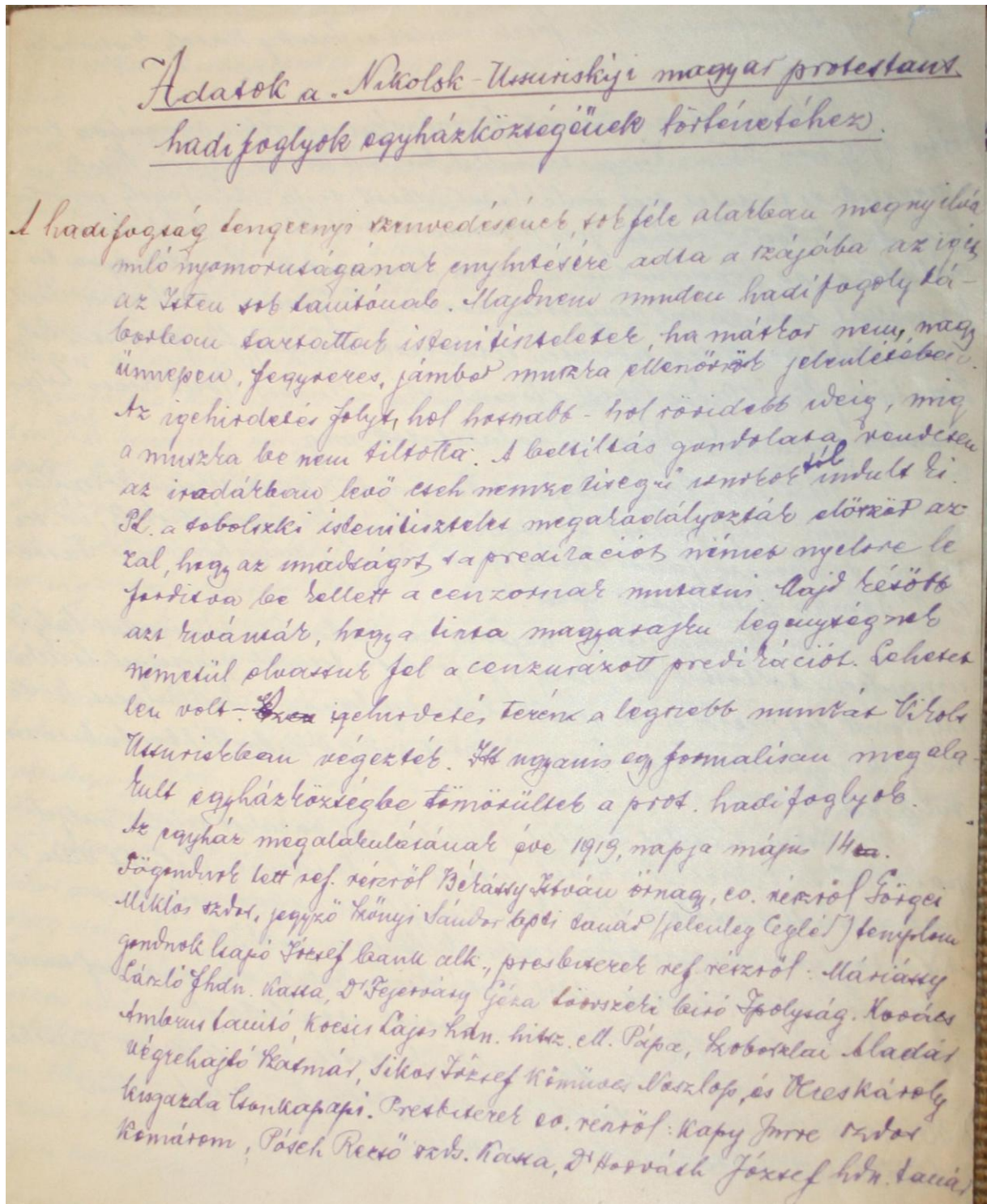
Ez utóbbi életbe engednek bepillantást a vitéz Nagy László volt prédikátor által készített feljegyzések, a papírra vetett „Adalékok a Nikolsk Ússzuriszkye magyar protestáns hadifoglyok egyház községének történetéhez” című írás.¹⁸

Az írás elején meghatározza a küldetését: „A hadifogság tengernyi szenvedésének sokféle alakban megnyilvánuló nyomorúságának enyhítésére adta a szá-

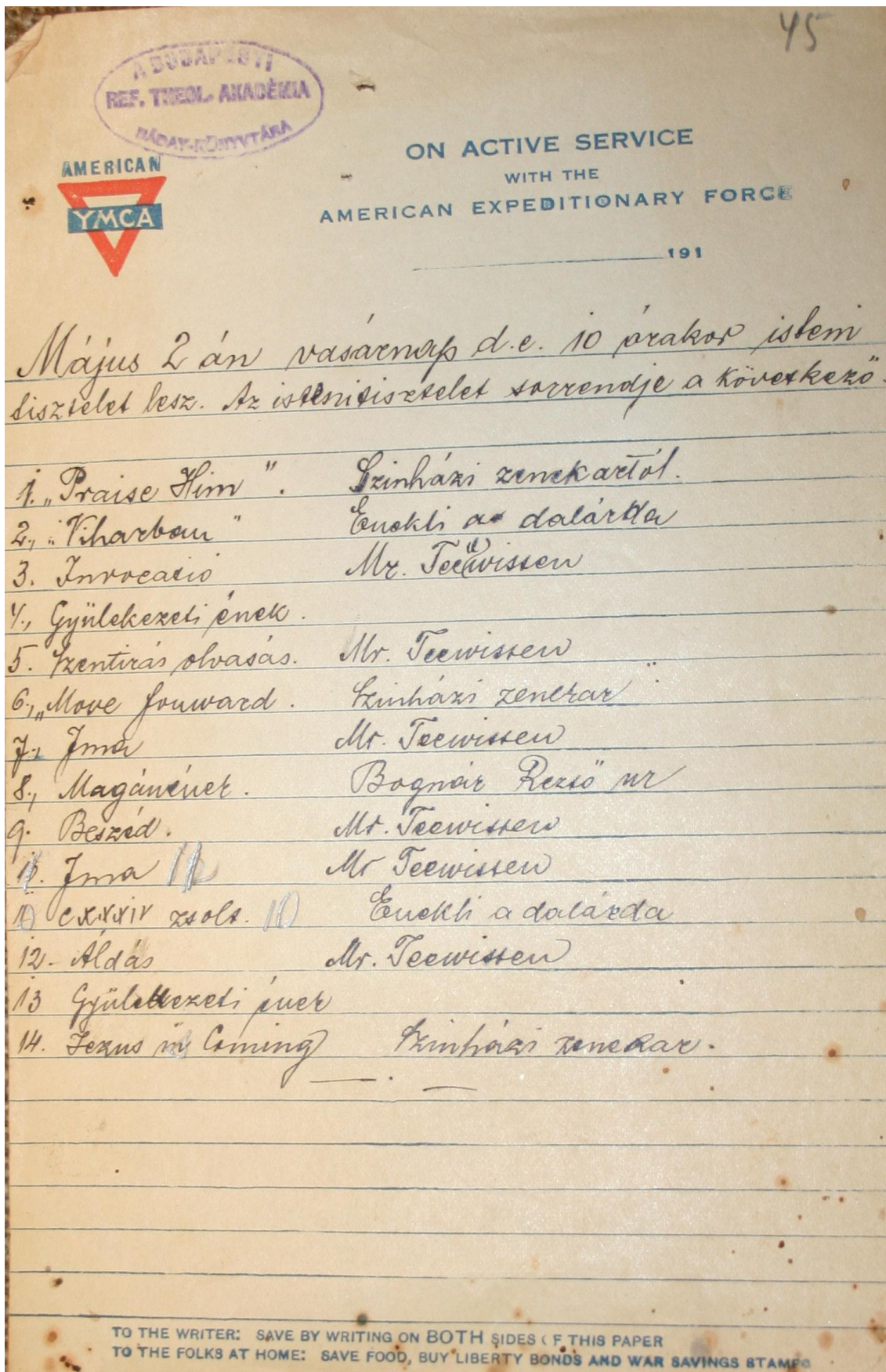
¹⁷ Jász-Nagykun-Szolnok vármegye 1876-ban alakult magába olvasztva a Nagykunszágot, a Jászszágot és a Közép Tisza-mentét is

¹⁸ Nagy László: „Adalékok a Nikolsk Ússzuriszkye magyar protestáns hadifoglyok egyház községének történetéhez” Ráday Könyvtár kéziratára K 0-350

jába az ígét az Isten sok tanítónak. Majdnem minden hadifogoly táborban tartot-
tak isteni tiszteletet, ha máskor nem, nagy ünnepen, fegyveres, jámbor muzsika
ellenőrök jelenlétében. Az ige hirdetés folyt hol hosszabb, hol rövidebb ideig, míg
a muzsika be nem tiltotta...”

3. ábra. Nagy László emlékiratának 1. oldala (Ráday Gyűjtemény)

4. ábra. Nagy László feljegyzései az Amerikai Keresztyén Ifjúsági Egyesület papírján (Ráday Gyűjtemény)

Így volt ez Tobolszkban is, ahol a tiszta magyar ajkú legénységnek németül olvasták fel a cenzúrázott igehirdetést. Az egyházközség hivatalos megalakulása azonban majd Nikolsk-Usszurszkijban 1919. május 14-én történt meg. Az egyházvezetők azonban sűrűn váltották egymást. Békássy főgondnok meghalt, a többiek közül többen a „Sunka Uaru” hajóval az „édes hazába”. A presbitériumot többször ki kellett egészíteni.

Hamarosan az igehirdetői tisztet Nagy László veszi át. Az istentisztelet helyéül kineveztek egy barakkot és szószéket, padokat csináltak bele a foglyok. Vasárnap délelőttöként 10 órakor gyűltek össze a hívek vallási különbség nélkül. Eleinte nem volt zsoltárunk. Az éneklendő zsoltár verseket 30-40 példányban leírták és szétosztották. Később kaptak zsoltárt és bibliát is az őket támogató nyugati egyházaktól. „Imáinkat, beszédeinket magunk írtuk, azok szívből és szívhez szóltak” – írja az emlékező. Ilyen imák, beszédek meg is maradtak a hazahozott anyagban.

E tábori gyülekezet fő támogatója az Amerikai Keresztyén Ifjúsági Egyesület (J.M.C.A.) volt. Ennek a szervezetnek Vladivosztokban a vasútállomáson egy nagy kirendeltsége működött Sir Nac Naugton főtitkár vezetésével, aki jól ismerte Budapestet. Ő szimpatizált a magyarokkal, de nem tudott magyarul. Mivel itt nagyszámú cseh várt behajózásra, így a képviselőjük hathatós volt. Közvetítésükkel került Nikolszk-Usszurszkijba – ahol szintén voltak csehek – Teeuwissen lelkész. A tolmácsa Kovács Artúr hadnagy volt. Néhány emberrel megismertette a KIE lényegét.

5. ábra. Bibliakör a Nikolszk-Usszurijszki hadifogolytáborban (Bojtos Gábor nyomán)

A lágerben két bibliakör működött, amelyet Nagy László vezetett. Egy-egy alkalommal 130-150 hallgató is volt. A KIE munkája mind szélesebb alapokon nyugodott. Amerikai segítséggel berendeztek egy sokszorosító irodát is, amelyben 8-an dolgoztak. Itt készült el a Hadifogoly zsoltár és János evangéliuma.

Négy ünnepet értek itt meg a foglyok. Az úrvacsoraosztásról – amely 1919. karácsonykor, 1920 böjtkor, húsvétkor, pünkösdkor volt – meghatottsággal ír az emlékező: *„Ez úrvacsora osztás jelenetét soha sem fogja az idő emlékezetemből kimosni. Az a lélekből jött bűnvallomás az „én hiszem és vallom” őszintén erőcsengése itt zsong fülemben. Ott állt a tiszta pokróccal leterített, gyalulatlan deszkából készült úrasztala, rajta a szent jegyek tiszta törülközővel letakarva. Japán vörös bor, muszka kenyér körül kálvinista és evang. magyarok. Bádóg tányérból adja kenyeret szeretett levitánk, alumínium pohárból adja e sorok írója a bort, s látom hogy hullanak könnyei a csaták tüzeiben barnult arca sebhelyes katonának a kenyérre s még inkább a borba. Mindannyian bizony meghatva könnyhullatások között fejeztük be úrvacsoránkat. Néma csendben áhítatosan nemes egyszerűség között folyt le.”*

Egy fennmaradt névsorból következtethetünk arra, hogy 348 magyar fogoly tartozott ehhez az egyházközséghez.¹⁹ 1919. októbertől 1920 októberéig 15-en haltak itt meg, akiket istentisztelet keretében utolsó útjukra elkísértek társaik. A Nikolszk-Usszurszki Nőegylet vállalta örök időkre e sírok gondozását. Vajh' van-e aki az örökükbe lépve ma is gondozza e sírokat?

A vallási életen túl más területen is gondoskodtak az egyház vezetői fogolytársaik lelki gondozásáról, nevezetesen: volt Nevelési osztály (II. vezetője: dr. Kalós Pál, később a karcagi származású Nagy Károly), Szórakoztató osztály (III. vezetője: Nagy László), Sport osztály (IV. vezetője: Ambrus Endre), Kávéház (V. osztály. vezetője: Platthy Mihály).

A nevelési osztály foglalkozott az analfabéták oktatásán túl nyelvtanítással, tartottak előadásokat az intelligensek számára. Politikai, jogi, pénzügyi, telekkönyvi, gazdasági, kertészeti, méhészeti, fizikai, természetrajzi, földrajzi, világ- és egyháztörténeti előadásokat is tartottak. Az ismeretek átadása mellett ez nagy hatással volt a fogvatartottak lelkivilágára. *„Ez előadások, amellet hogy tanítottak, kitűnő hatással voltak a borongó hadifogoly lelkekre, s közelebb hozták az embereket egymáshoz, a magyart a magyarhoz.”* Egy igazán belső érzést is lejegyzett Nagy László. Az egyik római katolikus hívő, miután Krisztus képe előtt leborulva imádkozott, odament az újonnan kirakott Horthy-képhez is és imádkozott. *„... midőn imáját elvégezte, megkérdeztem, hogy mit mívelt barátom? Zászlós úr kérem, ama kép előtt imádkoztam magamért, családomért az Istenhez, e kép előtt pedig arra kértem a jó istent, hogy e nagy embert tartsa meg sokáig a magyar haza számára. Egyszerű földműves volt, de vérbeli magyar volt... Vajon hányan vannak ma a magyarok között, kik imáikba gondolnak a kormányzó Úr-*

---

¹⁹ Nagy László: Magyar protestáns hadifoglyok. Ráday Könyvtár kéziratára K 0-350

ra?” – írja az emlékező. A tábori könyvtárban főleg angol nyelvű könyvek voltak, de volt egy tábori újság is, amelyet Szőnyi Sándor és dr. Kovátsy Albert szerkesztett.

A Szórakoztató osztály célja a nemes, szeszes ital nélküli szórakozás megismertetése volt. Erre szolgáltak a különböző eszközök: sakk, dominó, lóverseny, malomjáték, színház, mozi megismertetése. Létrehoztak dalárdát, zenekart, tartottak hangversenyt.

A foglyok szívesen szerepeltek a színdarabokban. A bemutatott színjátékok a következők voltak: Az obsitos, János vitéz, Falu rossza, Sardy ház, Gül baba, Nebánts virág, Tatárjárás. Akár itthoni művészeti csoport repertoárja is lehetett volna. A színházat ugyancsak a lakók építették. Villany is volt benne. Egyik este színház, másik este moziműsor volt benne.

A Zenekar 27 tagból állt. Előadtak operetteket, kísérték a zsoldárokat. Egy 8 tagból álló cigányzenekar és egy 32 tagú énekkar is működött. A zenekarok a Kávéházban is játszottak délután 2–4 óra között. A zenekar, a dalárda Vlagyivosztokban is fellépett egy 5 ezer lelket befogadó teremben. Ott voltak a nemzetek konzuljai, előkelő muszka családok, a kikötőben horgonyzó japán, kínai hadihajók tisztikara. A teremben a nemzeti zászlók közé Nagy László felhúzatta a magyar lobogót is. Történt mindez a nemzetközi béke megszületése előtt.

A Sportosztály megismertette a hadifoglyokat a legújabb testedző játékokkal. A Kávéházban olcsó és ízletes, tápláló italokat szolgáltak fel: keserű és édes tea, tejes tea, tej, fekete kávé, tejes kávé, kakaó. Ehhez naponta egy zsemle vagy kifli járt. A süteményeket egy harminc tagból álló társaság készítette. 3 hl tej, 5-10 ezer sütemény fogyott.

A foglyok ellátását az Amerikai Szervezet állta, sőt némi zsebpénzt is adott, amelyet itt költöttek el a foglyok, vagy jegyet vettek az előadásokra.

Miért volt szükség e sokirányú szórakoztatásra? Ezt is megindokolja Nagy László: *„Más volt a lélek állapota ott, mint idehaza. Ott az anyagi gond nem bontotta a hadifoglyot. A legszükségesebb megvolt. Ellenben a lelke az vágyott, vágyott valahova, ... messze ... haza. A lelke töprengett, merengett az otthon hagyott kedvesek után, drága vágyódáson. A különböző rossz hírek még a legnagyobb optimistát is kezdték pesszimistává változtatni. Sőt sok lélek belefáradt a várakozásba s egy zsineget keresve szabadultak a bizonytalanságtól. Másoknak lelke elvesztette egyensúlyát s kórházba került. Ezeket tapasztalva tettünk meg mindent, hogy a lelket, ha csak egy órára is más irányba tereljük. Nagy nehéz munka volt, de sikert hozó, Mert egészséges lelkeket vezettünk haza ... hazánk imádott földére, kik a 40 napos rettenetes tengeri utat igen dicséretre méltó vasakarattal tették meg s bírták, viselték annak fáradalmaikat.”*

1920 szeptemberében amerikai segítséggel megkezdődött a hadifoglyok hazaszállítása. Ekkor már prédikátor Nagy László. Ő a második szállítmánnyal indult haza. A feladatokat újabb emberek töltötték be. Az ott keletkezett iratokból csak keveset hozott magával Nagy László. 2 db. jegyzőkönyvet, hadifogoly zsoldárt, János evangéliumát, az YMEN titkár bizonyítványát (igazoló levelét)

hozta magával. Ezek a most ismertetett visszaemlékezésekkel együtt bekerültek (Papp Béla özvegye 1961-ben adta át) a Ráday gyűjteménybe. Talán a többi is valahol ott lapul erdélyi vagy magyarországi gyűjteményekben. Erre utal Gazda József 2003-ban megjelent *Emlékek Ázsiája* című könyve és Kovács Bálintnak az 1999-ben közzétett *Krisztus kisdedegyháza* anyaga.²⁰

A visszaemlékezésből kiderül, hogy milyen áldozatos munkát végzett egy egyszerű kisvárosi tanító társaival együtt Távol-Keleten a reménytelenség egyik pontján az első világháború végén. Megérdemli, hogy emlékezzünk Rá és Társaikra!

Összegezve elmondhatjuk, hogy az itt bemutatott nagykunsági emberek egy értelmetlen háború résztvevőiként Európa és Ázsia távoli földrészén hosszabb-rövidebb ideig megtapasztalták a hadifogoly életet. Neveltetésük, erkölcsi tartásuk erőt adott nekik a túlélésre, sőt társaik lelkierejének erősítésére. A család mellett az egyház képviselői és a kiemelkedő szociális érzékenységgel rendelkező bajtársak adtak biztatást a túlélésre.²¹

Felhasznált irodalom

- Bojtos (2012) Gábor: „Hősök voltak mindannyian...” Jász-Nagykun-Szolnok megye a Nagy Háborúban. *Jáskunság évkönyv 2*. Szerkesztette Örsi Julianna. Szolnok. pp.: 349-350
- Bojtos (2014) Gábor: „Vitéz Nagy László élete és tevékenysége.” *Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár honlapja*. http://www.szolarchiv.hu/id-639-nagy_laszlo_tanulmany.html. Módosítva: 2015. január 26. 20:49:07
- Csorba (2014) Béla (sajtó alá rendezte): *Koczka József naplója (1914)*. Újvidék
- Egri (2014) Mária: *A Finta testvérek élete és művészete*. Túrkeve
- Fazekas (2014) Mihály (közreadja: Balláné Fazekas Ilona): „Katonasorsok a világháború nagy zivatarában.” 194-204
- Gazda (2003) József: *Emlékek Ázsiája*. Budapest
- Kovács (1999) Bálint: *Krisztus kisdéd egyháza*. Budapest
- Kovács (2014) János: „Két halhatatlan portré – Finta Gergely és Kuncz Aladár.” *Jáskunság évkönyv 2*. Szerkesztette Örsi Julianna. Szolnok. pp.: 293-299
- Kuncz (1986) Aladár: *A Fekete kolostor*. Budapest
- Örsi (2001a) Julianna: „Hírünk a világban. A Finta múzeum új állandó kiállítása.” *Túrkevei emlékkönyv 5*. Szerkesztette Örsi Julianna. Túrkeve. pp.: 33-64
- Örsi (2001b) Julianna: „Dr. Györffy Lajos Túrkeve és a Nagykunság tudósa.” *Túrkevei emlékkönyv 5*. Szerkesztette Örsi Julianna. Túrkeve. pp.: 100-101
- Örsi (2001c) Julianna: „Györffy Lajos és Györffy István kapcsolata.” *Túrkevei emlékkönyv 5*. Szerkesztette Örsi Julianna. Túrkeve. pp.: 102-106

---

²⁰ Gazda József 2003; Kovács Bálint 1999

²¹ Örsi Julianna 2012

- Örsi (2002a) Julianna: „*'Hírünk a világban.'* *'Our news in the world'*.” Kiállítás vezető. Túrkeve
- Örsi (2002b) Julianna: „Finta Gergely, Finta Sándor” (szócikk). In: Bodó Sándor — Viga Gyula (szerk): *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok*. Szerkesztette Bodó Sándor és Viga Gyula. Budapest. pp.: 277-278
- Örsi (2002c) Julianna: „Györffy Lajos” (szócikk). *Magyar Múzeumi Arcképcsarnok*. Szerkesztette Bodó Sándor és Viga Gyula. Budapest. pp.: 338-339
- Örsi (2004) Julianna: *Művészeti értékek a Nagykunságon. Les valeurs artistiques de Nagykunság*. Túrkeve
- Örsi (2008) Julianna: *Múzeumi tükörkép*. Túrkeve
- Örsi (2012) Julianna: „A család összetartásának és védelmi mechanizmusának szerepe a helyi társadalomban. The role in local society of family cohesion and its defence mechanism.” *Középpontban a család 2*. Szerkesztette Örsi Julianna. pp.: 89-100

Dr. Németh Szilvia Ph (Pozsony):

Pozsony a világháborúban (1914-1918).

Egy hátországi nagyváros korabeli sajtósságai

1. ábra. Szórólap a sarajevói merényletről²²

²² Pozsony Főváros Levéltára, Aprónyomtatványok Gyűjteménye

Az 1914. június 28.-án, a Ferenc Ferdinánd főherceg és hitvese, Chotek Zsófia ellen elkövetett merényletet követően, Pozsony város előjáróságát, hasonlóan, mint minden törvényhatóságot az országban, Sándor János, magyar belügyminiszter táviratban értesítette a történekről. Erről az eseményről a Westung, Grenzbote folyóirat szórólapok formájában értesítette Pozsony polgárait (1. ábra).

6494/VII. 1916. 1046.

A cukor árának megállapítása.

A 714|1916. M. E. számú kormányrendelet 2. §-a alapján
a fogyasztási cukorért követelhető legmagasabb árakat
a közvetlen fogyasztás céljait szolgáló (kiskereskedelmi)
forgalomban következőképen állapítjuk meg:

1 kg. ára fillérekben
(Preis eines Kilogrammes
in Schilling)

Cukor kis süvegben — Gutzucker, klein	122
Cukor nagy süvegben — Gutzucker, groß	120
Süvegcukor kimérve — Gutzucker, gewogen	122
Kockacukor dobozban — Würfelzucker, in Schachteln	124
Kockacukor kimérve — Würfelzucker, gewogen	128
Cukorliszt kimérve — Mehlzucker, gewogen	126
Kristálycukor 100 kgr.-os zsákban — Kristall- zucker, in Säcken zu 100 Kilogramm	122
Kristálycukor 5 kgr.-os dobozban — Kristall- zucker, in Schachteln zu 5 Kilogramm	128
Nyersecukor — Rohzucker	118
Husvéti cukor, I-a, nagysüveg — Osterzucker I.-a, in großen Hüten	123
Husvéti cukor, kocka ládákban netto 50 kgr.- kint — Osterzucker, Würfel in Kisten zu 50 Kg. netto	129
Husvéti cukor, dobozokban, brutto 5 kgr.-kint — Osterzucker, in Schachteln zu 5 Kg. brutto	126

 E hirdetményben foglalt árakat a közvetlen fogyasztók részére árusító kereskedők tartoznak üzleti helyiségeikben szembetűnő helyeken kifüggeszteni.

A ki a 714|1916. M. E. számú rendeletet s ennek alapján kibocsátott ezen hirdetmény rendelkezéseit megszegi, kihágást követ el, mely az 1914: L. t.-c. 9. §-a értelmében 2 hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

Pozsony, 1916. évi március hó 6-án.

A városi tanács.

Hyemelti Anger:ayer Károlynál, Pozsonyban. 16 105

2. ábra. Hatósági árszabás a cukorra²³

²³ Pozsony Főváros Levéltára, Aprónyomtatványok Gyűjteménye

Pozsony város lakosai feszült figyelemmel követték az események alakulását Európában. Az egy hónappal később, Szerbiának elküldött hadüzenet által világossá vált Pozsony számára, hogy a háború elkerülhetetlen. Ferenc József „Népeimhez” című kiáltványa, mint Ausztria-Magyarország minden városában, Pozsony utcáin is megjelent.²⁴

A háború kitörésének a tényét úgy, mint a város közigazgatásának, úgy a város polgárainak is tudomásul kellett vennie. A megye és a város főispánja ekkor Bartal Aurél volt, akit Sándor János belügyminiszter kormánybiztosnak nevezett ki. Az ő közreműködésével ellenőrizte és irányította a kormány a törvényhatóság szerveit, elsősorban a Törvényhatósági Bizottság és Brolly Tivadar **(18-19. ábra)** polgármester határozataiból eredő rendeleteit. Elsőként a városi hivatalnokok képviselői megbízásának idejét hosszabbították meg és a közigazgatási választásokat halasztották el, melyet 1915. február 1.-én, tartottak meg a Központi Választmány ülésén. A városi hivatalnokok és az alkalmazottak többségét katonai szolgálatra sorozták be. A hadba vonulást Pozsony városának legismertebb katonai egysége, a 72. Gyalogezred irányította. A gyalogezred részét képezte a katonai zenekar is, mely koncerteket rendezett, de fő feladata a keleti fronton, Holicsnál az Oroszország elleni harcban való részvétel volt. A város területén azonban egyéb katonai egységek is tartózkodtak.

Azok a hivatalnokok, akik a városban maradtak, fő feladatukká az elegendő élelmiszer mennyiség biztosítása, a piac ellenőrzése, az általános rend fenntartása, a hadkötelesek besorozása és a takarékosági rendeletek betartása vált. Pozsony városában nem folytak harcok a háború idején, ezért a Pozsonyi Katonai Parancsnokság a kémek üldözésével, katonai temetők alapításával, a katonai síremlékek nyilvántartásával, a sebesült és ellenséges katonák fegyverzetének leadásával, az elkobzott iratok ellenőrzésével, ill. ezeknek a dokumentumoknak a feketepiacon való eladását tiltó rendeletek kiadásával foglalkozott. A parancsnokság székhelye a mai Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karának új épületében volt a Vámbéry Ármin utcában (Gondova ulica). Minden katonai körzetben a Síremlékek Katonai Felügyelete gondoskodott az elesett katonák síremlékeinek a rendben tartásával. Ma a katonaság jelenlétére emlékművek, menedékhelyek és laktanyák emlékeztetnek.

A legfontosabb feladattá az élelmiszerellátás biztosítása vált. Már szeptemberben megalakult a Kereskedelmi- és Ipari Kamara Élelmiszerellátási Bizottsága, mely biztosította a város lakosai számára az élelmiszereket és szabályozta az árakat is. Kezdetben a Városi Bizottság a Pozsony közelében fekvő települések ellátására hagyatkozott abban bízva, hogy bő termésre számíthatnak, így a város ellátására is elegendőnek bizonyulnak a betakarított termények. Ez a feltételezés azonban hamisnak bizonyult. Ehhez a feketepiac virágzása is hozzájárult. Még a legmagasabb árról szóló miniszteri rendeletek sem hozták meg a

---

²⁴ Kúkel, J. – Sámelová, T.: I. svetová vojna v pamäti Bratislavy (Az I. világháború Pozsony emlékezetében, kézirat, Archív hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára), p.: 1

kívánt eredményt. A termesztők nem szóltak a készleteikről a hatóságoknak, inkább külföldieknek, főleg Bécsnek árusították azokat magasabb áráért. Az élelmiszerellátás kudarcba fulladásának második oka a közlekedés akadályozása volt. A vasutakon gyakran torlaszokat állított a katonaság, így Pozsony számára csak a dunai hajózás jöhetett számításba. A Dunán szállították Budapestről az élelmiszereket. Mivel azonban akkor a folyamok téli időszakban befagytak, az élelmiszerkészleteket időben be kellett biztosítani.

20473/VII 1916. szám.

Kávé-árak.

A m. kir. belügyminister 139524/III. c. 1916. számú rendelete értelmében ezennel közhírré teszem a kávéközpont által az **1916. évi szeptember hó 15-től 1916. év október hó 16-áig** terjedő időre Pozsony városára nézve megállapított és a kereskedelemügyi m. kir. minister által jóváhagyott kávéárszabást:

	Faj - Gattung	Legmagasabb nagybani eladási ár elvámolva egy kilogrammért Maximalpreis im En gros, bezollt, per 1 Kilogramm	Legmagasabb kisbani eladási ár elvámolva egy kilogrammért Maximalpreis im Detail, bezollt, per 1 Kilogramm
I.	Robusta	9·10 K	9·90 K
II.	Mindennemű Santos, Java és pörkölt kávé Alle Sorten Santos, Java und Kaffee zum Brennen	9·70 K	10·70 K
III.	Finom kék kávék Feine blaue Kaffees	11·— K	12·10 K
IV.	Finom maragogy-p-kávé Feiner Maragogy-p-Kaffee	12·— K	13·10 K
V.	Közönséges pörkölt kávé Gewöhnlicher gebrannter Kaffee	12·— K	13·10 K
VI.	Finom pörkölt kávé Feiner gebrannter Kaffee	13·20 K	14·50 K

A ki a 2307/1916. M. E. számú rendelet és ennek alapján kibocsátott ezen hirdetmény rendelkezéseit megszegi, **kibágást** követ el, mely a hivatkozott rendelet 14. §-a alapján **2 hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel** büntetetik.

Pozsony, 1916. évi szeptember hó 15-én.

Brolly Tivadar s. k.,
polgármester.

Broschüre Angewandte Käuferei, Pozsony, 16 414.

3. ábra. Hatósági árszabás a kávéra²⁵

²⁵ Pozsony Főváros Levéltára, Aprónyomtatványok Gyűjteménye

Pozsony szabad királyi város igyekezett az élelmiszerellátást javítani oly módon, hogy a város telkei közül elhatárolt néhány telket kertészeti célokra. Saját igazgatása alatt gazdálkodott a telkeken zöldségfélék és burgonya termesztése céljából. Még a háború kitörése előtt használatban volt így 10 katasztrális hold (1 hold - 0,575 ha), melyet a háború kezdetén újabb tíz katasztrális holddal bővítettek. 1915 februárjában következő 35 katasztrális holddal terjesztették ki a kertészetet, tehát összesen 55 katasztrális holdon (31,5 ha) folyt a gazdálkodás.

A legfőbb gond az elegendő lisztmennyiség biztosítása volt. Ezért is vezették be 1915. március 15-én a jegyrendszert. Elsőként a város szegény polgárai kaptak jegyeket, először minden héten hétfőn és kedden, majd egyszer havonta. Így állandó igazolványt is kiállítottak a számukra. Önálló iroda alakult a malmok, kereskedők és pékek ellenőrzésére, akik a liszt feldolgozásával és árusításával voltak megbízva. A megszorítások és juttatások egyéb alapanyagokra és árukra is vonatkoztak, mint zsiradék, cukor, burgonya, kenyér (2-4. ábra).

Városi liszt.

1 kilogramm ára:

Sütőliszt	106 fillér
Dara	106 „
Főzőliszt	70 „
Buzakenyérliszt	52 „
Rozskenyérliszt	56 „

Pozsony, 1916. évi augusztus hó 1-én.

A városi tanács.

Stadt-Mehl

Es kostet 1 Kilogramm:

Brotmehl	106 Heller
Gries	106 „
Rohmehl	70 „
Weizen-Brotmehl	52 „
Korn-Brotmehl	56 „

Pozsony, am 1. August 1916.

Der Magistrat.

Nyomatott Angermayer Károlynál, Pozsony. 16 924

4. ábra. Hatósági árszabás a lisztre

A város 1916 végén a Pozsonyi Kaszinó pincéjében „Hadi- Konyhát” létesített, melynek zavartalan menetének biztosításán a város Jótékonyági és Ellátási Bizottsága, ill. az „UNITAS”, a Pozsonyi Háziasszonyok Körének a tagjai közreműködtek. A kulturális tevékenységek keretén belül a város utcáin szórólapokat osztogattak a háziasszonyoknak szolgáló hasznos tanácsokkal, mint pl. az élelmiszerek tárolásáról a télen. A takarékosági rendeletek a mindennapi élet egyéb területein felmerülő hiányokat is érintette. Szükség volt ugyanis ruházatra, lábbelire és a város áramszolgáltatását is meg kellett oldani.

A városban a Vörös Kereszt világszervezetének helyi kirendeltsége is kifejtette tevékenységét a Városi Lazarett és Szegények Otthonában, mely a Duna utcában székelt. Ezt az épületet a 20. században lebontották. A katonai károsultakról a Fadrusz János kőparton (Fajnorovo nábrežie) található ipari iskolában gondoskodtak. A katonai egységek lefoglalták az iskolát, ahol kézműipari műhelyeket, ill. a hiányzó testrészek pótlására művégtagokat gyártó műhelyeket alapítottak és a háborúból visszatérő katonák számára pályamódosító tanfolyamokat szerveztek, hogy a megváltozott életkörülményeik ellenére is munkát tudjanak vállalni.

A város feladatai közé szociális és egészségügyi téren a rokkant katonákról, az özvegyekről és árvákról, ill. a szegénységről való gondoskodás tartozott. Az ismert pozsonyi orvos, dr. Dobrovits Mátyás a járvány- és nemi betegségek megelőzéséről szóló ismertető füzetet adott ki. A város gazdagabb polgárai szívesen jótékonykodtak egy kis szórakozás fejében. Így a város kulturális élete is felpezsdült. Jótékonyági koncerteket, színházi előadásokat szerveztek a szegények, özvegyek, árvák és a rokkant katonák megsegítésére. Síremléke a Kecse utcai evangélikus temetőben látható.²⁶

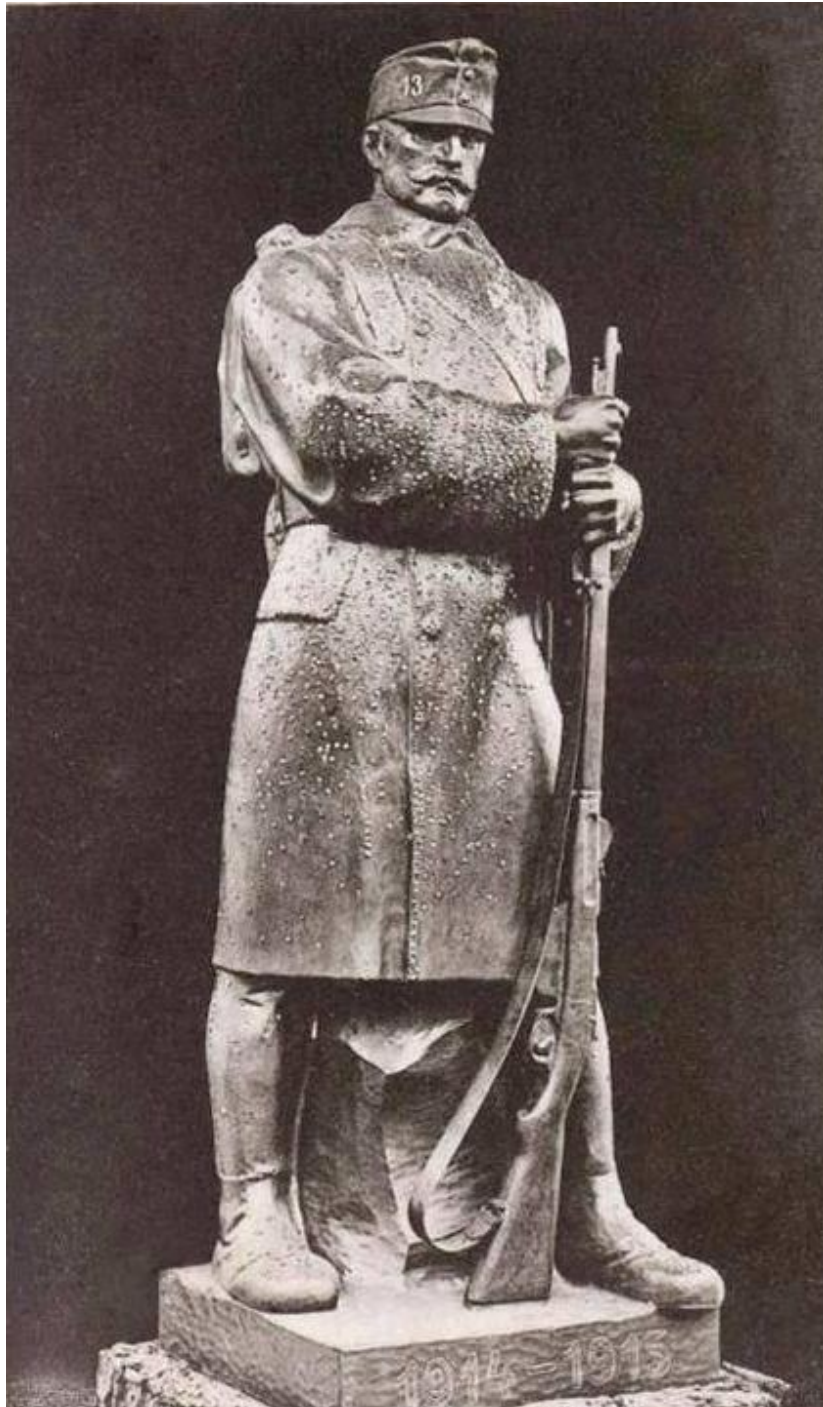
A háborúban odaveszett katonák családjainak, ill. a „Hadirokkantak Otthona” támogatásának céljából állították fel Szapáry Ilona grófnő és Bartal Aurélné kezdeményezéséből 1915. május 23.-án Pozsonyban a vashonvédet, mely az ismert pozsonyi szobrász, Rigele Alajos alkotása. Az első olyan fából készült szobor, amelybe egy meghatározott összeg ellenében, szöveget verhettek az adományozók. A csehek 1919-ben eltávolították, s az idők viszontagságai folyamán elpusztult. Kőből készült mását tíz évvel később Rigele Alajos újra alkotta, mely ma a Pozsonyhoz közel fekvő Gútor községben látható.²⁷

A vashonvéd (**5. ábra**) ünnepélyes leleplezésekor, pünkösdvásárnap, Izabella főhercegnő megérkezése után Bartal Aurél főispán üdvözölte ő császári és királyi fenségét, ill. a jelenlévőket. A főhercegnő rövid beszédben méltatta e nemes ügyet szolgáló emlékmű felállítását. A hársfából készült honvéd első vaszögeit e napon szögelték be magas főrangú személyek, hivatalok, intézmények, egyházak képviselői, mint I. Ferenc József magyar király nevében Izabella fő-

²⁶ Karácsony Vilmos: Správa mesta Bratislavy v rokoch 1914-1918 (Pozsony város közigazgatása 1914-1918 között), pp.: 1-4, kézirat

²⁷ www.pozsonyikifli.sk, Kacsinecz Krisztián: Hol állt a pozsonyi vashonvéd? Publikálva 2014. július 24.-én, pp.: 1, 4

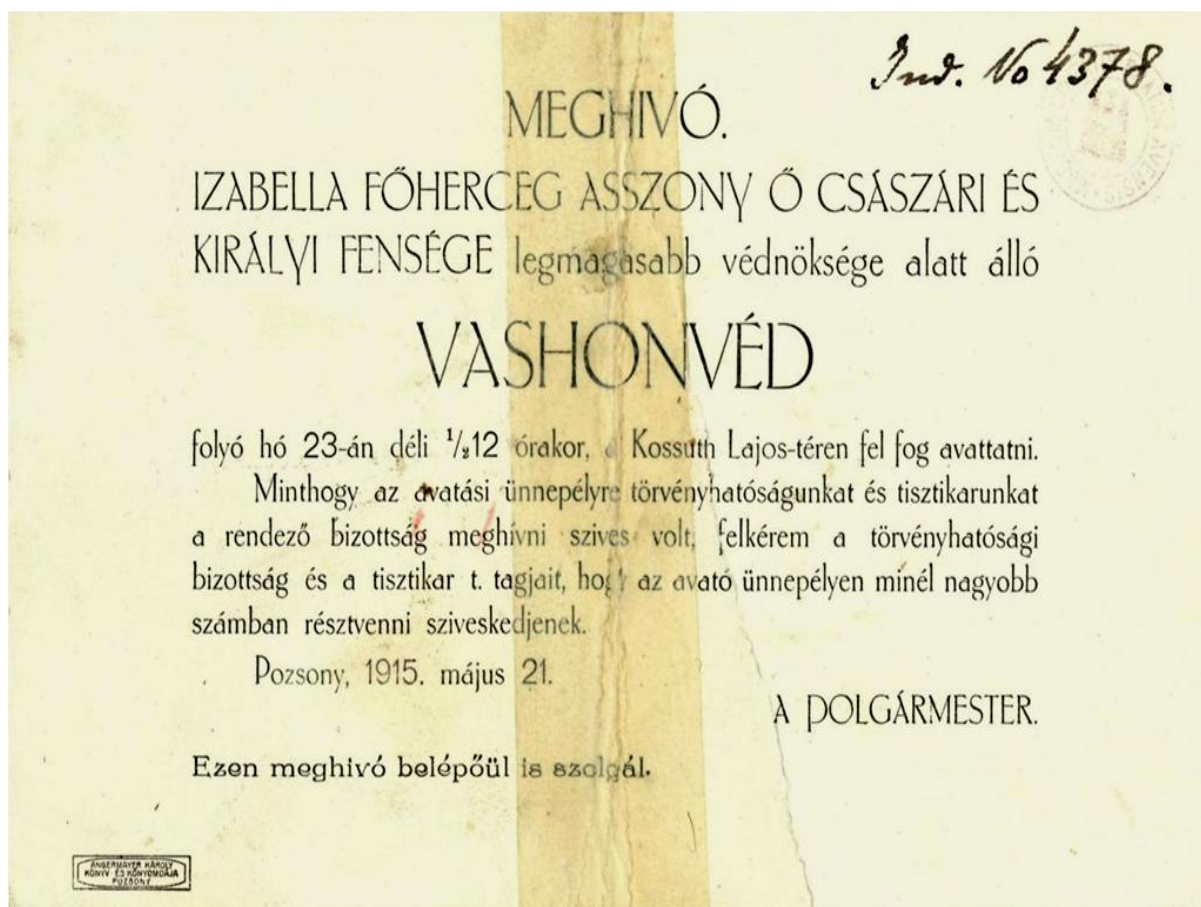
hercegnő, az ünnepély fővédnöknője, a magyar kormány képviselőjében báró Hazai Samu honvédelmi miniszter, a főispán, Bartal Aurél, ill. a kezdeményezők, Szapáry Ilona grófnő és Bartal Aurélné (6. ábra).

5. ábra. A Vashonvéd szobor Pozsonyban

A megnyitó után a Szent Márton dómban orgona koncertet rendeztek. A Szentháromság-templomban az Esztergomi Érsekség újonnan felszentelt plébánosa, Mészáros Lajos tízórai kezdettel tartotta első miséjét. Az érsekséget Nádor Imre plébános képviselte. Az ünnepi beszédet Janotta Nándor tartotta ma-

gyar nyelven. Ezen a szentmisén megemlékeztek Rozesnit Oszkárról, a 71. Gyalogezred őrnagyáról, aki április 1-én esett el a harctéren

6. ábra. Meghívó a Vashonvéd felavatásának ünnepségére

A vashonvéd a háborúban elesett katonák családjainak, ill. a „Hadirokkantak Otthona“ támogatásának a céljából készült kizárólag a pozsonyi lakosok jóvoltából. E alkotás létrejöttének előmozdításáért munkálkodó adakozók névsorát is közölték a korabeli lapok. Rigele Alajos szobrászművész díjmentesen, minden idejét, erejét és energiáját e mű elkészítésére szentelte szülővárosa és mestersége iránti szeretetéből kifolyólag. Rigele Alajost munkálataiban Taller Pál képkészítő támogatta. A honvéd elkészítéséhez szükséges hársfát a Harsch fivérek faládagyára szállította. A szükséges fémöntvényt az Alein Tibor mérnök által vezetett „Pozsonyi Gépgyár”gyártotta. A kohász- és szerelési munkálatokat Schindler Antal, kohásmester biztosította be. A famunkálatokat Spanraft Károly, asztalosmester végezte el. A vashonvéd földszürke színárnyalata Moravek Samu mázolómester kézmunkájának köszönhetően készült el. A gipszöntvény kivitelezését Metzmer Adolf, képkészítő vállalta. A vasszegeket és cövekeket a Putz János és Bäumlér Károly tulajdonában lévő J. S. Ballehner vaskereskedés szállította. A barokk pavilont és a fizetőhelyet a város képviselőjében Hubert Ferenc építész adományozta a városnak. A redőnyt a juta-cserjegyár tulajdonosa, Klinger Henrik biztosította be. Megemlítendő még a Weinstabl Móric által

készített aranyozott nemesfémszögek „Ő fensége, a mi apostoli királyunk” kez-
dőbetűivel díszítve. A linóleumot, az Angermayer Károly nyomdájában készített
poszterek alakjai számára, Professor Bölfel József festőművész metszette. A
szobor elszállítását és a pavilonban való felállítását a szobrászművész műtermé-
ből Mahr kőfaragómester vállalta.²⁸

7. ábra. A 73. Magyar Királyi Honvéd Gyalogezred 37. Gyaloghadosztály I-III. Zászlóalj jelvényei

²⁸ Preßburger Zeitung, 1915, April - Juni, 23. Mai. 1915, s. 2-3., Archív hlavného mesta SR Bratislavy.

A vashonvéd az egykori Séta-téren (Hviezdoslavovo námestie), a Városi Színház előterében, a Ganymedes-kút előtt kapott helyet. Hermann Attila és Szanyi Miklós Csak előre, édes fiam...! című, a történelmi Magyarország hadtesteiről szóló kiadványa foglalkozik a vashonvéd pozsonyi szobrával és a vashonvédről formázott, a magyar királyi pozsonyi 13. Honvéd Gyalogezred jelvényeivel is. A 73. Magyar Királyi Honvéd Gyalogezred 37. Gyaloghadosztályát 1886-ban alapították. Az I.-III. Zászlóalj állomáshelye Pozsony volt. Nemzetiösszetétele: 35% magyar, 50% szlovák, 10% német. Jelvényei (**7. ábra**):

1. A „13. M K H Gy E” felirattal az ezred zászló formájú jelvénye látható, melynek anyaga zománcozott tombak. Mérete: 27 x 30 mm. Készítő jelzése: ARKANZAS/VI.VACI UTCA 23/BUDAPEST.

2. A jelvényen babér- és tölgykoszorú kapu előtt puskájára támaszkodó honvéd áll őrt, köpenyben és menetfelszerelésben, sapkája jobb oldalán halványan látszik a 13-as szám. A jelvény alsó részén, mintegy talpazatként, az ezred neve olvasható: „ M. KIR. POZSONYI 13/HONVÉD GYAL. EZR.”. A jelvény anyaga cinklemez. Mérete: 53 x 30 mm. Készítő jelzése: „Der Schneider Wien 5”. Tervező jelzése: „Rigele Alajos”.²⁹

A pozsonyiak nem zárkóztak el a jótékonykodás elől. A Nyugat-magyarországi Híradó szerint az első napon 850 szeget vertek be a Vashonvéd-ba, az adakozók bőkezősége révén pedig aznap estére már 3361 korona gyűlt össze a kasszában, pedig egy szög ára hivatalosan csak egy korona volt. A „nemzeti áldozatvállalás” iránt hajlandóságot mutatók emléklapot kaptak, nevüket pedig egy emlékkönyvbe is bejegyezték (**8. ábra**). A befolyó összeg a pozsonyi és Pozsony megyei hadirokkantak segélyalapját gyarapította. Az alapítvány, melynek fővédnökségét Izabella főhercegnő vállalta magára, a „Hadirokkantak Otthona” felállítását, valamint a hadirokkantak utókezelésének és továbbképzésének finanszírozását tűzte ki célul. A humánus cél támogatására más lehetőségek is nyíltak. A Nyugat-magyarországi Híradó egy másik száma arról tudósít, hogy minden vásár- és ünnepnapon délelőtt 11-12 óra között a pozsonyi honvédzenekar hangversenyt tartott a vashonvéd előtt. A befolyó összeg a rokkantalap javát hivatott szolgálni. Forgalomba kerültek ezen kívül a vashonvéd kicsinyített ónváltozatai is, melyek megvásárlásával szintén hozzájárulhatott a hazafias érzelmű honpolgár a sebesült katonák kárpótlásához.³⁰

²⁹ Hermann Attila – Szanyi Miklós: Csak előre, édes fiam...!, Budapest, 2014

³⁰ www.pozsonyikifli.sk, Kacsinecz Krisztián: Hol állt a pozsonyi vashonvéd? Publikálva 2014. július 24.-én, pp.: 1, 4

Sorszám **B**

szám

Vezeték- és
keresztnev

A szeg megváltása és az adakozó nevének az emlékkönyvben való megőrzése csakis ezen szelvény kitöltése és átadása ellenében történhetik meg.

A Vashonvéd.

Az 1914/1915 évi háborúnak ezen emlékműve Ő cs. és kir. Felségének, apostoli királyunknak *I. Ferenc Józsefnek* dicsőséges uralkodása, Ő cs. és kir. Fensége *Izabella* főhercegnő védősége, *beleházi Bartal Aurél*, Pozsony szab. kir. város és Pozsony vármegye főispánja és kormánybiztosának, valamint *Brossy Tivadar* polgármesternek hivataloskodása alatt készült.

Ezen emléklap tulajdonosa az emlékmű létesüléséhez egy szeg beverésével, valamint a pozsonyi „*Rokkantak segélyalapja*” javára felajánlott adományával hozzájárult.

Az adakozó neve a „Vashonvéd” emlékkönyvében

sorszám **B**

sz.

alatt meg van örökítve.

Az emlékmű, mely Rigele Alajos szobrásznak műve, Szápáry Ilona grófné és behleházi Bartal Aurélné kezdeményezésére létesült.

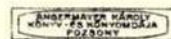
Az elnökség nevében:

beleházi Bartal Aurélné
elnök.

Jurza Ferenc
ellenőr.

dr. Dajszky Pajos
jegyző.

Erényi István
pénztáros.

8. ábra. Vashonvéd emléklap

Számos országos vagy helyi szervezet alakult a Nagy Háború kitörésekor, mely jótékonyági tevékenységet kívánt szolgálni. Egy héttel a Szerbiának küldött hadüzenet után, azaz 1914. augusztus 5-én megalakult az első olyan szervezet, mely a háborús költségek finanszírozására gyűjtött adományokat a civil lakosságtól. Ez a „Gyorssegély – Augusztus Alap”, amelynek első intézkedése az „Aranyat vasért” mozgalom elindítása volt. A beszolgáltatott arany ékszerekért „Pro Patria 1914” feliratú vasgyűrűt, vasórát és vaskarkötőt adtak cserébe. Nagyon sok egyszerű ember áldozta így fel a haza oltárán egyetlen arany ékszerét, a jegygyűrűjét. A háború folyamán több segélymozgalom is indított ez a szer-

vezet. Az egyik legismertebb ténykedése egy hatszáz fős kórházvonal felállítása volt, a sebesült katonák ellátására. Fővédnöke Augustza főhercegnő volt.

A másik legismertebb szervezet, a Hadsegélyező Hivatal 1914 novemberében alakult, mely rögtön megkezdte a hadikölcsön kötvények kiadását. A cél itt is a hadikiadásokhoz szükséges pénz előteremtése volt. A félévenként kibocsátott, összesen nyolc hadikölcsön kötvénycsomag, a katonai kiadások jó harmadát fedezte az államnak. A háború után a kötvények zömét azonban nem váltották vissza.³¹

Pozsony szabad királyi város polgármesterének számvevőségi hitelügyi csoportja 1914. december 1-én, 1810/el.n.1914 számú átirata szerint Pozsony szabad királyi város alkalmazottai és nyugdíjasai összesen 18 350 korona névértékű 1914. évi 6 %-os magyar királyi adómentes állami hadikölcsön kötvényt jegyeztek, az 1914. évi 6800/P. M. számú rendeletben meghatározott módzatok mellett, mely 17 891 korona 25 fillért tett ki a 100 korona névértékének a 97 korona 50 fillérével számítva. Ismeretes például az 1914-ben magyar királyi adómentes hadikölcsön kötvényre előjegyzett, Pozsony szabad királyi város alkalmazottjainak a névsora.³²

Pozsony Város Múzeuma 2014. május 13.-tól – 2014. október 12.-ig tartott kiállítása „Háború a másik oldalról” címmel a látogatóknak betekintést nyújtott Pozsony katonai és polgári életének mindennapjaiba 1914 - 1918 között. A város lakosainak naponta megélhetési,- társadalmi- és érzelmi kihívásokkal kellett megküzdeniük. Az egyének érzelmi világa a háborútól való félelem által lassan átalakult. A háború zord feltételei különösen nagy hatással voltak a tisztek és katonák lelki világára. Távol a hazától naponta szembesültek a lövészárkokban vagy hadifogságban az élet nehézségeivel. Néhány korabeli fénykép hűen tükrözi a háború és a halál valóságát. A kiállított tárgyak és fényképek a múzeum gyűjteményeiből, ill. a háború résztvevőinek családjától származó magángyűjteményekből származnak, melyek a katonák életére és a háborúban szerzett tapasztalataikra utalnak. A kiállítás bemutatta a háborúnak, a történelmi Pozsony megye lakosaira gyakorolt hatását is. Tartalmilag nyolc tematikai egység alkotta a kiállítást, melyek utaltak a hadsereg felépítésére és helyzetére a városban a háború előtt, a hazafiasság élénkebb fellépésére a háború kitörése után. Bemutatták a mozgósítás folyamatát, a pozsonyi katonai egységek részvételét a harctereken, a katonai, propaganda feladatait. A témakörök foglalkoztak a szolidaritás különböző megnyilvánulásaival, a háború hátrányos arculatával (kórházak, hadifogolytáborok, temetők), a Monarchiával szembeni lojalitással, de épp úgy a háború okozta válsággal is. Pozsony az 5. Császári és Királyi Katonai Hadtest székhelye volt. A hadtestet 1914-ben a 14. Gyaloghadosztály és a 2. Lovashadosztály alkotta. A városban, két dandárhadosztályban négy gyalogezredet, egy

³¹ www.kozterkep.hu, Vasvitézek – A történelmi Magyarország áldozatkészség szobrai, lejtöltve 2014. szeptember 25-én

³² Archív hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára), Fond Mesto Bratislava, Elnöki iratok, iratszám 413 eln.1915

műszaki zászlóalj és egy betegellátó szakaszt állítottak fel. A 16. Lovasdandár Hadosztály két huszárezredből, egy ulánus (lengyel) könnyűlovas ezredből és egy lovas tüzérszakaszból állt. Pozsony a 13. Honvéd Gyalogezred és az 5. Tábori Tüzérhadosztály székhelye is volt. A hadtest főparancsnoka 1886-tól Frigyes főherceg volt, aki hitvesével, Izabella főhercegnővel kiemelkedő szerepet töltöttek be Pozsony társadalmi életében.

A pozsonyi katonai egységek tagjai részt vettek az egyes frontszakaszokon zajló harcokban, Szerbiában, Oroszországban és Olaszországban is. Az első pozsonyi alakulat, mely a 2. Osztrák-Magyar Hadseregben harcolt, az 5/2 sz. Műszaki Század volt. A szerb harctérre, a Száva folyó melletti Ruma községbe 1914. augusztus 2-án érkezett. Tíz nap múlva, a Klenak melletti harcokban tűzpróbán esett át. A 13. Honvéd Gyalogezred 1914 szeptemberében Holics mellett, kimerítő harcokban vett részt. A 14. Pozsonyi Tüzérezred 1915-ben Dél-Tirolban, a hegyekben uralkodó nehéz életkörülmények között harcolt. A legendás 72. Gyalogezred katonái, „a Pozsonyi Gyerekek”, akiknek a legénység felét a Monarchia széteséséig szlovákok alkották, a Holics melletti harctereken küzdöttek. Később nehéz és véres harcokat folytattak a Kárpátok hegygerincein a téli orosz támadások idején az 1914-1915 évek fordulóján. Ez az ezred 1915-1916 között elérte Holics térségét és az ukrán területet is. Az új, 37. Pozsonyi Honvéd Gyaloghadosztályt rögtön a háború kitörése után állították fel. E hadosztály 73. és 74. Honvéd Gyalogdandár-hadteste az orosz harctéren 1914-1916 között és 1916 szeptemberétől 1918 júliusáig a román harctéren harcolt. Rövid ideig az olasz harctéren folytatott harcokban is részt vettek. 1918 szeptemberében átvezényelték őket a francia harctérre, de ott már nem vettek részt közvetlenül az I. harcvonal által folytatott harcokban.

Az egyes helyőrségek tiszti hadtesteit sajátos csoportosulások voltak. A tisztek saját, különleges egyesületeket alapítottak (Városi Kaszinó, Tovább Szolgáló Altisztek Egyesülete, Városi Vívóegylet) és a helyi egyesületek tagjaivá is váltak. Tevékenységük, táncestélyek, bálók, adakozó estek, előadások, tárlatok, lovasversenyek szervezése, színessé tette Pozsony társadalmi életét. A hadtestületek egyesületeinek társadalmi tevékenységének fővédnöke a főhercegi pár vagy a helyi nemesek voltak. A zenei életet a katonai zenekarok, főként a 72. Gyalogezred zenekara, tették mozgalmasabbá. A zenekar karmesterei, Franz Scharoch és Joseph Skriczl, országos viszonylatban jeles zeneértők voltak.³³

A Szlovák Nemzeti Múzeum Történelmi Múzeuma a pozsonyi várban szervezett kiállítást az I. világháború tragédiájáról, mely 2014. augusztus 22-től tekinthető meg. A kiállítás nemcsak a Nagyháború eseményeit dolgozza fel, hanem rámutat az emberek életére is a hátszágban. Kiemeli a nők és a gyermekek helyzetét a háborúban, ill. bemutatja, milyen hatással volt a háború a művészet fejlődésére. Az I. világháború jellegzetessége a lövészárkok rendszerének a

---

³³ Vojna z druhej ruky (Háború a másik oldalról), Múzeum mesta Bratislavy (Pozsony Város Múzeuma), programfüzet, 2014 június

kialakítása volt, mely gyakorlati és stratégiai jelentőséggel bírt – megvédeni és elrejtteni a katonai egységeket. Ebben a háborúban kiemelkedő helyet biztosítottak a célirányú propagandának is. A kiállítás kritikusan, szinte szatirikusan mutatja be a politikai helyzetet Európában az I. világháború idején.³⁴

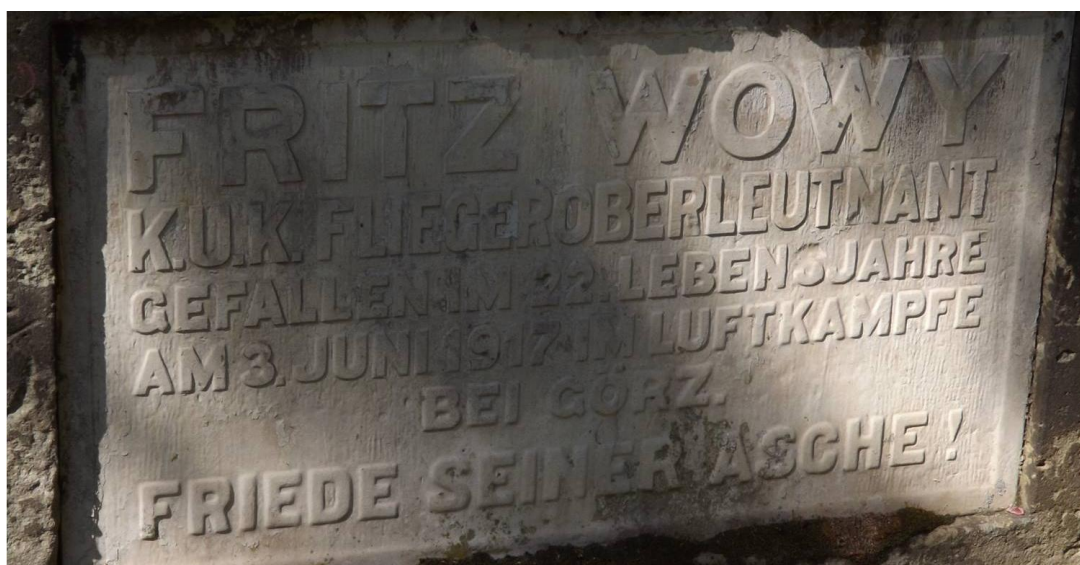
Az elesett katonákat a **katonai temetőben** helyezték örök nyugalomra. A Katonai Intézet Levéltárában találhatóak adatok az itt elhelyezett, mintegy 621 katonai síremlékekről. A pozsonyi temetőkben eltemetett katonák az I. és a II. világháborúban estek el. A katonai temetőbe temetett katonák síremlékeiről feljegyzéseket őriz a levéltár (a temető helyrajza, katonák névjegyzéke, halotti levelek, fényképek a temetőről, a halál okának a leírása: lőtt seb, agyhártyagyulladás, tüdőgyulladás, szívelégtelenség, tüdőbaj, sebesülés, öngyilkosság). Ezt a temetőt azonban megszüntették és beépítették. A **központi temetőben** is megtalálható volt csaknem 1320 katonai síremlék, melyekről a levéltárban rendelkezésre áll Pozsony város helyrajza a temető megjelölésével, ill. a temető helyrajza az összes síremlék megjelölésével, valamint az elhunytak névjegyzéke. A **zsidó temetőben** 56 katonai síremlék található, melyekről a katonai levéltárban helyrajz áll a rendelkezésre. A **blumentáli evangélikus temetőben** 7 katonai síremlék volt. A **blumentáli katolikus temetőben** 31 katonai síremlék létezett, melyről a katonai levéltárban fellelhető a katonai sírokról készült helyrajz. A **Zuckermann-dl-i római-katolikus temetőben** 11 katonát temettek. A **Szent András római katolikus temetőben** 103 síremlék látható. A most már Pozsony városához tartozó **Ligetfalu megszüntetett temetőjében** 331 katonai síremlék volt megtalálható. A levéltárban erről a temetőről rendelkezésre áll a helyrajz 1922-ből és az elhantolt katonák névjegyzéke. Néhány, az I. világháborúból származó síremlék a **Kecske-kapu utca melletti evangélikus temetőben** is található. A levéltári adatok szerint 23 katonai síremléknek kellene lennie a temetőben. Kutatásaink során azonban csak egy-kettőt leltünk meg. Mindenekelőtt Fritz Wovy síremlékét emelném ki (**9-11. ábra**), aki a császári és királyi légi egység főhadnagya volt és 1917. június 3-án 22 évesen esett el légi harcban Görznel. Egyben az ismert pozsonyi mészáros mester, Manderla János sógora volt. Megemlítendő még Karl Rehwald von Jochen, tábornok, a 62. Gyalogezred parancsnoka, aki 1917. november 20-án hősi halált halt Bukovinában (**12-13. ábra**). Funerológiai kutatásokat végzett Rigele Alajos is az 1920-as években, melyről a hagyatékában található fénykép-dokumentáció tanúskodik. A Szent-András temetőben Heim Nárcisz, vármegyei aljegyző, a magyar királyi 13. Honvéd Gyalogezred népfelkelő hadnagya 1915. június 1-én, az északi harctéren, a Visztula töltésén, Przewloka mellett hősi halált halt (**14-16. ábra**). A katonai levéltár adatai alapján tehát 2503 katonai síremlék létezett Pozsony temetőiben.³⁵

³⁴ www.snm.sk, Slovenské národné múzeum, Historické Múzeum (Szlovák Nemzeti Múzeum Történelmi Múzeuma), 2014. augusztus 22

³⁵ Funerológiai kutatások Pozsonyban Pandula Attila Professzor Úr vezetésével

9. ábra. Fritz Wovy császári és királyi légi egység főhadnagy síremléke

10. ábra. Fritz Wovy síremléke felirata

11. ábra. Fritz Wovy síremléke részlete madárfejjel

12. ábra. Karl Rehwald von Jochen tábornok síremléke Pozsonyban

Pozsony városában az említett temetőkön kívül az Erzsébet Rend nővérei, a Városi Lazarett, az Irgalmas Testvérek létesítettek temetőket, valamint ismeretek voltak a Szent János, Szent József, Szent Márton, Szent András és Szent Lőrinc temetők.³⁶

A Szent Márton dómban 1914. július 4.-én gyászmisét tartottak a trónörökösért és nejeért. Kazacsay Árpád pozsonyi kanonok fél évvel később a háborúban elesett katonák lelki üdvéért szentmisét ajánlott fel, melyen megjelent a város világi és egyházi közönsége.³⁷

13. ábra. Karl Rehwald von Jochen tábornok síremléke felirata

Az általános mozgósítás közzététele után, 1914. augusztus 9.-től a pozsonyi hívek rendszeres bűnbánó szertartásokon vettek részt. A következő években a békéért fohászokdtek német nyelven a jezsuita templomban, magyarul a ferenceseknél és szlovákul a kapucinusok templomában. Fohászok hangzottak el a háború befejezéséért, a hadbavonult katonáknak nyújtott segítségért, akik a fronton harcoltak, ill. az orosz fogságból visszatérő és az eltűnt katonákért. Hálaadás is elhangzott a harcban nyújtott segítségért, a hadifogságból visszatért apákért, fiúkért, férjekért.

³⁶ Archiv hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára, Mesto Bratislava (1555-1789 /1860/))

³⁷ Kúkel, J. – Sámelová, T.: I. svetová vojna v pamäti Bratislavy (Az I. világháború Pozsony emlékezetében, kézirat, Archiv hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára), p.: 1

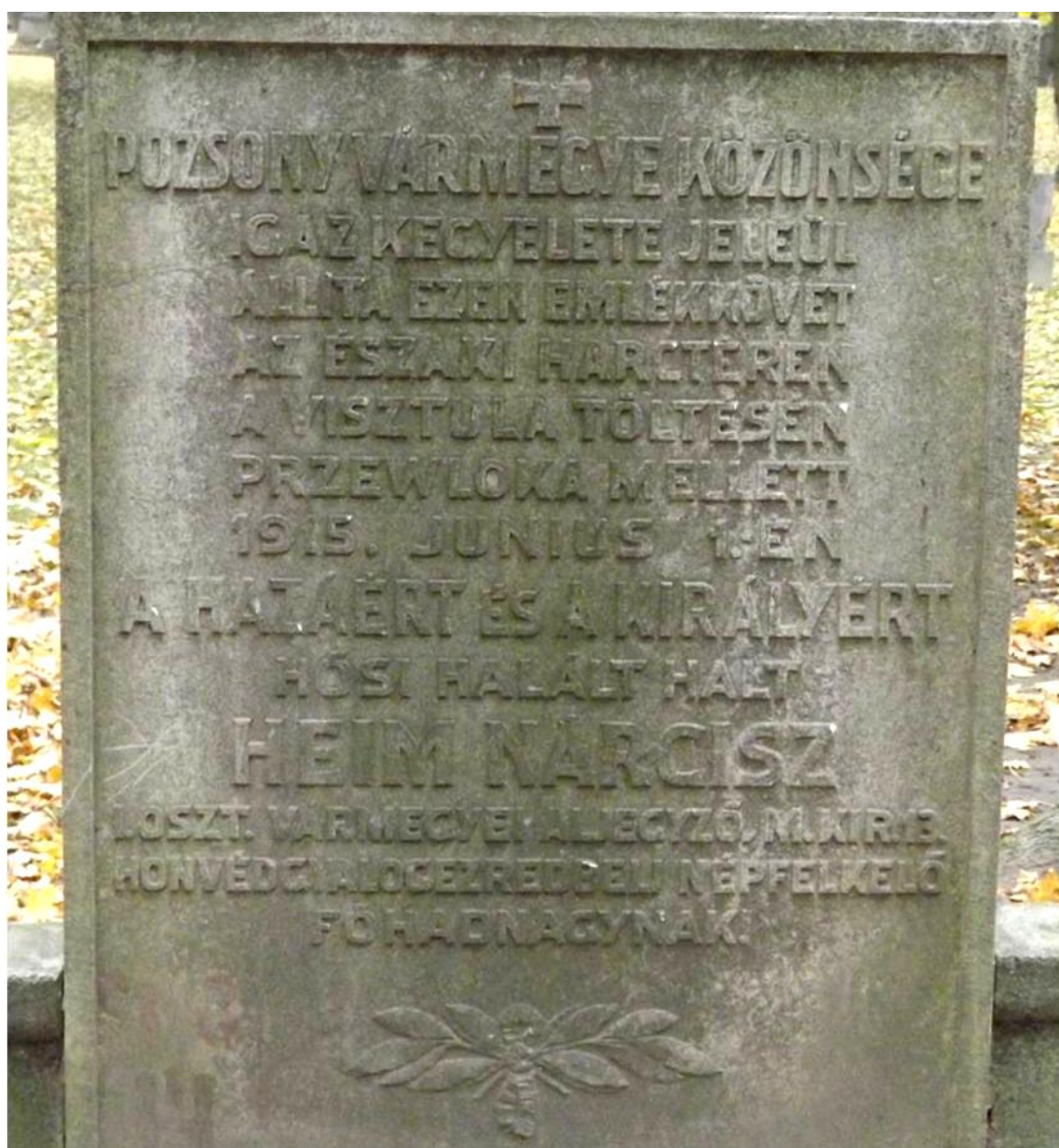
A háborúban elesett katonák emlékére Evarist és Ríza Czaykowszki, a Mária-oltár adományozói 1917 tavaszán a Szent Kereszt oltár helyére a „Hadi oltárt” állították fel a dómban, melyet Jézus Szent Szívének ajánlottak. Az oltár öt reliefből áll Jézus ábrázolásával. Krisztus látható a tanítványok társaságában az „Utolsó vacsorán”, majd az elhagyott Jézus a kereszten édesanyja Mária és Keresztelő Szent János jelenlétében. A következő reliefek Jézust ábrázolják a római katonákkal, magalai Mária társaságában, amikor a keresztet hordozza, ill. az Úr Angyalával. Az „Utolsó vacsora” ábrázolása nagyon hasonlít Leonardo da Vinci freskójához a milánói Santa Maria delle Grazie kolostorban. A da Vinci freskójától ellentétben a dómi utolsó vacsorán a „poharakkal való jelképes játék” is látható. Mindegyik tanítvány előtt vörös borral telt pohár látható, csak Júdás pohara félig üres. Ez utalás lehet Júdás árulására. Az oltár csúcsa a győztes Krisztus Szent Szívének a szobra, mely mellett Szent István vértanú és Szent Lőrinc vértanú szobrai állnak. Szent István megkövezésének jeleként kődarabot, Szent Lőrinc tűzzel való kízásának jelképeként vasrostot tart a kezében.

14. ábra. Heim Nárcisz vármegyei aljegyző, a magyar királyi 13. Honvéd Gyalogezred népfelkelő hadnagya síremléke

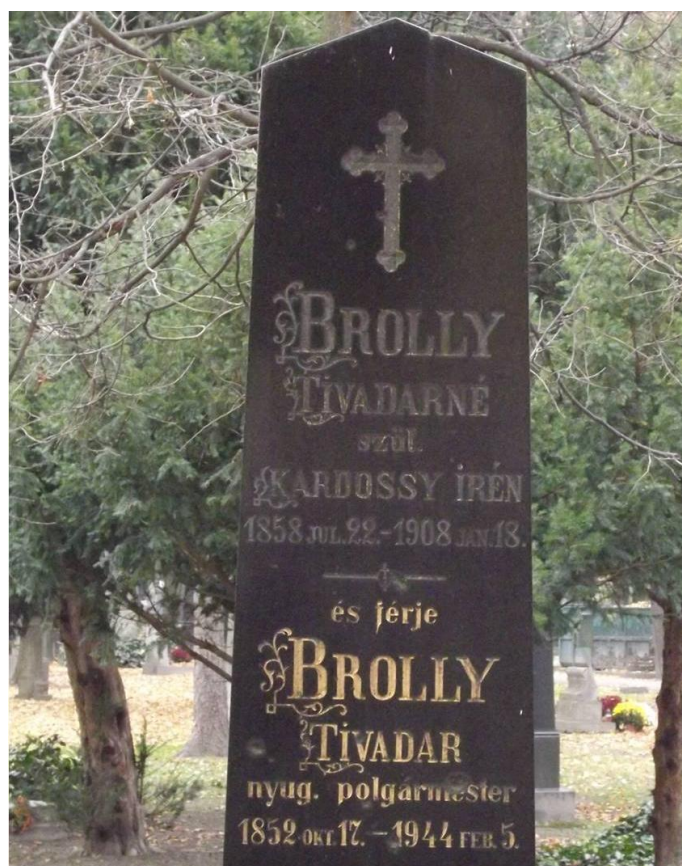
15. ábra. Heim Nárcisz síremléke részlete

16. ábra. Heim Nárcisz síremléke felirata

17. ábra. Brolly Tivadar pozsonyi polgármester síremléke

18. ábra. Brolly Tivadar síremléke felirata

A „Hadi oltár” legfeltűnőbb sajátossága azonban az oltár szárnyainak négy ovális mezőben ábrázolt reliefek voltak, ahol Krisztus Szent Szívének motívuma mellett harci jelenetek voltak ábrázolva. Három relief egy fiatal huszár rövid történetét mutatták be, melyek a következők: 1. A huszár búcsúja a családjától, a kisfiú egy kis ágyúval játszik, 2. Férfi-férfi elleni küzdelem a harctéren, 3. A sebesült huszár haláltusáját vívja a harcmezőn, ahol egy katolikus plébános gondoskodik róla. A pap és az áldást adó Krisztus jelenléte a hazáért feláldozott életet jelképezi. A negyedik relief az előző három tetőpontra emelése volt. Jézus Szent Szíve előtt I. Ferenc József császár fohászkodik, a tábornagy ünnepélyes egyenruhájában. Az egyenruhán láthatóak voltak az Arany Gyapjas Rendnek, a Mária Terézia Katonai Rendjének és a Szent István Rendnek a kitüntetései. Ez az oltár a nyilvánosság körében nagy figyelmet keltett, annál is inkább, mivel ez volt az első katonai oltár a monarchiában. 1917 húsvét vasárnapján szentelték fel. A háború után 1920. február 13-án vették észre, hogy a császár szobrát megcsonkították. Nem csoda, hisz az 1. Csehszlovák Köztársaság létrejötte után mindennemű magyar megnyilvánulás provokációnak számított. A Római-katolikus Egyház Kormányügyosztályának a vezetője Karol Anton Medvecký javaslatára 1923 februárjában a katonai oltárt eltávolították és helyébe a Jézus Szíve Oltárt állították. (20-25. ábra).³⁸

19. ábra. Evarist és Ríza Czaykowszki által adományozott, Jézus Szent Szívének ajánlott 'Hadi oltár' a pozsonyi dómban kicserélt képekkel

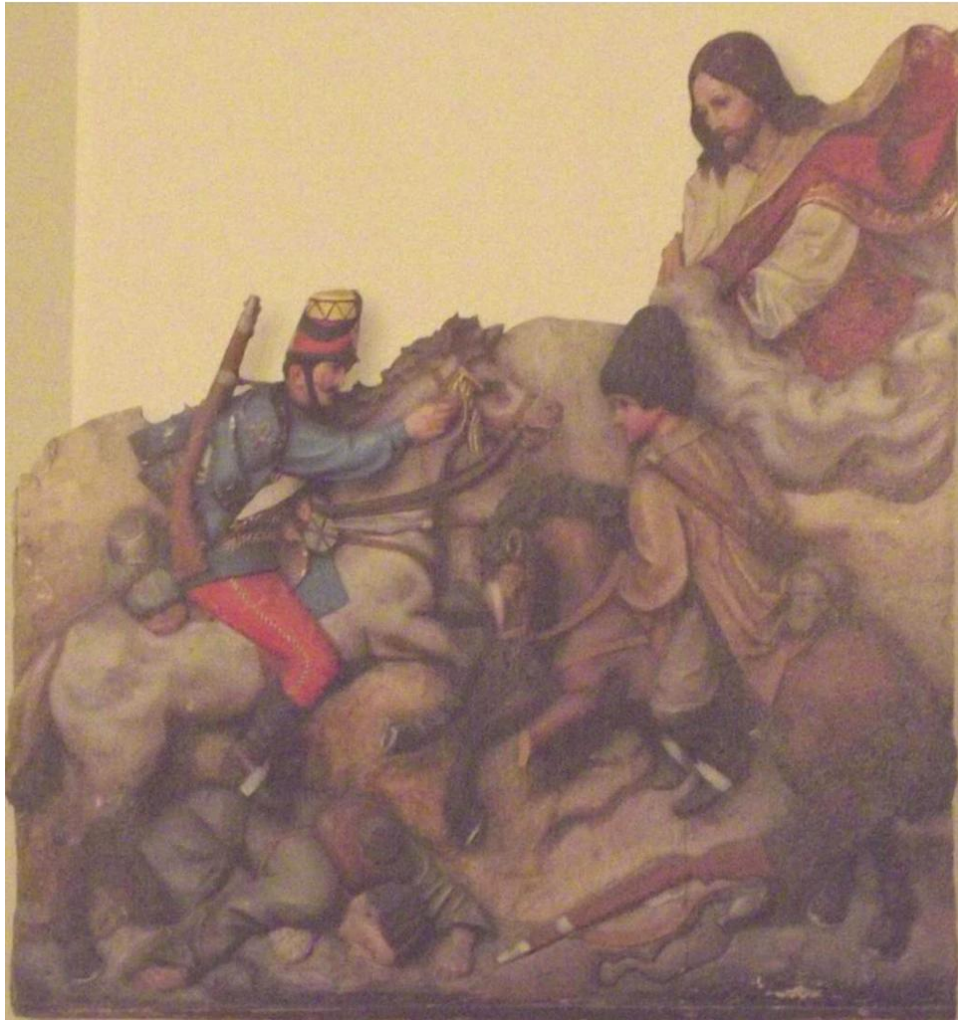
³⁸ Haľko, J – Komorný, Š.: Dóm svätého Martina, LÚČ, 2010, pp.: 399-402

20. ábra. A huszár búcsúja a családjától

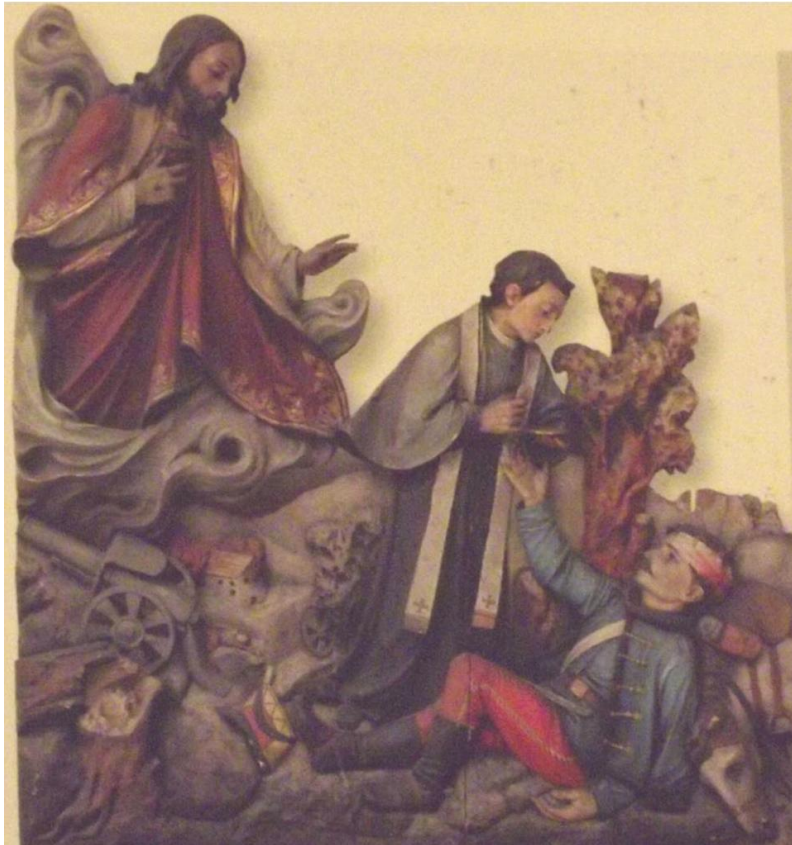
21. ábra. A huszárbúcsú részlete: a kisfiú egy kis ágyúval játszik

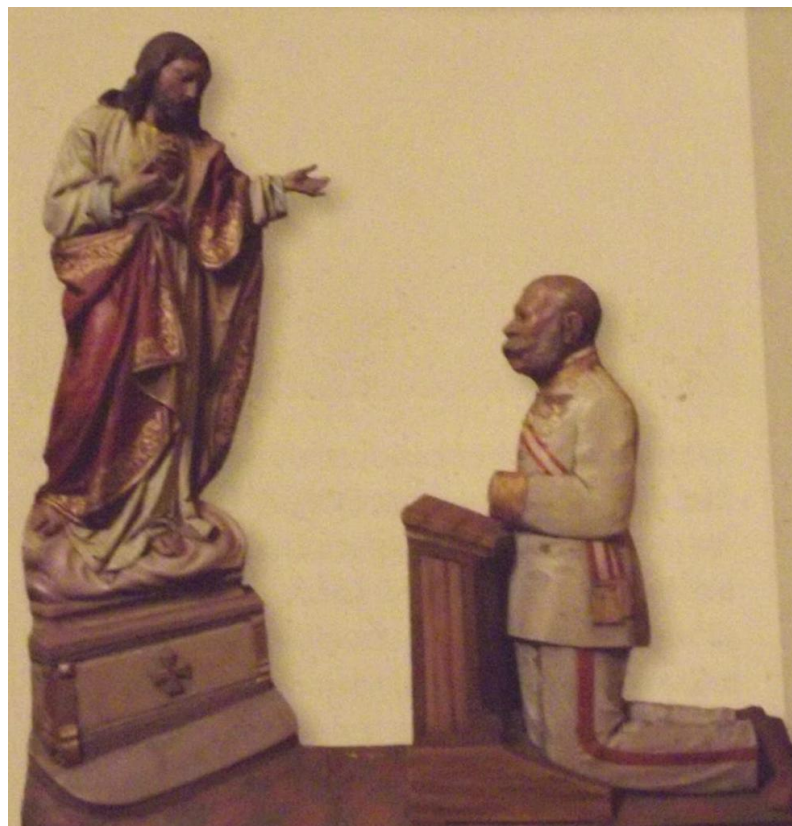
22. ábra. Férfi-férfi elleni küzdelem a harctéren

23. ábra. A harcoló huszár képe

24. ábra. A sebesült huszár haláltusáját vívja a harcmezőn

25. ábra. I. Ferenc József császár Jézus Szent Szíve előtt tábornagi egyenruhában imádkozik

26. ábra. Az eredeti a Szent Kereszt oltár reliefjei: középen Jézus a kereszten édesanyja Mária és Keresztelő Szent János jelenlétében, balra a tövissel koronázás jelenete, és amikor Jézus a keresztet hordozza a Magdalai Mária jelenlétében, jobbra Jézust a római katonák megostorozzák és Jézus a Úr Angyalával

Felhasznált források:

1. Preßburger Zeitung, 1915, April - Juni, 23. Mai. 1915, s. 2-3., Archív hlavného mesta SR Bratislavy
2. Archív hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára), Fond Mesto Bratislava, Elnöki iratok, iratszám 413 eln.1915.
3. Archív hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára, Mesto Bratislava (1555-1789 /1860/))

Felhasznált irodalom:

1. Kúkel, J. – Sámelová, T.: I. svetová vojna v pamäti Bratislavy (Az I. világháború Pozsony emlékezetében, kézirat, Archív hlavného mesta SR Bratislavy (Pozsony Főváros Levéltára), 1. o
2. Karácsony Vilmos: Správa mesta Bratislavy v rokoch 1914-1918 (Pozsony város közigazgatása 1914-1918 között), 1 - 4. o., kézirat

3. Vojna z druhej ruky (Háború a másik oldalról), Múzeum mesta Bratislavy (Pozsony Város Múzeuma), programfüzet, 2014 június
4. Hermann Attila – Szanyi Miklós: Csak előre, édes fiam...!, Budapest, 2014
5. Hal'ko, J – Komorný, Š.: Dóm svätého Martina, LÚČ, 2010, 399-402. o
6. www.pozsonyikifli.sk, Kacsinecz Krisztián: Hol állt a pozsonyi vashonvéd? Publikálva 2014. július 24.-én, 1., 4 o
7. www.kozterkep.hu, Vasvitézek – A történelmi Magyarország áldozatkészség szobrai, letöltve 2014. szeptember 25-én
8. www.snm.sk, Slovenské národné múzeum, Historické Múzeum (Szlovák Nemzeti Múzeum Történelmi Múzeuma), 2014. augusztus 22

Kovács Rudolf Zoltán (Budapest):

Tábori lelkészek az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében és az első világháború időszakában

A háború és a vallás egyidős az emberi civilizációval. Már az ókorban is a hadba vonuló hadseregek az égiek megerősítését kérték a háború jogosságához és az ellenfeleik felett aratott gyors győzelemért. A kereszténység elterjedését követően, a középkorban a keresztény hadak már a pogány ellen, illetve azok megtérítéséért viseltek háborúkat, természetesen mindezt Isten nevében. Ekkor még a papok és szerzetesek nem egy különálló katonai és egyházi szervezet keretein belül, hanem ad hoc jelleggel működtek. Volt, aki a földesurát kísérte el, volt, akit a rendháza küldött és volt aki önszántából csatlakozott ezekhez a hadseregekhez és ahogy tudták, úgy elégítették ki a katonák lelki igényeit. A mai modern tábori lelkészség első kezdeményei egyidősek a középkor végén, az újkor hajnalán megjelenő állandó hadseregekkel.

Az előadásomban röviden szeretném ismertetni önökkel a tábori lelkész fogalmát és kötelezettségeit, továbbá, hogy hogyan alakult ki a tábori lelkészség a Habsburg Birodalom hadseregében 1773-tól és milyen keretek között működött az 1867-es átszervezésig. Utána néhány mondatban szeretném bemutatni, miként változott meg a tábori lelkészség 1867 és 1914 között, végül pedig szeretnék kitérni arra is, hogyan szolgáltak ezen testület tagjai az I. világháború alatt.

A tábori lelkészek vagy, ahogy egyesek nevezik őket katonai lelkészek a katonai és egyházi hierarchiába egyaránt beletartozó személyek. Működésük a lelki gondozás, tanácsadás és adott esetben egyéb egyházi teendőkre vonatkozik. Az aktív szolgálatot teljesítő lelkészek katonai ranggal rendelkeznek, de nem vesznek részt ténylegesen bevetésen, hanem adminisztratív feladatokat látnak el.

Dr. Dezső László a Bevezetés a katonai lelki gondozásba című munkájában megfogalmazza meghatározását a szolgálat ezen formájára, valamint összefoglalja a katonaság és egyház viszonyára vonatkozó jellemzőket: „A tábori lelkészi szolgálat a honvédség keretein belül végzett lelkipásztori munka. ...a katonaság nemzeti és honvédelmi szerepének előtérbe jutásával a katonai lelki gondozás

intézményes irányítás alá került. ...A béke szolgálatot – kiegészítő polgári lelkészek közre működésével – kisebb számú lelkészi kar látja el. Háború esetén ez a szám megsokszorozódik a tartalékos, vagy szolgálatra önként jelentkező lelkészekkel. A tábori lelkészet gyűjtőnéven a katonaság körében végzett lelkészi feladatokat kell érteni, tekintet nélkül arra, hogy szorosán vett tábori, vagy helyőrségekben végzett munkáról van szó. A katonai lelkész kifejezés jobban fedi a fogalmat.”³⁹ Továbbá „az egyház missziói tevékenysége isteni parancsban gyökerezik. – ’Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek.’ (MK 16,15) – A katonai lelkészet az egyház missziói tevékenységének az egyik szerve. Az egyház lelki gondozói feladatai közül nem hagyhatja ki azt a közösséget, amely híveit egyetlen hatalmas testületbe, a honvédségbe tömörítve, Istennek és a haza eszményének szentségét hirdeti, s ha kell, védelmezi is. ... A katonaság külön világ. Életszemlélete: életet adni azért, amit a földi értékek közt legjobban szeretünk, a hazánkért. Aki csak külső megnyilvánulásaiban, kívülről nézi, nem érti meg, sőt gyakran hamis képet alkot róla. Aki benne él, úgy ítéli meg, mint cél – és szükségszerű életformát. ... Katonaság: eszményi kollektivizmus egy nép, ... egy nemzet élete biztosítására, sub specie gratie. A katonaság érdeke az az egyetemes nemzeti és különleges katonai érdek, hogy a kereszténység nagy életformáló ereje a lelkekben minél teljesebb mértékben érvényesüljön. A kereszténység erkölcsi tartalmát, erkölcsi erőit igényli a maga honvédő feladatainak megvalósításához. ... Az egyház álláspontja a hazával, a nemzettel... s a hon védelmére rendelt katonasággal kapcsolatban (és sohasem szemben) nem lehet más, mint a kijelentés álláspontja. Az egyház minden ténykedésében, még mint életforma is, a katonaságban a krisztianumot képviseli. Az egyház nem visel háborút. De az evangélium szelleme szerint jogos háborúban harcoló tagjaival a közösséget feltétlenül vállalja.”⁴⁰ Ezen szolgálati módok mellett az I. Világháború alatt még a lelkészek a katona kórházakban láttak el felcseri és ápolói feladatokat.

Az első egyházi–katonai hierarchia kiépítését már I. Habsburg Miksa német-római császár szorgalmazta a birodalmi reformok részeként, viszont sem ő, sem utódai nem tudtak életképes állandó tábori lelki gondozói rendszert kiépíteni. Ennek pótlására, helyettesítésére adták ezt a jogot a német-római császárok a Jezsuita rend kezébe. Emellett a vezető lelkészi tisztséget, mint tábori káplán gyakorolta a rend egyik előjárója, akit püspöki jogkörrel ruháztak fel. A helyzetet végül Mária Terézia rendezte 1773-ban, amikor feloszlatták a Jézus Társaságot és a hadseregbeli lelki gondozás kérdését végleg rendezni kellett. Ennek a folyamatnak a végeredményeként állították fel a Habsburg hadseregben ekkor még a Apostoli Tábori Helynökséget.

Az Udvari Haditanács 1773. március 13-án már foglalkozott a rend feloszlásának jogi és anyagi kérdéseivel, még a feloszlásról rendelkező pápai bulla

³⁹ Dr. Dezső László: *Bevezetés a katonai lelkigondozásba – 1948*. Dunamelléki Református Egyházkerület, Ráday Nyomda, Budapest, 1998. p.: 95

⁴⁰ Uo. pp.: 95-96

megjelenése előtt. Ez már bizonyítja azt, hogy az udvar felkészült a Jezsuiták felosztatására és a helyzet rendezésére. A királynőhöz intézett feliratukban a tábori helynök püspöki jellege mellett foglaltak állást.⁴¹

A püspöki székhelynek, az udvarhoz való közelsége miatt, a bécsújhelyi püspökséget javasolták. 5 kerületet javasoltak (I. kerület: Magyarország, Horvátország, Erdély és Bánát (Temesvár) népeiből; II. kerület: Csehország, Morvaország, Szilézia népeiből; III. kerület: Alsó-, Közép-, Felső-Ausztria, Karintia, Krajna és a Tengermellék népeiből; IV. kerület: Francia- és Olaszország népeiből; V. kerület: Németalföld népeiből tevődött volna össze.) és ezek élén egy-egy a tábori főpap joghatósága alá tartozó helynök állt volna.⁴²

1773 és 1778 között Mária Terézia többszöri kérésére adta csak meg a pápai udvar a kívánt keretek között az engedélyt az Apostoli Tábori Helynökség megalapítására. Az Apostoli Tábori Helynökség első székhelye Bécsújhely lett, ami később a püspökség megszűnése után átköltözött St. Pöltenbe. Továbbá megkapta a címzetes püspöki címet és a széleskörű egyházi jogokat a katonaság főlelkészeként.⁴³

Az egyházmegyétől való elszakadás 1826-ban következett be, amikor is az Apostoli Helynökség külön egyházi és katonai hivatallá vált, amely így csakis a főfeladatára, a katonák lelki gondozására tudott figyelni.⁴⁴

A protestáns, külhonban (Lombardia-Velencében) szolgáló magyar katonák számára 1832-ben engedélyezte az uralkodó, hogy egy evangélikus és egy református lelkész gondozhassa őket. Azonban a két állást csupán 1834-ben sikerült első ízben betölteni, mert a fiatal protestáns lelkészek nem szívesen vállalták erre a megbízatásra. Tudniillik, ekkor az összes itáliai Habsburg területet az ő gondjaikra bízták volna és emellett nem szívesen vállalták a katonai élet keménységét.⁴⁵

Az 1850-es és 1860-as évek sorozatos hadi kudarcai elmélyítették a birodalmon belüli pénzügyi, gazdasági és társadalmi válságot, amit csakis belső szerkezetbeli átalakításokkal és reformokkal lehetett megoldani. Ennek köszönhetően egyezett ki Ausztria és Magyarország 1867-ben. A kiegyezést követően az új struktúra kiépülése természetesen a hadsereget sem kerülte el: megszervezték az új közös császári és királyi hadsereget, az osztrák birodalmi honvédséget és a magyar királyi honvédséget. A tábori lelkészet átalakítása 1867-ben kezdődött el.⁴⁶

Az új rendszer eltért a korábbi társországok szerinti beosztástól és a Monarchia területén 17 békeidőben működő katonai kerületet hoztak létre, amelyekből kettőt 1883-ra felszámoltak. Minden egyes kerület egy különálló hadtest állomás

---

⁴¹ Borovi József: *A magyar tábori lelkészet története*. Zrínyi kiadó, Kalocsa, 1992. pp.: 31-32

⁴² Uo. p.: 32

⁴³ Uo. pp.: 32-34

⁴⁴ Uo. p.: 34

⁴⁵ Uo. pp.: 57-58

⁴⁶ Uo. pp.: 81-82

helye volt, ami egyben egy különálló katona lelkészi kerület is volt. Ezek élén álltak a katona plébánosok, akik a különböző állomáshelyekre katona segédlelkészi funkcióban, küldték az alájuk beosztott papokat.⁴⁷

Az átszervezett katonai lelkészet már figyelembe vette az 1868. évi LIII. tc. 21. paragrafusát, mely szerint minden állami és katonai közintézményben és kórházban a bevett felekezetek és vallások lelkészei működhetnek. Ekkor az alábbi keresztény felekezeteket és vallásokat ismerte el a törvény: római katolikus, görög katolikus, görögkeleti, evangélikus, és református felekezeteket és a zsidó vallást. Az iszlám vallás képviselőjét a hadseregben 1878 után építették ki, Bosznia-Hercegovina okkupálása után. Továbbá a megszállt területeken is kialakítottak egy tábori plébánosi kerületet.⁴⁸

Az átalakítások és a törvény ellenére is az Osztrák–Magyar Monarchia csak egyetlen katonai vallási irányító szervezet ismert el, az Apostoli Tábori Helynökséget. A többi keresztény felekezet lelképásztorai és más vallások prédikátorai szigorúan katonai tekintetben, vagyis hierarchikusan ennek a szervezetnek voltak alá rendelve. A katonai plébános joggyakorlata tekintettel volt a vallási és felekezeti különbségekre és a helynökség joggyakorlata is ezt az irányvonalat képviselte.⁴⁹

A görög katolikus felekezetű katonák tábori lelki gondozásának a kérdése 1896-ra lett rendezve, amikor a galíciai hadtesteknél és a Kassán és Nagyszombatban szolgáló papok fölé egy katonai főpapot rendeltek. A katonai főpap személye ugyan az apostoli tábori helynök joghatósága alá tartozott, de nem területi jogkörrel, hanem személyi felügyeleti joggal bírt az alá beosztott 11 görög katolikus katonalelkész felett. A görög katolikus katonai főpap székhelye Bécs városa volt.⁵⁰

A görögkeleti lelkészek részére is létre hoztak 1896-ban egy katonai főpap rangot és alá 9 tábori lelkész tartozott. Székhelyéül a budapesti tabán görögkeleti rítusú templomát jelölték ki.⁵¹

Érdekesség, hogy a tábori lelkészek személyi kiválasztásánál, mind a görög katolikusnál, mind a görögkeletiekénél az Apostoli Tábori helynökség, illetve a kerületileg illetékes katonai plébános működött közre, de joghatóságukat a saját püspökeiktől kapták és a kinevezésük pillanatától katonailag az állomáshelyüket irányító katonai hadtestparancsnokság alá tartoztak. Viszont lelkészi működésükről a katona plébánosok adtak jelentést az Apostoli Helynökségnek.⁵²

A protestáns felekezetek képviselőjét 1860-ban rendezte rendeleti úton Ferenc József. A rendeletben 12 protestáns tábori lelkészi helyet létesített – 6 evangélikust és 6 reformátust – Bécs, Verona, Buda, Lemberg, Prága és Nagy-

---

⁴⁷ Uo. pp.: 82-84

⁴⁸ Uo. p.: 84

⁴⁹ Uo. pp.: 84-85

⁵⁰ Uo. p.: 86

⁵¹ Uo. p.: 86

⁵² Uo. p.: 86

szeben székhelyű hadtesteknél. Ezen állásokra kevés jelentkező akadt, mert a függésük a Tábori Helynökségtől igen érezhető volt: szervezetileg nem alkottak egységet, nem vezethettek anyakönyvet és jelentéseket a katolikus főlelkészi hivatalba kellett küldeniük.⁵³

1868 és 1904 között többszöri alkalommal igyekezett a közös Hadügyminisztérium rendeleti és szabályzati úton rendezni a helyzetet. Az 1868-as kísérletben a lelkészek számát lecsökkentették 4-4 főre, de egy közös katonai szuperintendenst neveztek ki a szervezet élére. Sajnos a protestáns felekezetek országos zsinatai nem fogadták el ezen rendezést, mert a püspököket náluk nem kinevezik hanem az egyetemes konvent választja. Szerették volna, hogy a szolgálatban lévő lelkészek továbbra is a régi szuperintendens joghatósága alatt maradjanak. Az államhatalom felajánlotta még, hogy külön protestáns püspököket nevez ki, de az előbbi indokokkal újra visszautasították őket. Ekkor kapták meg a protestáns katonai lelkészek az anyakönyv vezetési jogot is.⁵⁴

„A két protestáns egyház közös bizottsága 1902-ben 13 pontba foglalta össze a kívánalmait:

1. Katolikus körmenetekre protestáns katonát ne vezényeljenek.
2. A protestáns katonák eskütétele protestáns istentisztelet keretében történjék.
3. A lelkészek számát lélekszám szerinti arányban állapítsák meg, az örökös tartományok létszámától függetlenül.
4. Protestáns lelkészek számára biztosítsák a római katolikus lelkészekkel egyenlő rangot és illetményt.
5. Magyar csapatok körében szolgáló református és evangélikus lelkészekről kívánják meg a magyar nyelv tudását.
6. Katonai intézetekben, hadapródiskolákban rendszeresítsenek protestáns lelkésztanítókat (hittantanárokat).
7. Szervezzenek kórházi, fogdai lelkészi állásokat.
8. A katonai lelkész esküjét a rangidős protestáns lelkész előtt tegye le a hadtestparancsnokságon.
9. Évente tartsanak protestáns tábori lelkészi értekezletet.
10. A katonák külszolgálatuk alatt is kapjanak protestáns lelki gondozást.
11. Polgári lelkészt tényleges katonai lelkészi szolgálatra a Konvent püspök-elnökének ajánlására vegyenek át.
12. A lelkészek fegyelmi ügyeiben - ha azok egyházi természetűek - saját egyházuk illetékes szervei intézkedjenek, ítéelkezzenek.
13. Református és evangélikus katonalelkészek kölcsönösen gondozni tartoznak mindkét egyház tagjait.”

A protestáns sérelmi politika csupán kevés részsikert ért el: 1904-ben a lelkészek létszámát ismét 6-6 főre emelték. A reformátusok innentől kezdve Sza-

---

⁵³ Uo. p.: 87

⁵⁴ Uo. pp.: 87-88

rajevóban és az evangélikusok pedig Pozsonyban kaptak egy-egy új lelkészt. Továbbá kaptak egy intézeti tanárt Temesváron a reformátusok, és az evangélikusok Kőszegen.⁵⁵

A törvényi rendezések ellenére a zsidó és iszlám hitszónokokat katonai minőségben csupán mozgósítás alkalmával hívták be, addig ezen vallásokhoz tartozó katonákról a területileg illetékes rabbik és imámok gondoskodtak.⁵⁶

Az I. világháború első felében mindkét oldal a gyors győzelemben reménykedett és az egyház nem pusztán a frontvonalon igyekezett segíteni ezen irányú törekvést, hanem a hátországi helyi szinten is. Az egyházak és a polgárok különböző gyűjtéseket szerveztek a katonák különböző szükségleteinek enyhítésére. A prédikációkban és a különböző értekezésekben a háborút, mint valami értékteremtő és Istentől eredő entitást kezelték. Ezzel az idillikusnak tűnő képpel állt szemben a lövészárkok, harcmezők, hadi kórházak és a temetők valósága, ami a háború előrehaladtával egyre egyértelműbbé vált a világ számára.⁵⁷

A mozgósítást követően a hadosztályoknál általában két lelkész teljesített szolgálatot. Egy római katolikus pap, aki a katonai káplán hatáskörét gyakorolta és egy másik lelkész, aki a hadtest felekezeti összetételétől függően lehetett görög-katolikus, görögkeleti, evangélikus vagy református. A hadosztály vezető lelkésze külön anyakönyvi ívet vezetett minden egyes hozzá rendelt alakulatról. Külön vezette minden alá tartozó csapatot, intézet és kórház anyakönyvi kimutatásait és külön lapra kellett felvezetnie az egyikhez sem tartozó elhunytakat. Természetesen a más felekezethez tartozó lelkészek a saját anyakönyveikbe vezették be a hozzájuk tartozó elesetteket.⁵⁸

A háború alatt minden katona kapott egy igazolvány lapot, melyet köteles volt mindig magánál tartani és ezen lapok szolgáltak dokumentumként: a temetés előtt elvették tőle ezt a lapot, rávezették a temetés helyét és idejét, továbbá egy tiszt és két katona aláírta, mint tanú.⁵⁹

Természetesen a helyi hadtest igyekezett az elesetteknek a megfelelő szertartások szerinti temetést megadni, amikor a hely és az idő megengedte ezt.

Az anyakönyvvezetés mellett ezen lelkészek igyekeztek kisebb csapatokkal a harcmezőn elesettek testét összegyűjteni és a túlélőket megtalálni és vagy orvoshoz juttatni vagy pedig az utolsó vigaszban részesíteni őket.

Laky Imre így látta annak idején ezt: „Október 8-án csak a védőövön belül elhalt bajtársakat és az oroszokat temettük el. Az oroszok ágyúszóval tiltakoztak minden olyan kísérlet ellen, mely azt célozta, hogy szaporjeink vagy tábori lelkészeink és a munkásosztagaink kiléphessenek a hullatérre a védőövből. Átlagos becslés szerint a 3 napig tartó ostrom után végre a tábori pap kimehetett beszen-

---

⁵⁵ Uo. pp.: 91-92

⁵⁶ Uo. p.: 91

⁵⁷ Uo. p.: 91

⁵⁸ Dr. Varga A. József: *Katonák – lelkészek. Tábori lelkészek.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010. pp.: 77-78

⁵⁹ Uo. p.: 78

telni a halottakat. A csatatér borzalmainak és rettenetességeinek leírásával nem akarom próbára tenni olvasóim idegzetét. Jobb fátylat borítani rá. Amint a beszéltető pap felé egyik hullacsomóból egy kéz esdőleg felemelkedett, annyira megborzadt az eszméletére tért tetszhalott iszonyatosan szétdűlt tekintetűl, hogy alig bírta megáldani. Ájulás környékezte. Gyorsan befejezte a szertartást, s mint akit fűriák üldöznek, visszasiertet a várba. Soká tartott a temetkezés. Egy héten át mindig temettünk. Az út az erődtől a bykovi támponton át az I/1. védműig jobbra-balra telis tele van sírhalmokkal.”⁶⁰

A katonalelkészeknek ezek mellett még a hadi kórházakban is jelentősebb szerep jutott. Gyakran ők végezték az ottani adminisztrációs munkákat is és ezek mellett látogatták a sebesülteket és a különböző fertőző betegségekkel és járványokkal küzdőket is. Sőt gyakran segédkeztek a túlterhelt orvosoknak a sebesültek és beteg ellátásában is.⁶¹

Várady Géza így emlékezik erre vissza: „A betegek a falu elején egy fűrészmalmomban voltak elhelyezve. Már messziről hallottam nagy fájdalom okozta tompa, velőtrázó kiáltásaikat, folytonos jajgatásaikat. Mielőtt a terembe nyitottam, önkéntelenül megrázkódtam a félelemtől. Papi kötelességem azonban legyőzte gyarló emberi félelmet. Stólával a vállamon bementem a betegekhez. Közvetlen közelségükben még megrendítőbb volt hallgatni jajgatásukat. Érces hangon, magasra tartva a feszületet, elkiáltottam három nyelven – magyarul, németül, horvátul – a szép üdvözítő szavakat: Dicsértessék a Jézus Krisztus! Eljöttem hozzátok, hogy bennetek a vallás vigaszába részesítselek, és a gyónás előtt megadom az általános feloldozást, miért is mindenki szálljon magába és bánja meg vétkeit. Elkezdtem a legelsőnél a vigasztaló munkámat. Valláskülönbség nélkül közeledtem mindenkihez. A katolikusokat meggyóntattam, feloldoztam, a másvallásúakat felszólítottam a magába szállásra és a bűnbánatra és néhány vigasztaló szót szóltam a szenvedőkhez. Érdekes volt egy görög katolikus katona, aki mikor meggyóntattam, egy koronát nyújtott felém, hogy holnap is imádkozzam érte. Megvigasztaltam, hogy tegye el a koronát, anélkül is meg lesz a kérése. Este hét óra volt mire az utolsó kolerás beteggel végeztem és megáldottam őket. Ez volt életem legszomorúbb napja.”⁶²

A felsorolt tevékenységek mellett azonban a hadtestek katonái is felkeresték őket. A tisztek gyakran esketések és keresztelések miatt, mert a kedveseik, illetve feleségeik anyagi okok miatt követték őket a frontra és a közeli településeken éltek. A kiskatonák inkább igazolások miatt keresték fel a lelki gondozóikat, hogy a szabadságuk ideje alatt, otthon esküdhessenek meg vagy keresztelhessék meg gyermekeiket. Ezen kívül az általános lelki gondozás ügyében mentek a katonák a lelkészeikhez.

A miséket és istentiszteleteket, amilyen gyakran csak lehetett, igyekeztek megtartani a katonáknak. A katolikus papoknak még a délutáni misézést is meg-

---

⁶⁰ Uo. p.: 87

⁶¹ Uo. p.: 87

⁶² Uo. p.: 87

engedték. Az egyházi és katonai ünnepeket rendszeresen megtartották, de a legtöbb lelkipásztori munkát a húsvét és a karácsony igényelte. Mégis a legnagyobb szabású ünnepnek az uralkodó születésnapja számított, mert az istentisztelet mellett egész napos ünnepségeket is rendeztek.

Nem szabad elfeledkeznünk a háború alatt a kórházakban és a háttérmunkában segédkező apácákról sem, mert gyakran ők ápolták a sebesülteket, betegeket és haldoklókat. Ők nyújtottak nekik vigaszt és adtak biztatást. Ezen névtelen nővérek igyekeztek még az elesettek holttestét is összegyűjteni és az elhunytak igazolványát a megfelelő lelkésznek eljuttatni.⁶³

A tábori rabbinátus feladatai a fentebb említett általános lelkigondozói és papi kötelezettségek mellett a különleges vallási előírások betartása feltételeinek megteremtése és a szertartások celebrálása volt. Ezen zsidó ünnepek voltak a Sabbat, Pészach, a kovásztalan kenyér ünnepe, Rós Hasáná, a zsidó újév és a Jom Kippúr, az Engesztelés Napja. Ezeken kívül a tábori rabbik egyik főfeladata a kásrút, vagyis a kóser ellátás biztosítása a hadtesteknél szolgáló zsidó katonák számára, de a különleges háborús körülmények között ez nehézségekbe ütközött. Ezen körülmények között a pikuách nefes, vagyis a lelkek megmentése értelmében a szombati munkavégzés tilalma és a kóser étkezés szabályai felfüggesztésre kerültek a háború idejére.⁶⁴

A Habsburg Birodalom területén a katonák lelki gondozásának fejlődése 1773 és 1918 között igen hosszú utat tett meg. Csupán a katolikus felekezet képvisellete lett azonban teljes mértékben kiépítve a közös császári és királyi haderőben, míg a többi felekezetet és vallást képviselőt igen szerény keretek között tudták ellátni lelkészeik. Ezen hiányosságok pótlására csupán az 1920-as években került sor a Habsburg Birodalom szétesése után.

Mint láthattuk, a tábori lelkészeti munka sohasem volt könnyű feladat, a ketős kötöttség miatt, ami – mint katonát, és mint lelkészt – rendkívül igénybe veszi a papi embert. Hiszen nem pusztán lelki segítséget, vigaszt kellett nyújtaniuk a katonáknak, de jó példával is kellett előljárniuk mindenkor a katona hívek felé.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

Felhasznált irodalom:

- Bíró (2013) Ákos: *Kétfejű sas Dávid pajzsán – Tábori Rabbinátus az Osztrák-Magyar Monarchia haderejében 1914-1918*. Gabbino Print Kft. Nyomda, Kiadó, Budapest
- Borovi (1992) József: *A magyar tábori lelkészet története*. Zrínyi Kiadó, Kalocsá

---

⁶³ Uo. pp.: 93-94

⁶⁴ Bíró Ákos: *Kétfejű sas Dávid pajzsán – Tábori Rabbinátus az Osztrák-Magyar Monarchia haderejében 1914-1918*. Gabbino Print Kft. Nyomda, Kiadó, Budapest, 2013. pp.: 66-70

Dezső (1998) László Dr.: *Bevezetés a katonai lelkigondozásba – 1948.*
Dunamelléki Református Egyházkerület, Ráday Nyomda, Budapest
Varga (2010) A. József Dr.: *Katonák – lelkészek. Táborig lelkészek.* Zrínyi Kiadó,
Budapest

Dr. Pandula Attila D Sc (Budapest):

A Katonai Érdemkereszt története az első világháborúban, különös tekintettel a társadalomtörténeti vonatkozásokra

Ferenc József 1849. október 22-én alapította a Katonai Érdemkeresztet „tényleges katonatisztek” elismerésére. Az ezen alapításra vonatkozó direkt javaslatot gróf Gyulai Ferenc altábornagy, akkori hadügyminiszter tette. Alapvető cél a tisztikar (behatárolt) „dekorálási lehetőségeinek” direkt növelése volt (nem rendjellel). Ez (akkor), egy mellen-, szalagon viselt, igen jellegzetes (birodalmi jellegű) kereszt inszignia volt.

Az elismerés alakja 1860-ban változott. Háborús érdemekért ekkor vezették be a „hadi díszítményt”. Ez a keresztszárak között elhelyezett zöld zománcozású koszorút jelentette. Ezt csak háború idején lehetett adományozni.

Az első világháború kitörését követően alapvető változások következtek be ezen elismerés történetében. 1914. szeptember 23-án, az addig egy osztályú-, két változatban adományozható kitüntetés jelentősen kibővült. Az eddigi egy osztályos elismerés, három osztályossá vált. Az I. osztály (lényegében) egy – mellen viselt – rendi csillagnak felelt meg. A II. osztály (lényegében) egy – nyakban viselt – középkereszt formáját követte. Az addigi, mellen, háromszögletű szalagon viselt inszignia (ekkortól) a III. osztály lett. Valamennyi osztály „hadidíszítménnyel” is kiadható volt.

Mindezzel (kimondva-kimondatlanul) az elismerési csoport (kiemelt) rendjel karaktert vett fel.

1916. december 13-án, az új uralkodó IV. (I.) Károly az Osztrák-Magyar Monarchia elismerési rendszerének, s különösképpen az akkor alapvető fontosságú hadikitüntetések terén megkezdett reformja során, az „ellenség előtt szerzett direkt érdemek” elismerésére és jelölésére (arany, ill. ezüst) kardok adományozását is lehetővé tette a hadi díszítményhez.

Mindezt az (1916. december 13-án kiadott) hadsereg- és flottaparancs részletezte.

Az első világháború időszakában (más elismerésekhez hasonlóan) lehetővé vált a Katonai Érdemkereszt III. osztályának többszöri adományozása. A másodszori-, illetve harmadik adományozást, az elismerés szalagján elhelyezett

pánt (pántok) jelezték. Ezekben az esetekben csak a pánt került kiadásra (átadásra).

1918. április 23-án vezették be (az egyébként, 1908-tól, eddig csak a rendjeleknél ismeretes) „kis díszítményt”, az I. és II. osztály esetében.

Egészen különleges elismerésként került sor (az első világháború időszakában is) a Katonai Érdemkereszt különféle változatainak) „gyémántokkal” történő adományozására.

A Katonai Érdemkereszt I. osztálya és korabeli adományozási gyakorlata.

A Katonai Érdemkereszt I. osztálya az első világháború időszakában a következő variációkban volt adományozható.⁶⁵

- 1.) I. osztály (béke) inszignia.
- 2.) I. osztály hadidíszítménnyel.
- 3.) I. osztály, a II. osztály hadidíszítményével.
- 4.) I. osztály, a III. osztály hadidíszítményével.
- 5.) I. osztály hadidíszítménnyel és arany kardokkal.
- 6.) I. osztály hadidíszítménnyel és ezüst kardokkal.
- 7.) I. osztály, a II. osztály hadidíszítményével és arany kardokkal.
- 8.) I. osztály, a II. osztály hadidíszítményével és ezüst kardokkal.
- 9.) I. osztály, a III. osztály hadidíszítményével és arany kardokkal.

Tényleges adományozások azonban csak két változatban történtek.⁶⁶

- 1.) I. osztály hadi díszítménnyel.
- 2.) I. osztály hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.

A Katonai Érdemkereszt I. osztályának kitüntetettjei, az adományozási időponttal, jelleggel.

Uralkodók:

I. Ferenc József (1915. december 2.) *hadi díszítménnyel.*⁶⁷

IV. (I.) Károly (1917. június 24.) *hadi díszítménnyel.*⁶⁸

---

⁶⁵ *Michatschlager, Heinrich F.:* Das Ordensbuch der gewesenen Österreich-Ungrischen Monarchie. Wien 1918/1919. Taf. VII

⁶⁶ Wien, Staatsarchiv (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) Department für Ordensangelegenheiten. Militärverdienstkreuz

A, Amtsbücher. Alphabetische Matrikelbücher. Band VI. bis XVII

B, Akten. Karton 1-54

⁶⁷ Wien, Staatsarchiv Kriegsarchiv M. K. S. M 1915., 13-3/1634. I. Ferenc József elfogadja a Katonai Érdemkereszt I. osztályát, a hadi díszítménnyel. (1915. december 2.). Ez egyébként (egyben) trónralépésének időpontja

⁶⁸ Wien, Staatsarchiv Kriegsarchiv M. K. S. M 1917. 13-3/812. Távirat a Katonai Érdemkereszt I. osztálya, a hadi díszítménnyel adományozásáról

Adományozások kronologikus sorrendben, az adományozás kori rendfokozat feltüntetésével.

POTIOREK, Oskar tábornagy (1914. november 13.) *hadi díszítménnyel.*

CONRAD von Hötzendorf, Franz báró, gyalogsági tábornok (1914. december 8.) *hadi díszítménnyel.*

WOYRISCH Remus von, vezérezredes (1914. december 8.) *hadi díszítménnyel. Német.*

KROBATIN, Alexander Ritter von, tábornagy (1915. január 1.) *hadi díszítménnyel.*

GEORGI, Friedrich báró, gyalogsági tábornok (1915. február 3.) *hadi díszítménnyel.*

HAZAI Samú báró, gyalogsági tábornok (1915. február 3.) *hadi díszítménnyel.*

PLESSEN, Hans von, vezérezredes (1915. március 7.) *hadi díszítménnyel. Német.*

LYNCKER, Mórítz báró, gyalogsági tábornok (1915. március 7.) *hadi díszítménnyel. Német.*

MÜLLER, Georg, von admirális (1915. március 7.) *hadi díszítménnyel. Német.*

ENVER pasa (altábornok) (1915. március 26.) *hadi díszítménnyel. Török.*

USEDOM, Guido, von admirális (1915. március 26.) *hadi díszítménnyel. Német.*

Dr. GOLTZ, Colmar báró vezértábornagy (1915. április 4.) *hadi díszítménnyel. Német.*

FALKENHAYN, Erich, von gyalogsági tábornok (1915. április 23.) *hadi díszítménnyel. Német.*

ALBRECHT, württembergi herceg, vezérezredes (1915. április 28.) *hadi díszítménnyel. Német.*

HAUS, Anton admirális (1915. május 3.) *hadi díszítménnyel.*

MACKENSEN, August von, vezérezredes (1915. május 6.) *hadi díszítménnyel. (1915. november 28.) gyémántokkal. Német.*

(HABSBURG-LOTHARINGIAI) FRIGYES főherceg, tábornagy (1915. május 9.) *hadi díszítménnyel, gyémántokkal.*

(HABSBURG-LOTHARINGIAI) JÓZSEF FERDINÁND főherceg, gyalogsági tábornok (1915. május 9.) *hadi díszítménnyel.*

BOROEVIC, Szvetozár, von gyalogsági tábornok (1915. május 9.) *hadi díszítménnyel.*

(WITTELSBACH) III. LAJOS bajor király (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(WETTIN) III. FRIGYES ÁGOST szász király (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(WÜRTTEMBERG) II. VILMOS württembergi király (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(HOHENZOLLERN) VILMOS, a Német Birodalom koronahercege (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

IV. FRIGYES FERENC mecklenburg–schwerini nagyherceg (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(HOHENZOLLERN) HEINRICH porosz herceg (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(WITTELSBACH) RUPRECHT bajor koronaherceg (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. (1917. június 28.) gyémántokkal. Német.*

BERNHARD, szász meiningeni herceg (1915. június 6.) *hadi díszítménnyel. Német.*

BÖHM-ERMOLLI, EDUARD von, lovassági tábornok (1915. június 23.) *hadi díszítménnyel.*

BELOW, Otto von, gyalogsági tábornok (1915. június 30.) *hadi díszítménnyel. Német.*

LINSINGEN, Alexander von, lovassági tábornok (1915. július 8.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(HABSBURG-LOTHARINGIAI) JENŐ főherceg, vezérezredes (1915. július 29.) *hadi díszítménnyel. (1917. november 5.) gyémántokkal.*

BESELER, Hans von, gyalogsági tábornok (1915. augusztus 22.) *hadi díszítménnyel. Német.*

ERNŐ LAJOS hesseni és rajnai nagyherceg, gyalogsági tábornok (1915. szeptember 2.) *hadi díszítménnyel. Német.*

FRIGYES ÁGOST oldenburgi nagyherceg, lovassági tábornok (1915. szeptember 2.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(HOHENZOLLERN) FRIGYES LIPÓT porosz herceg, vezérezredes (1915. szeptember 2.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(ZAHRINGEN) II. FRIGYES, bádeni nagyherceg, vezérezredes (1915. szeptember 2.) *hadi díszítménnyel. Német.*

DANKL, Viktor, lovassági tábornok (1915. szeptember 4.) *hadi díszítménnyel.*

TIRPITZ, Alfred von, vezéradmirális (1915. október 3.) *hadi díszítménnyel. Német.*

(SZÁSZ-COBURG-KOHÁRY) I. FERDINÁND, bolgár király (1915. november 1.) *hadi díszítménnyel. Bolgár.*

Gróf BOTHMER, Felix von, gyalogsági tábornok (1915. november 22.) *hadi díszítménnyel. Német.*

GALLWITZ, Max von, tüzérségi tábornok (1915. november 28.) *hadi díszítménnyel. Német.*

KÖVESS Hermann, gyalogsági tábornok (1915. november 28.) *hadi díszítménnyel.*

LIMAN von Sanders, lovassági tábornok (1915. november 28.) *hadi díszítménnyel. Német.*

JEKOW, Nikolaus, vezérőrnagy (1916. február 14.) *hadi díszítménnyel.*
Bolgár.

Báró PFLANZER-BALTIN, Karl von, lovassági tábornok (1916. február 14.) *hadi díszítménnyel.*

TERSZTYÁNSZKY Károly, vezérezredes (1916. október 17.) *hadi díszítménnyel.*

(HABSBURG-LOTHARINGIAI) JÓZSEF főherceg (1916. október 17.) *hadi díszítménnyel.*

Gróf PAAR, Eduard, vezérezredes (1916. november 24.) *hadi díszítménnyel.* (1917. szeptember 1.) *gyémántokkal.*

Báró BOLFRAS, Artur von, vezérezredes (1916. november 24.) *hadi díszítménnyel.* (1918. szeptember 1.) *gyémántokkal.*

(HOHENZOLLERN) II. VILMOS, német császár, porosz király (1916. december 5.) *hadi díszítménnyel.* **Német.**

(HABSBURG-LOTHARINGIAI) LIOPÓT SZALVÁTOR főherceg, vezérezredes (1916. december 5.) *hadi díszítménnyel.*

HOLTZENDORFF, Henning von, admirális (1917. január 20.) *hadi díszítménnyel.* **Német.**

CAPELLE, Eduard von, admirális (1917. január 20.) *hadi díszítménnyel.* **Német.**

BENECKENDORF von HINDENBURG, Paul von, vezértábornagy (1917. január 22.) *hadi díszítménnyel.* (1917. november 5.) *gyémántokkal.* **Német.**

ROHR, Franz vezérezredes (1917. március 17.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

Báró KIRCHBACH auf Lauterbach, Karl von, vezérezredes (1917. március 17.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

(OSZMÁN) V. MOHAMED török szultán (1917. április ?) *hadi díszítménnyel, gyémántokkal.* **Török.**

WAHIDEDDIN Effendi, gyalogsági tábornok (1917. április 16.) *hadi díszítménnyel.* **Török.**

(HOHENZOLLERN) EITEL FRIGYES porosz herceg (1917. július 25.) *hadi díszítménnyel.* **Német.**

KRITEK, Karl, vezérezredes (1917. július 28.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

Báró ARZ Artur, gyalogsági tábornok (1917. július 28.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

LUDENDORFF, Erich, gyalogsági tábornok (1917. augusztus 5.) *hadi díszítménnyel.* **Német.**

Báró WURM, Vencel, vezérezredes (1917. november 5.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

GEREK, Friedrich von, gyalogsági tábornok (1917. december 22.) *hadi díszítménnyel.* **Német.**

VILMOS ERNŐ szász nagyherceg, gyalogsági tábornok (1918. február 17.) *hadi díszítménnyel. Német.*

Báró SARKOTIC István, vezérezredes (1918. március 10.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

BERNHARDI, Friedrich, lovassági tábornok (1918. március 20.) *hadi díszítménnyel. Német.*

Báró FALKENHAUSEN, Ludwig von, vezérezredes (1918. május 12.) *hadi díszítménnyel. Német.*

Báró RHEMEN zu Barenfeld, Adolf von, vezérezredes (1918. május 23.) *hadi díszítménnyel.*

DJEMAL pasa (1918. június 15.) *hadi díszítménnyel. Török.*

WEHIB pasa (1918. június 15.) *hadi díszítménnyel. Török.*

EICHHORN, Hermann von vezértábornagy (1918. június 28.) *hadi díszítménnyel. Német.*

KRAUSS, Alfred, gyalogsági tábornok (1918. szeptember 27.) *hadi díszítménnyel és (arany) kardokkal.*

Báró SODEN, Franz, gyalogsági tábornok (1918. november 2.) *hadi díszítménnyel. Német.*

1.) A Katonai Érdemkereszt I. osztálya adományozási gyakorlatának (1914-1918.) összehasonlító táblázata, adományozások szerinti bontásban.

Év	O. M.			Német		Bolgár		Török	
	Hadi Kard.	Gyém.		Hadi Kard.	Gyém.	Hadi Kard.	Gyém.	Hadi Kard.	Gyém.
1914.	2			1					
1915.	11	1		27	1	1		1	
1916.	6	2				1			
1917.	1	5	2	7	2			1	1
1918.	1	2	1	5				2	
Összes	21	7	6	40	3	2			
		34			43		2		5
							50		
							84		

Az összes adományozás: 84. Ebből 50 külföldi.

2.) A Katonai Érdemkereszt I. osztályának adományozási gyakorlata (1914-1918) összehasonlító táblázat évek szerinti bontásban, az adományozások szerint.

1914. Összesen: 3 adományozás. 2 hadi díszítményes O. M., 1 hadi díszítményes német.

1915. Összesen: 42 adományozás. 11 hadi díszítményes O. M., 1 gyémánt díszítményes O. M., 27 hadi díszítményes német, 1 gyémánt díszítményes német, 1 hadi díszítményes bolgár, 1 hadi díszítményes török.
1916. Összesen: 9 adományozás. 6 hadi díszítményes O. M., 2 hadi díszítményes német, 1 hadi díszítményes bolgár.
1917. Összesen: 19 adományozás. 1 hadi díszítményes O. M., 5 hadi díszítményes (arany kardos) O. M., 2 gyémánt díszítményes O. M. 1 hadi díszítményes török, 1 hadi díszítmény a gyémántokkal török.
1918. Összesen: 11 adományozás. 1 hadi díszítményes O. M., 2 hadi díszítményes (arany kardos) O. M., 1 gyémánt díszítményes O. M., 5 hadi díszítményes német, 2 hadi díszítményes török.

Dr. Csihák György (Zürich):

Burgenland – körül-belül

*Soha nem hazudnak annyit,
mint választás előtt, háború
idején és vadászat után.*
Ottó von Bismarck

Az Első Nagy Háború után, Ausztriában, ha valaki egy viccet így kezd, hogy: „Der Burgenländer...” (a burgenlandi) – akkor azonnal lenéző mosolyra savanyodik minden arc. Soha nem hallottam még, hogy valaki tiltakozott volna a vicc ellen. Okának története van. Lássuk csak.

1. Ausztria ma

Ausztria ma kilenc állam szövetségi köztársasága: Alsó-Ausztria, Burgenland, Felső-Ausztria, Karintia és Kelet-Tirol, Salzburgerland, Stájerország, Tirol, Voralberg és egy város, Wien – magyaroknak Bécs. Minden állam élén választott népképviselőt, amit Landtagnak neveznek (nekünk országgyűlés). Az egyes országok (és nem tartományok, amint azt Magyarországon nevezik) országgyűlésében a pártok egyezkednek és kormányt állítanak, többnyire a legerősebb pártok részvételével. A kormány feje a „Landeshauptmann” (államfő, vagy kormányfő, akinek feladatköre miniszterelnöki, aki tehát nem tartományfőnök, amint Magyarországon nevezik), aki – többnyire – az ottani Landtag legerősebb párt vezetője. Bécs élén áll a választópolgárok által választott városi tanács, amit a polgármester vezet, akit szintén a választáson szereplő legerősebb párt állít. A választott testület egyes további vezetőit a pártok egyezkedése alapján állítják. Mindezek élén az országos népszavazással választott szövetségi parlament, ahol a kormány hasonló módon alakul, mint az egyes szövetségi államokban. Az országos választáson legtöbb szavazatot kapott párt elnökét az államfő megbízza kormányalakítással – és a dolog megy tovább, amint a tagállamok országgyűlésében. Ausztria szövetségi kormányát a kancellár vezeti (a mi fogalmaink szerint a miniszterelnök). Végül – vagy legfölül – a választópolgárok által közvetlenül választott államfő.

A mai osztrák állam Kr. után 1955. július 27-én született, amikor megszűnt négyhatalmi megszállása és mint semleges köztársaság újjá született. Vannak ennek magyar vonatkozásai is.

Amikor a második világháború végén Németország négyhatalmi megszállás alá került (angol, amerikai, francia, szovjet), a szövetségesek Berlin ugyancsak négyhatalmi megszállásra szövetkeztek. Mivel Berlin az ország szovjet megszállási övezetében volt, a nyugati szövetségesek az általuk megszállva tartott berlini részekkel való kapcsolat tartására az ország szovjet megszállási területén átvezető egy szárazföldi utat, egy vasútvonalat és egy légi folyosót használhattak korlátlanul. Ausztria esetében hasonló megállapodás született. A Szovjetunió ragaszkodott ahhoz, hogy mindenkor legyen a négy megszállási övezet alatt álló Bécshez vezető szabad útja, ezért a szövetségesek hozzájárultak a háború után egész Magyarország további szovjet megszállásához. Így Magyarország lett az összekötő út. Amikor megszűnt Bécs négyhatalmi megszállása és kikiáltották a semleges Osztrák Köztársaság megszületését – elfelejtették elrendelni Magyarország megszállásának a megszüntetését. Így, a magyaroknak meg kellett várniok egy újabb világrendezés elkövetkeztét – hiába volt 1956 is – és a Szovjetunió csak 1991. június 19-én hagyta el Magyarországot (ha igaz).

Érdeemes itt közbevetni, hogy Németországgal mindmáig senki nem kötött békét a második nagy háború után, így Németország megszállott ország, nem rendelkezik önmagával, és az ENSZ alapszabálya szerint mindmáig „hadban álló fél”. Ezért, mint ilyen országnak – a nemzetközi jog szerint – alkotmánya sem lehet, csak „Alaptörvénye” (Grundgesetz).

A nyugatra menekült magyarok némely rendezvényén sikertelenül tiltakoztam az ellen, hogy rendre a „rab népekről” beszéltek. Rab nép csak a miénk volt. A többi – Németország kivételével – mind a saját akaratából lett kommunista és tartotta azt az államrendet, mint a második – sőt: az első is! – világháború győztes hatalma.

Nem árt emlékeztetni arra sem, hogy az első nagy háború után Ausztriát is tönkretették a békecsinálók. Ausztria–Magyarország a többi nagy hatalom útjában állt – lehetett ez a fő oka az első nagy háború kirobbantásának, amit a szlávokra bízta. A közösségről leválasztották Magyarországot – így Ausztria mezőgazdaság, tehát élelem nélkül maradt. Leválasztották Csehországot – ahová előzőleg a birodalom iparának mintegy hetven százaléka összpontosult. Mivel a békekötés a népek önrendelkezésének a biztosítását szolgálta – Ausztriának megtiltották, hogy egyesüljön Németországgal – amit Ausztria parlamentje akkor elhatározott. Ennyit az önrendelkezésről.

Egy német barátom mondta, hogy az osztrákok igen ügyesek: elhitették a világgal, hogy Beethoven osztrák, Hitler pedig német volt (ugyanezért hiszi a világ, hogy osztrák volt Lehár Ferenc és Kálmán Imre is). Simon Perez izraeli államfő, Fischer osztrák államfővel a napokban emlékezett Bécsben a második világháború 65'000 ausztriai zsidó áldozatára (az ilyen magyarországi áldozatok száma 600'000). Ottó von Habsburg mondta halála előtt nem sokkal az osztrák parlamentben, miközben a képviselők állva tapsolták, hogy nincs még egy ország, amely annyit szenvedett, mint Ausztria – a náciktól. König, Bécs bíboros érseke – aki Mindszentyt nyugatra csalta és ezt megpróbálta Márton Áronnal is

– egy igen előkelő európai rendezvényen mondta, hogy Európát a germánok és a szlávok törzsei építették.

2. Magyarok Pécs – németek Bécs

Ez egy ősrégi magyar mondás, mi lehet az alapja? Wien nekünk miért Bécs? Ismert több magyarázat, álljon itt az, ami nekem tetszik.

A legősibb nyelvek hangutánzó szavakat használtak, így a víz neve csö, csu satöbbi. Svájcban több folyó neve mai is ár, áre. Valami ősi nép a mai Bécs környékén jó vizet talált, s így lett ott egy helység neve jó víz, azaz bo csu. A bo lett később a latin nyelven bonus, bona, bonum – jó. A kelták ott már jó bor termeltek, s így lett a hely neve jó bor, azaz vina bona, s a víz helyett végül csak bor – azaz Wein, németül utóbb a hely neve Wien. Lehet, hogy így igaz.

A város minden esetre Pannoniában van. Azt, amit mi határnak ismerünk, senki ne keresse Európában egy-két ezer évvel ezelőtt. Mária Terézia (1717-1780) idején jött divatba – de akkor inkább azt jelezte, hogy az egy-egy területen élő emberek kinek fizessenek adót. Volt valami határféle korábban is, de innen-től kezdve a dolog egyre szigorodott – egészen a vasfüggönyig, amit azóta lebontottak és más rendszerek helyettesítettek.

A hunok Pannoniát Hunniának nevezték, de a pannon név máig fennmaradt, köszönhetően egy népnek, amely ezen a területen élt és magát pannonnak nevezte. Nyelvükről egyetlen szó maradt fenn írásban: a „marha”. Többen is hivatkoznak rá (például Edward Gibbon: *The history of the Decline and Fall of the Roman Empire*. XIX. fejezet) és van, aki a szót iráni eredetűnek tartja. Ám a szkíta népet és nyelvét is iráni eredetűnek tanítják. Nem a magyar ma az egyetlen nép, amelynek írásban fennmaradt emlékezetében él, hogy Szkítiából jött, de hun is. Az minden esetre biztos, hogy a „marha” szó a mi nyelvünk szilárd eleme, hiszen eleink emberemlékezet óta nagyállat tartók, viszont ez nem mondható el a germán népekről.

A szláv szóról is van bő irodalom (eredetileg Helmold von Bosau: *Chronica Sclavorum*. A 12. századból. Német kiadása Lothar Greil: *Slawenlegende*. 3. kiadás, Wiernsheim 1982, pp. 40, 41). A Chronikon német nyelvű kiadása előszavában írják, hogy a „sclav” szóban zavarta őket a „c” és ezért elhagyták – miáltal megszületett a latin sclavus (rabszolga) szó helyett a „szláv” kifejezés. Ezt azért is említem, mert Hajós Ferenc, Szlovénia budapesti nagykövetétől kaptam egy könyvet: *„Discover Slovenia” („Fedezzük fel Szlovéniát” - Ljubjana, 1995, ISBN 86-361-0944-2)*. A könyv 19. oldalán olvashatjuk, hogy 869-től 874-ig uralkodott Kocelj szlovén uralkodó, akinek székhelye a Balatonnál (talán Fenékpusztán?) volt és uralta a területet úgy Salzburgtól és Bécestől az Adria partjáig, beleértve a mai Ausztria szinte egész területét.

Decsi Sámuel *Históriája* (Bétsben 1792) az országot „Sclavonia” néven említi, ahol látható az ország színes zászlaja is, ráírva nagy fekete betűkkel:

„SCIAVONIA”. Az ország akkor a Sacra Regni Hungarici Corona (pontos fordításban: Hunok Országának Megszentelt Országkoronája) területe.

Megemlítem még, hogy a svájci középiskolák számára kiadott „Historischer Atlas” (Verlag Sauerländer, Arau, 8. kiadás 1969) III. oldalán 1385-ben mutatja egész Európában a Habsburgok tulajdonait (Habsurgischer Besitz), feltüntetvén a mai Ausztria mintegy felét – is. A mai Ausztria többi része – akkor nem az övék, nem is Ausztria.

3. Kiegyezés

Történelemkönyveink szerint 1867-ben a magyar kiegyezett Ferenc József osztrák császárral, aki később magyar király is lett. Hogy jól megértsük: egy természetes személyben egyesült két különálló jogi személy – és a kiegyezéssel megszületett az „Osztrák-Magyar Monarchia”. Új külsővel, de változatlan tartalommal tovább élt az a Magyar Királyság, amelyet Árpád népe alapított és jogilag soha nem szűnt meg önálló királyságként. Mivel az iratok többsége ismert, ezért (is) a kiegyezést többen „értékelték”. Az egyezés atyjának Deák Ferencet tartják, akit ezért igen szép jelzőkkel illettek: „a nemzet prókátora”, „a haza bölcse” – egyes székelyek szerint viszont „Erdély elárulója”. Legkeményebb bírálója Kossuth Lajos, aki a híres „Kasszandra levelében” írta: „Tudom, hogy a Kasszandrák szerepe hálátlan szerep. De Te fontold meg, hogy Kasszandrának igaza volt.” Kossuth a kiegyezést nagy hibának vélte.

Minden esetre, a „kiegyezéstől” egyenes az út Trianonig, sőt odáig, hogy Magyarország egyedül elveszítette a két nagy háborút Európában. És innen indul Burgenland története.

Miért nevet ma Ausztriában mindenki azon a „viccen”, hogy: „Der Burgenländer...”? Jó vicc?

4. Burgenland

A német szó nagyjából annyit tesz, mint „várország”. Land = földterület, ország – Burg = vár, város. Egyes írók szerint az osztrákok azért adták legfiatalabb szövetségi államuknak ezt a nevet, mert azt remélték, hogy kapnak vele egy sor egyéb várat és várost is. Egyes magyarok is szeretik őrségnek, örvidéknek nevezni, határ megvonása nélkül, miáltal lehet a határ mindkét oldalán lévő terület is. Napjainkban, ha elszakított területeinkről van szó, Magyarországon ez a Burgenland mintha nem is tartozna azokhoz. Például, Magyarországon újabban divat az időjárás jelentést mondani az egész Kárpát-medencére. Van például Felvidék, Erdély, Délvidék – de nincs Burgenland, még Nyugat-Magyarország sem, csak Dunántúl. Így állunk a trianoni rablókkal is: felsorolnak mindenkit – de Ausztriáról többnyire elegánsan hallgatnak. Amint Lengyelországról is. Meg Olaszországról is, pedig az olaszok akkor nemcsak Fiumét vitték el, hanem osztottak a délszláv állammal egész hajóhadunkon, ami értéke száz vagon színara-

nyat tett ki. Így hálálván meg azt a véráldozatot, amit hoztunk Garibaldi katonáiként a szabadságukért. A közös magyar-osztrák haditengerészet Európában a hatodik, a világon a nyolcadik helyet foglalta el. Kereskedelmi tengerészetünk a 16. helyen állt. Amikor, nemrégiben Magyarországot egy nagy tengerészeti rendezvényre meghívták, a meghívót a Magyar Tudományos Akadémián a szemétkébe dobták – osztrákok és csehek bezzeg elmentek, hiszen az a tengerpart az övék is volt.

Minden esetre: a mai Burgenland a hajdanvolt nyugati magyar, előzőleg avar gyepű keleti szélé. Még bécsi németek is tudják ezt a magyar szót, a mai napig, hogy „gyepű”. Miként az egész mai ausztriai terület az avar és a magyar gyepű területe (részletesen: „A történelem szórt fényei.” 75-80. old. Nemzeti Közszerkesztési Központ kiadványa. Budapest, 2013. ISBN 978-615-5305-14-6).

Mindeztől sikertelen maradt arra irányuló kísérletem, hogy megtudjam: miért osztozhatott a farkasok és a keselyűk lakomájában, a magyarokat ebbe a minden magyar érdeket nélkülöző első világháborúba kényszerítő Ausztria is? Miért kaphatott egy darab Magyarországot? Érthetetlen ez a többi ragadozó esetén is, de azok legalább elmondhatják magukról, hogy saját akaratukból lettek ellenségeink és ezért őket a győztesek megjutalmazták. No de Ausztria? – a szövetségeseink? – a korábbi többszörös leigázónk? – amely állammal és uralkodójával, sőt birtokosával szemben szabadságunkat évszázadokon át harcban kellett védjünk? Hogyan is volt? Nem árt röviden emlékeznünk.

5. Ausztria történelme röviden

Valaki talált egy iratot Kr. u. ezeralahányból, amiben szó van egy birtokról valahol az „Osterrichiben”. Az akkori német nyelven „oster” – keleti, a „richi” ma „Reich” – azaz birodalom. Tehát a „Keleti Birodalomban” – amit ma Öster-Reichnek, azaz Ausztriának mondanak. Miszerint akkor már kellett legyen – Austria.

Egy firenzei bankár be akart vonulni a Szent Német-Római Birodalomba, ezért megvette az akkor romokban lévő, ma rendezett Habsburg váracsát a mai Svájcban (Kanton Aarau, Badentől úgy húsz kilométerre) és felvette a „Habsburg” nevet. Később egy Habsburg elvesztéséül egy burgund hercegnőt – innen van a család burgundi ága. Egy Habsburg utóbb megvette az akkor jelentéktelen Wien városát, s így választófejedelem lett a Reichben – mert a Reichet védte Kelet felől (Meyers Conversations Lexicon, 1875). Hogy mit választottak a „választók”? – erre nehéz válaszolni. Ma viszont már több mint ezeröttszáz családtag viseli a Habsburg nevet.

A többtucatnyi, mindenféle ranggal önmagát felruházó uraságot – vagy néhányat közülük – időnként összefogott egy-egy megerősödő uraság. Az összefogók közül egyesek magukat császárnak (Kaiser) nevezték – a Szent Német-Római Birodalom császára. Néhány ilyen császár elment Rómába és a pápával megkoronáztatta magát. Seregüket nem felejtették otthon, s így némelyek együt-

tal kirabolták a pápa birtokait, egyesek rendszeres adót követeltek a pápától, néha meg is ölték a szent atyát, s valaki mást segítettek a trónjára. Néha megölték a császárt is és ritkán derült ki, hogy ki keverte a mérget és ki kinek a megbízásából forgatta a gyilkot? Így ment ez az egész középkoron át.

„... 882 és 992 között, a honfoglalás ideje és a magyar királyság megalapítása közötti időszakban... nyolc pápát gyilkoltak meg, többnyire vetélytársaik részéről, vagy bosszúból.” (Tüttő György pápai prelátus, Acta X/1, 11. old.).

Közben császár lett egy Habsburg, míg egy másik Habsburg 1806-ban letette a birodalmi császári címét – ami amúgy is csak egy üres cím volt – s fia, Ferenc József, a későbbi magyar király, már Ausztria császáranak nevezte önmagát, aki, ugye, saját birtokainak korlátlan ura volt. Egyébként a birodalmi császári címet nem csupán az tette üressé, amit fentebb a határokról írtam. Sok más összetevője is van a dolognak, ami itt most nem annyira fontos.

„Mi volt az a római birodalom?...Területileg időlegesen magában foglalta a mai Németország, Ausztria, Hollandia, Belgium, Luxemburg, Franciaország egy részét, Svájc, Dél-Tirol, Savoya, Piemont, Lombardia, Toskana, Csehország, egyes mai lengyel területeket és Szlovénia területét. Nem volt ez egy 'birodalom' egy teljes jogú uralkodó alatt, hanem valami összefogott társasága egy sor független hercegségnek, püspökségnek, városnak satöbbi, akik a császárt néha igen, de igen sokszor nem követték. Alapítása I. Nagy Ottó királyra megy vissza, aki 962-ben a pápával felkenette magát római császárrá („caesar”)... Napoleon, aki maga akart ceasar lenni, 1806 végén kényszerítette a birodalom feloszlását és II. Habsburg Ferencet, hogy letegye a koronát, aki aztán felvette, mint I. Ferenc az osztrák császárkoronát.” (Hans Rauscher: Was bitte war das Römische Reich? Der Standard, 8. August 2006. fordításomban). Voltaire a 18. században azt írta, hogy a Szent Német-Római Birodalom nem szent, se római és egyáltalán nem birodalom.

Minden esetre, Árpád népének Kárpát-medencei honfoglalása idején még nem volt Habsburg Bécsben. Az első Habsburgot Rudolf néven IV. Kun László magyar király erősítette meg bécsi hatalmában, (1278. augusztus, a második morvamezei csata), miután Rudolfot 1272. október 1-én német királlyá választották.

Évszázadok múltán, amikor a Habsburg trónt az összeomlás fenyegette, ismét a mi „életünk és vérünk” mentette meg (1741. szeptember 11, „vitam et sanguinem”), amikor a magyar huszártábornok, Hadik András, még a veszedelmes ellenség fővárosát, Berlint is elfoglalta (1757. október 16). Így ment ez az egész történelmünk során, miközben egyetlen olyan eseményre sem emlékszünk, amikor Ausztria, vagy a Habsburg dinasztia magyaroknak, vagy Magyarországnak önzetlenül segített volna. Ami nem nagy újság, hiszen ez jellemező valamennyi szomszédunkra. Különösen a lengyelekre, akiknek bizonyítottan megmaradásukhoz is sokat segítettünk, de ők bennünket soha, semmiben.

A Kr. utáni első évezred végén alapított Nagy Magyar Birodalom a következő évszázadok során – természetesen változó módon – a Duna Fekete-tengeri

torkolatától az Enns folyóig terjedt, magában foglalva az egész közbeeső területet. Északon a Krakkói- és a Prágai-medencéig, délen Várnától a mai Albán fővárosig, beleértve az egész Dalmáciát. Ez volt nagyjából előtte az avar és az előtt a nyugati hun-szkíta birodalom területe is. Amikor Árpád serege először szétverte a híres Reich teljes seregét 907-ben, az ellenséget Ravensburg városáig kergettük. Kicsalván a város őrseit, ők is halálukat lelték abban a csatában. A magyar gyepű nyugati szélei akkor nagyjából ezeken a határokon voltak.

A magyar állam belső megszilárdulása és a nyugati birodalom akkori erősödése során, nyugaton a gyepűt fokozatosan visszahúztuk. Melk, ma Bécstől nyugatra, mintegy száz kilométerre van. A város vasútállomása mellett egy kőtábla hirdeti a város rövid történetét. Ott áll, hogy „970 ungarische Grenzfestung” (magyar határvár). Onnan délfelé úgy száz kilométerre van Mariazell (ma Stájerország) – katedrális híres búcsújáró hely. A bujdosó magyar hercegprímás Mindszenty József azért temettette oda magát, mert magyar földben akart nyugodni mindaddig, amíg a bolsevista megszálló ki nem takarodik a Hazából. Mariazell templomát ugyanis a mi derék I. Nagy Lajos királyunk (1342-1382) a magyar birodalom területén építtette katedrálissá, egy török feletti győzelme (1366) emlékére.

Forog a történelem kereke. Miután a török birodalom elleni évszázados védelmi harcunkban elvéreztünk, elfogadtuk a Habsburgok kínálta szövetséget. Ezek az uralkodók és lakóik évszázadokon át, nehezen birkóztak meg azzal a feladattal, hogy vezessenek egy olyan államot, ahol írott alkotmány van. Közös történelmünk jellemzője a magyar szabadságmozgalmak szakadatlan sora.

6. Régészet

Egyszer nekem valaki azt mondta, hogy a Kárpát-medence egy régész számára valóságos paradicsom. Ha egy régész itt bárhol ásni kezd, biztosan talál valami fontosat. Így lehet ez Burgenlandban is.

Az viszont már nem véletlen, hogy noha ezen a területen is van annyi avar régészeti anyag, mint néhány kilométerrel odébb bármely irányban, mégis Burgenlandban eddig egyetlen jelentősebb avar kiállítás volt néhány évvel ezelőtt, magyar segédlettel – se előtte, se az óta, szinte semmi. Viszont, az is igaz, hogy a 907-es pozsonyi hadi diadalunk évfordulóján, Magyarországon csak a mi egyesületünk rendezett jelentős tudományos rendezvényt, ezzel szemben az alsó-ausztriai levéltár Hainburgban erre az alkalomra egy nagyszabású kiállítást szervezett, amit hónapokig sokan látogattak. Megjelentettek egy szép kiállítású, 222 oldalas, nagyformátumú könyvet: „Schicksalsjahr 907. Die Schlacht bei Pressburg und das frühmittelalterliche Niederösterreich” (A sorsdöntő 907. év. A pozsonyi csata és a koraközépkori Alsó-Ausztria). A kötetben szerepel két magyarországi élvonalbeli szerző munkája is – írhatták volna ellenségeink is. Ha azonban valahol előkerül valami római, akkor azt nagy csinnadrattával találják. Egy barátunk mondta: szereti a sógor, mert az a másik megszálló.

Nincs ezen, semmi csodálnivaló. Az egyik elcsatolt megyedarab hajdani székhelyén, Szombathelyen is így megy. Sikertelenül magyaráztam polgármesterüknek, hogy Európa szerte micsoda római rendezvények vannak, csináljanak ők inkább valami magyart. Az Istennek sem.

Adtak nevet Szombathelynek a rómaiak is – Savaria. A várost biztosan nem rómaiak alapították. Annak sincs egyetlen hiteles bizonyítéka se, hogy lakói valaha nagy részben rómaiak lettek volna, különben sincs római nép, csak római polgár. Szombathelyen mégis minden augusztusban, sisakban, vértben felvonulnak a római harcosok, külön erre a célra épített lelátók előtt – mindenkit kerülget a hóguta. A városban sokmillióért felépítettek egy római diadalkaput, a felvonulás után lebontják, mert különben akadályozza a város forgalmát, hogy aztán jövőre újra felépítsék. A város határára Isis szobrot állítottak. Salve! Nesze neked Nyugat-Magyarország!

Amikor a berlini fal leomlott, akkor Willy Brandt mondta, hogy nőjön össze, ami összetartozik. Amint Nyugat-Magyarországon leomlott és felépült egy új határ, kiderült, hogy a Burgenland felé szolgáló vasúti síneket magyar oldalon régen felszedték – azóta sincs. Az osztrákok számos, Magyarországról jövő útra kitették a „behajtani tilos” táblát. A határról nemcsak az őrséget, de a katonáikat sem vonták vissza. A burgenlandi iskolákban ma már senki nem akar magyarul beszélni.

Ennyit a régészetről...

De miért is kell azon nevetni, hogy: „Der Burgenländer...?”

7. Trianon

A Magyarországtól Ausztria javára leszakított területet is, a világegést ki-robbantó szlávok szemelték ki – de maguknak. Öreg hazugságuk, hogy Árpád népe honalapításával, egy északi és egy déli részre szakította az addig egységes és hatalmas szláv tömböt, s hogy a kettőt ismét összekössék – egy darab magyar föld kellett. Egyesületünk irataiban ennek bő és szakszerű cáfolata található, most elégedjünk meg annyival, hogy Burgenland területét emiatt és így alakították. No de miért kapta Ausztria? Erre is van egy vérszegény magyarázat.

Az olaszok az előző évszázad végén sikeres harcot vívtak azért, hogy ne legyenek a továbbiakban Habsburg birtok. Így az első nagy háborúban könnyű volt őket a másik oldalra csábítani. Így, mint győztesek, nekik is megjött az étvágyuk és sikerült megszerezniük Tirol egy részét – ez ma Dél-Tirol. Mire a szövetségesek észbe kaptak és rájöttek arra, hogy nem lenne jó dolog a szlávokat annyira erősíteni, gondoltak egyet és Dél-Tirolért kárpótolták Ausztriát – Nyugat-Magyarország egy darabjával – amit a magyarok viszont nem nézhettek tétlenül. Erről később.

„Azt hiszed, ezt a háborút mi veszítettük el 1918-ban? Fenét. Ne hidd. A kiegyezéstől csinálták a forradalomig. Kivándorló irodákat állítottak fel állami segédlettel, nemzetrontó újságokat pénzeltek verejtékes adókból, megölték a kis-

ipart és a céheket, pedig ezekből kellett volna a kivénhedt, földje vesztett középosztály helyett egy új, gerinces középosztályt kinöveszteni. Ehelyett csináltak egy hazátlan, vallástalan nemzetközi polgár munkásságot, amely az első alkalommal belemart az országba...” (Fekete István: „Zsellérek”. 220. old. Megjelent Bp. 1994 – de jóval előbb írta. ISBN 963 7523 3 4 0).

Napjainkban a hivatalosított magyar társadalmat láthatóan egyáltalán nem érdekli államunk történelmének ez a legnagyobb tragédiája. Van egy sor intézet, egy kis vidéki múzeum, van akadémia, de Trianon igazából csak néhány, többé vagy kevésbé ügyes üzletember szabad vadászterülete. Ezek a kufárok találták ki, hogy most eljött Trianon felülvizsgálatának az ideje. Ugyan miért? A Magyar Tudományos Akadémia elnöke is csak siránkozik afelett, hogy a Hazában funkcionális analfabétákat képeznek (Magyar Nemzet, 2014. március 19, 4. old.). Van Habsburg intézet, de nincs Árpád intézet, Honfoglalás, Honalapítás, Apostoli Királyság. Van Terror Háza, de nincs „háza” a két világháború közötti új országépítésünknek. Hová lettek Árpád leányai és felesége? Hová lettek honfoglaló vezértársai? Árpádék bejövetele után, miért kellett párszáz év múltán világszerte keresgélni valakit a magyar trónra? Mióta és hogyan lett a népnevünk magyar? Az MTA csak siránkozik, de túri, hogy ezek a funkcionális analfabéták tönkretegyék anyanyelvünket is. Ezt az Akadémiát, a magyar nyelv művelésére alapították, de a magyar nyelvészek, több mint száz éve mindennel foglalkoznak, csak saját dolgukkal nem és tétlenül szemlélik azt a szennyáradatot is, ami napjainkban előnti édes anyanyelvünket. Ki, hol és hogyan védi ezt a nyelvet – és ősi írásunkat? „Ezért tehát sohse kérdezd, kiért szól a harang: érted szól!” Burgenlandban is.

8. Európa

Európa, ahogyan ma az Európaiak fejében él – egy aránylag új, néhány évszázados valami. A világrész valóban Eurázsia, ahol a történelmet szétválasztani igen nehéz. Európa keleti szélén ma is lehetetlen.

Az utóbbi ezer évben, Európában három nagy hatalmi tömb alakult és élt. Keleten Oroszország terjeszkedett és erősödött. Nyugaton három nagyhatalom alakult és versengett: az angol, a francia és a spanyol. Középen az egyensúlyt a Magyar Királyság biztosította – mígnem a török előretörése ebben megakadályozta. Északon svédek, dánok és mások ebbe itt-ott beleszóltak, de utóbb elhaláltak (bővebben: Acta XXV/2. pp. 28-32).

Európa közepén a germánok nagy részét Otto von Bismarck vaskeze ötvözte erős állammá, de csak a 19. század végén. Addig Ausztria–Magyarország töltötte be a kiegyenlítő szerepét, ami a trianoni békecsinálóknak nem tetszett, tehát szétverték. Nem véletlen, hogy az újonnan alakult Szovjetunió elítélte a Párizs környéki békéket, az USA küldöttsége pedig 1919. december 9-én elköszönt Párizsban a szövetségesektől, mivel az amerikai kongresszus végleg elvetette a békemű ratifikálását (Papers Relating to the Foreign Relations of the United States,

1919. The Paris Conference, vol. I-XIII. Washington 1942-1947. IX. kötet 547. old.).

9. A legfiatalabb osztrák szövetségi állam

Az oly nagyon semlegesnek hirdetett Neue Zürcher Zeitung 2004. március 20/21-i számának 22 oldalán – egyebek mellett – írja (fordításomban): „(Sopron Weg nach Brüssel führt über Eisenstadt) Sopron útja Brüsszelbe Kismartonon át vezet” – című cikkében, hogy „Az első világháború után összeomlott a (Donaumonarchie) dunai királyság és Burgenlandot, Ausztria legkeletibb államát szétszaggatták. Az akkori főváros Ödenburg, a mai Sopron, valamint további nyolc község Magyarországhoz került. Német Nyugat-Magyarország (Deutsch-Westungarn) többi része Ausztriánál maradt. A kettészakított pannon terület keleti felén tervgazdasággal kísérleteztek, nyugati felén, a mai Burgenlandban, amelynek 1925-ben Eisenstadt (Kismarton) új fővárosa lett, szegény ország, ahonnan kivándorolnak.” Így tanítják ezt ma az osztrák iskolákban is. Mintha valaha lett volna egy ilyen nevű „Land”, aminek kellett legyen fővárosa is.

A térségre vonatkozóan összehasonlítható és megbízható népességi, pláne nemzetiségi létszámadatok nincsenek – sem Burgenland múltjára, ami némileg érthető, sem a jelenére.

Ez a megállapítás természetesen vonatkozik arra az egész területre, amit Trianon elszakított a Magyar Királyságtól. A Hazában, újabban sikkes dolog Trianon felett is siránkozni, de újabban komoly kutatómunkával még senki sem jelentkezett. Az elszakított területeket négyzetkilométerben megadni nem nagy dolog, noha a „Békeszerződés” is csak leírja az átadandó területet és határait, de négyzetkilométert nem ad. Viszont az elszakított *nép létszámát* egyszer meg kellene határoznunk. Megbízható adatokkal csak az utolsó népszámlálás során (1910) számolhatunk. Ismert a háborús emberveszteség összességében, de már az sem nemzetiségek szerint, és azt már senki még csak meg sem becsülte, hogy mennyi és milyen nemzetiségű ember menekült el az elszakított területekről, területenként – és mennyien tértek vissza? Tele van a magyar történelemkutatás ilyen fehér foltokkal. Is.

Igen érdekes, hogy a magyarok Sopront miért nevezték el a „leghűségesebb város”-nak „Civitas fidelissima”? Amint körvonalazódott a nyugati magyar területekre váró sors képe, a magyar hivatalos védelem igyekezett a békeangyalokat a saját álláspontjukra emlékeztetni és hivatkozott a népek önrendelkezési jogára, ezért javasolták az érintett lakosság megkérdezését. Ide kívánczik egy kis kitérő.

A soknemzetiségű Magyar Királyságban a 19. században és a 20. század elején még a marha passzust is legalább három nyelven és kétféle betűvel nyomtatták. Amikor a törökök az ország középső részét elfoglalták, a Balkánról a menekültek országunk szabadon maradt keleti és nyugati részében kerestek és kaptak

menedéket. Így kerültek a horvátok hazánk nyugati felébe. Az utolsó magyar népszámlálás adatai szerint (1910), Burgenland átadásakor itt négy település volt színmagyar. Napjainkban, amikor az EU nyomására Ausztriában is megjelentek a kétnyelvű helységnevtáblák, ennek a négynek a határában van német és magyar nyelvű, viszont 47 település határában van német és horvát nyelvű helységnevtábla.

A magyarok, tehát mindezek tudatában követeltek népszavazást – amit az osztrákok hevesen elleneztek, noha más területeken ők kértek és kaptak! – népszavazást. Említsük meg, hogy noha a mi ez irányú követelésünket minden esetben elutasították, de például a frízek pártízezres csoportjának napjainkig van kötelezően előírt képviselője mind Dániában, mind Németországban az adott ország parlamentjében. Európában máig felsorolható sok ilyen példa.

A Sopronban tartott népszavazás eredménye az lett, hogy a város – akkor főleg német ajkú magyarjai, tehát a leghűségesebb város – Magyarország mellett szavazott. Minden történelemkönyvben olvashatjuk – a magyarokéiban is! – hogy a magyarok csaltak a szavazásnál. Teszik ezt annak ellenére, hogy a népszavazás nemzetközi ellenőrzés mellett történt és eredményét akkor mindenki elismerte.

Arról viszont jóval kevesebb szó esik, hogy egyidejűleg a térségben megkérdezték – a fenti újságcikkben is emlegetett – nyolc település szinte teljesen horvát nemzetiségű lakóit is, akik mind Magyarország mellett döntöttek. Ezen települések mai lakói könnyes szemmel vehették át nemrégiben azt, az aránylag szerény kivitelű millecentenáriumi zászlót, amit a hálás Haza adományozott nekik. Rossz nyelvek szerint azért könnyeztek, mert azokra a testvéreikre gondoltak, akiket megkérdezésük nélkül elcsatoltak és már régen igen nagy jólétben élnek, míg az itt maradtak utódainak osztozniuk kell a mi sorsunkban.

Amikor az első nagy háború végén a frontok inogni kezdtek, IV. Károly magyar király elrendelte a magyar határok védelmét. Az 1867-es kiegyezés során összefoltozott soknemzetiségű birodalom népei mind elindultak valamilyen úton, viszont csak az osztrákok és a magyarok maradtak a „Donaumonarchie” oldalán. Fontos tény, hogy amikor minden front összeomlott, a K. und K. (Kaiserliche und Königliche – a császári – tehát osztrák stb. – és a királyi – tehát a magyar) katonák mindenütt idegen földön álltak, a birodalom területén nem volt egyetlen idegen katona sem. Sajátos összeomlás, máig feloldatlan kérdőjelekkel.

A király a déli magyar határ védelmére egy sor idegen nemzetiségű csapatot rendelt – ezek persze nem harcoltak a magyar hazáért, s végül egyedül a székelek próbáltak, a maguk erejéből ellenállni, igen nehezen. Az északi határokon a rongyos gárda küzdött, nyugaton mindenféle szabadcsapatok. A német hadsereg parancsnokság az előzőekben ragaszkodott ahhoz, hogy az igen nehéz olasz fronton az első vonalban a magyarok álljanak. Amint ezek a magyar csapatok engedélyt kaptak arra, hogy haza vonuljanak, a király egyéb parancsait nem volt, aki végrehajtsa, ugyanis az osztrákok a császárt megfosztották trónjától (1918.

november) és kikiáltották a köztársaságot. Ők azután minden magyar alakulatot megfosztottak fegyverétől, felszerelésétől, pénzétől (KAPU, 2014. 2. szám, 26-28. oldal). Ezekkel a fegyverekkel utóbb elvették tőlünk Nyugat-Magyarországot. (Ezt tették a románok is, akik miután magyar segédlettel! – lefegyverezték von Mackensen August tábornagy parancsnoksága alatt álló keleti német hadsereget, az ő fegyverükkel bevonultak még Budapestre is. (Ormos Mária: „Padovától Trianonig.” Kossuth Könyvkiadó, 1983. ISBN 963 09 2174 X). Az akkor már kommunista Magyarország hadügyminisztere sem akart katonát látni. Csak azok a magyar alakulatok maradtak harcképesek, amelyek megtagadva a parancsot nem engedték magukat kirabolni. És a szabadcsapatok. Úgy tűnik, hogy a magyarok akkor leginkább a nyugati országrész elvesztése ellen harcoltak a legnagyobb akarattal.

Az osztrákok császáruktól nemcsak trónját, de teljes vagyont is elvették, sőt évtizedekig egyetlen Habsburgot se engedtek az új köztársaságukba. Ez utóbbiak lett arra, hogy mindazt a magyar vagyont is megtartsák, ami mint királyi juss (például régészeti lelet) került Bécsbe a közös uralkodó idején. Ezt követően az antant nyomására a magyar nemzetgyűlés (1921. november 6. 1921:XLVII. törvénycikk) is megfosztotta trónjától IV. Károly magyar királyt – teljesen feleslegesen, mert a *sanctio pragmatica* értelmében a magyar trónt automatikusan elveszítette, miáltal már nem volt az úgynevezett örökös tartományok birtokosa. IV. Károly magyar király 1918. november 13-án egyoldalúan és ideiglenesen lemondott a magyarországi államügyek viteléről. Ezt követte a győztes hatalmak főmegbízottainak demarsa: nem fogják tűrni, hogy Magyarország trónjára egy Habsburg kerüljön (1920. február 2), amit április 3-án megismételtek.

Miközben a magyar félre kényszerített osztrák–magyar „tárgyaláson” „megállapodás” született (St. Germain 1919. szeptember 10. „Der Staatsvertrag von St. Germain.” Wien 1919), amiben van minden „mi szem-szájnak ingere”, a magyarok harcoltak hazájukért. Természetesen felvonult a rendes magyar katonai erő is, de a központi, éppen hatalmon lévő kormánytól össze-vissza parancsokat kaptak aszerint, hogy éppen akkor miféle kormány dirigált Budapestről.

Nincs abban semmi csodálnivaló, ha a helyiek segítettek magukon, ahogyan csak tudtak. Ősi magyar példára a területet elnevezték „Lajta Bánságnak” és Felsőőrött (ma Oberwart) 1921. október 4-én 12 órakor kikiáltották a „Lajtabánság” függetlenségét. Még saját, „Lajtabánság posta” feliratú, 20 féle szép, színes bélyeget is nyomattak – Bécsben, a következő címletekben: (fillér) 50, 100, 200, 500, 1000; (fillér szép képpel, színesen) 10 (kétféle), 20, 40 (kétféle), 50, 60; (korona színes, képpel) 1 (kétféle), 5 (kétféle), 2, 2,50, 10, 100.

Burgenland fővárosa az Esterházy hercegek egyik városa, Kismarton lett, Eisenstadt (Vasvár) elnevezéssel. Az ott található állami levéltár őrzi azokat a jegyzőkönyveket, amelyek akkor készültek, amikor az egyes települések lakói fegyvert fogtak hazájuk védelmére és felesküdték a magyar zászlóra. A nevek között alig található magyarul érthető név – a nagy többség német és horvát.

Harcba szálltak magyar hazájukért, amint Sopron németajkú magyarjai is, amikor szavaztak.

A korabeli osztrák újságok sok ezer magyar harcosról tudósítanak. Egyik okozója lehetett egy ottani illetékességű magyar gróf, aki szellemesen szervezte a harcot. A területet jól ismerve, több helyen elrejtett fegyvereket. Kis létszámú, de lovas csapattal éjjelente gyorsan felkerestek több ilyen raktárt is, ahonnan célirányos és nagy tűzerejű támadást hajtottak végre, igen gyakran a bevonuló osztrákok hátában is. A csapat fegyvertelenül és rendszertelenül gyorsan odébbállt, s egy másik helyről támadott. Ha egyesek találkoztak is valami ellenséges alakulattal, gyanút nem kelthettek. Így folyt ez több éven keresztül, mígnem lezárult a harc és Nyugat-Magyarország egy része Ausztriáé lett 1920 augusztusában.

Első miniszterelnöknek (Landeswalter) kinevezték dr. Davy Robertet 1921. február 25-én. Megalakult Burgenland rendőrparancsnoksága 1921. augusztus 21-én. Közölte a magyar kormány november 7-én, hogy a szabadcsapatok a térséget elhagyták és november 13-án bevonult az osztrák hadsereg. A Népszövetség Tanácsa 1922-ben szentesítette a végleges határt és Ausztria ezen a területen megalakította Burgenland szövetségi államát. Az első burgenlandi „Landtagot” (parlamentet) választották 1922. június 18-án és az első ülésén július 15-én, megválasztották az első, mai értelemben vett miniszterelnököt (Landeshauptmann) dr. Alfred Raussnitz személyében, továbbá megalakult az első kormány. A parlamentet az óta négyévenként újraválasztják. Eisenstadt 1925-ben lett a főváros és 1926-ban elfogadták az ország alkotmányát. Magyarországon is megtörtént a Habsburg-ház trónfosztása 1918. november 6-án (1921: XLVII. tc.).

Az ausztriai szakirodalomban a hazájukért harcoló magyarok rablók, zsidó-nyok, gyilkosok – mind a mai napig. Tízévenként ünnepeket rendeznek, a beszédek, az írások hangja alig változik. Szerintük Burgenlandban az óta van demokrácia, amióta osztrák. Egy szó nem sok, annyi nem esik arról, hogy miközben Ausztria egy abszolutista Habsburg uralkodó magánbirtoka volt, addig a Magyar Királyságban Európa legrégebb írott alkotmánya élt évszázadokon át.

Az osztrák történelemírásban a magyarok örökké lázadoztak törvényes (Habsburg) uralkodójuk ellen. Lázadó volt Rákóczi, Kossuth és a sok lefejezett magyar úr – akiknek vagyona, természetesen mindég Bécsbe vándorolt. Máig ott őrzik a nagyszentmiklósi kincset (ami mint régészeti lelet került a magyar királyhoz), Báthory koronáját és a Wesselényi „összeesküvés” lefejezett tagjai ingó vagyonát stb. Arról Ausztriában senki sem tud, hogy azon „összeesküvés” résztvevői az akkori magyar állam vezetői voltak, akiknek az alkotmányos joguk, mi több kötelességük volt az, amit, mint „összeesküvők” akkor tettek. Igaz – ezt a magyar történelemkönyvek sem így tudják.

A burgenlandi országos rendőrparancsnokság szóvivője államalapításuk nyolcvanadik évfordulója alkalmából cikksorozatot helyezett el a helyi lapokban, ezekből idézek (fordításomban).

Burgenland Blick (BB), 2001. január 31, 6. old.: „Szabadcsapatok akadályozták a békés honfoglalást. Az osztrák biztonsági erőket a lakosság szinte mindenütt ünnepléssel fogadta... Magyar szabadcsapatok, amelyek valójában rendes katonai egységek voltak, akadályozták a békés honfoglalást. ...ezek a banditák, amint a nép őket nevezte... Rendőreinknek és vámosainknak szinte minden méternyi területet el kellett foglalniuk, miközben 15 rendőrünk életét veszítette...Tucatnyi partizán elfogott négy rendőrünket és Sopronba hurcolta. A szolgálati helyen lévő csomagokat és felszerelést elrabolták... Burgenland más részein is kiraboltak postákat és megöltek rendőröket.” BB. 2001. március 7, 14.old.: „A magyarok a dolgot nehezen tudták megemészteni, ezért a hivatalos átadás elhúzódott... és 1923. január 8-án... az átadásnak nem volt akadálya (ez egy település. Ford.). Burgenland hazatérését örömtánccal ünnepelték... 1926-ban elfogadták az ország alkotmányát... Az ország területét meghatározza az 1919. december 10-i St. Germain-i és az 1922. október 13-i velencei jegyzőkönyv.” BB. 2001. március 14, 14. old.: „Kérdéses szavazás.” „Eredményét 1921. december 18-én kihirdették. Az eredmény 65,2 % a magyarok javára. Ezzel elveszett a tulajdonképpeni főváros.” 2001. június 27, 7. old.: „1946 – egy évvel a háború után... Burgenlandban még mindég nem adták fel a reményt arra, hogy Sopron lesz a főváros.”

Burgenländischer Feierabend. Eine Serie von Prof. ÖKR Johann Erhardt. 2001. június, 13. old.: „Burgenland 80. éves?” „...Forduljunk az 1921. születési évhez, amikor a hajdani Német Nyugat-Magyarország (Deutsch-Westungarn) visszatért. Magyarok aláírták 1920. június 4-én a szerződést és ezzel hozzájárultak Burgenland átadásához... Szabadcsapatok előzönlöttek az egész országot és az osztrákokkal szimpatizáló lakosságot gyakran brutálisan zsarolták... Át kellett volna adják az ország fővárosát Sopront... A manipulálással befolyásolt szavazás eredményeként magyar többség született.” 2001. szeptember, 5. old.: „Sopron fővárossal elveszett az igazgatási központ, és Kőszeg, Szombathely valamint St. Gotthárd elvesztésével elvesztek a gimnáziumok is.”

A kismartoni (Eisenstadt) Esterházy hercegi palota előcsarnokában egy hosszú asztalon, főleg Burgenlandot érintő könyveket árulnak. Nagyméretű pazar kivitelű könyv – „Deutsch West-Ungarn” – mutatja be, hogy a magyarok még mindég megszállva tartanak kb. 37'000 négyzetkilométer ősi német földet, olyan városokkal, mint Győr, Kőszeg, Sopron, Mosonmagyaróvár, Szentgotthárd.

Ennyi Deutsch-Westungarn – mellé, kívánkozik az igazság egy másik része: Dalmácia. Ugyanis az is West-Ungarn – Árpád népének honfoglalása óta. Koronánk területe – kisebb-nagyobb erőszakos megszakításokkal. Legutóbb a török szakította el tőlünk. Ausztriában – még az utazási kiadványokban is, ősi német terület, amit Ausztria elveszített az első világháború után. Dalmáciát Napoleon az 1797. évi campoformiói békében adta vissza a magyar királynak, de I. Ferenc, királyi esküjét megszegve, saját magánbirtokához csatolta. Azonban Fiumét (ma Rijeka) kerületével, Mária Terézia magyar királynő 1779-ben a Szent

Koronához csatolt külön testté nyilvánított. Nagy Lajos idején már olyan hajóhaddal rendelkezünk, amely méltó ellenfele volt Velencének. Raguzában (ma Dubrovnik) születet 1377-ben a világ első vesztegzára. Raguzában 1322-ben alapított gyógyszerár csak öt évvel volt fiatalabb Európa első gyógyszeráránál, amely Pozsonyban alapított 1317-ben és még ma is működik. A 19. század végén a fiumei kikötő hullámgátjai 25'000 kilogramm színezüstbe, az összes kikötői létesítmény 30 tonna színaranyba került nekünk. A kikötőben 170 hajó kiköthetett és műveletezhetett egyszerre, vágányhálózatán 5'600 vagon közlekedhetett egy időben, raktárházaiban 1000 vagon árut lehetett elhelyezni. Kikötői forgalma 1871-ben 165'000 tonna volt, forgalma 1913-ig 1070 %-kal nőtt. 1914-ben már 123 hajónk járta a tengereket Ausztráliáig, 235'285 bruttóregisztertonna úrtartalommal. Az „Első Magyar Tengeralattjáró Gyár” 1915-ben kezdte meg működését, amelynek készítményeit még a dán haditengerészet is vásárolta. Ez is Deutsch-Westungarn történetének része. (Lásd Juba Ferenc dolgozatait az Actában, többtucat forrással.)

Trianon után Ausztriában nem jöttek kitelepítő vonatok és akkor nem épültek koncentrációs táborok se. Hanem az állami tisztviselő helyekre Ausztriaszerte toboroztak önkénteseket, s velük töltötték be az elmenekült, vagy elűzött magyarok helyét. Akinek odahaza tisztos helyzete van, ugyan elmegy-e egy ilyen felperzselt földre, a világ végére, mindenféle gyilkos népség közé? Ugyan ki?

Az új emberek beültek a régiek helyére, állásába, birtokába. Természetesen hozzáfogtak az átépítéshez. Kinek adták az építési megbízást? Az új jövevényeknek, akik megvették a helyiek műhelyét, üzletét – a helyiek ugye eladták, mert nem kaptak megbízást a régiektől se, akiknek a megélhetés is nehéz volt, nemhogy építkeztek volna. Sok magyar mesterember, de tisztviselő is így keresett magának kenyeret – a többi osztrák államban. Feltéve, ha tudott németül. De tudott. Nyugat-Magyarország településein évszázadok óta minden ott élő ember megtanulta a többi ott élő ember nyelvét. Ha máshol nem, hát a kocsmában, ahol együtt énekelték egymás dalait. Az kétségtelen, hogy a hosszú közös történelmünk során mindig volt, aki egymás ellen igazított minket, de mindeddig eredménytelenül. A török háborúk évszázadaiban Dugonics Titusz rántotta a mélybe a törököt és Szibinyáni Jank védte azt a várat. Jurisics védte Kőszeg várát, Zrínyi Szigetét és ugyancsak egy Zrínyi szülte Rákóczi Ferencet. Egy Petrovicsból lett Petőfi írta, hogy „Ne bánts a magyart!” A tizenöt aradi vértanú közül csak hatnak volt magyar neve. A 20. század számos Nobel-díjas tudósa a „Horthy-fasizmus” idején élt magyar zsidó, aki abban a Magyarországon tanult, amely ország írott alkotmányába a világon először került a vallásszabadság, amely ország a történelem egyetlen apostoli királysága.

Amíg élt, Eszterházy Pál herceg volt Ausztria legnagyobb földbirtokosa. Egyes hírek szerint Ausztriában akkora földbirtoka volt, mint Burgenland egész területe. Senki nem tud arról, hogy egyetlen menekült magyaron segített volna. Halála után a megmaradt vagyonát többféle intézmény, alapítvány és egyéb tár-

óság kezeli. Az ideszorult, ide menekült, itt élt magyar földesurak évszázadok óta keveredtek az itteniekkel. Például a Batthyányiak már régen felvették a „Strattmann” előnevet, s így az egyik utolsó Batthyány már mint osztrák „boldog” szerepel a római egyházban.

Nem volt ez mindég így. A 15-16. században törvényeink még nem engedték meg a lányoknak idegen országbéli urakhoz való adását. Például Balassa András mostohaleányát egy lengyel hercegnek jegyezte el s ezért hűtlenségi pörbe fogták! (1587) Széchy Margit lánya a cseh Lobkowitz-Popelhez ment nőül s ezért édesanyja kitagadta és kiátkozta. Batthyány Boldizsár úr, akkor egy igen kiváló magyar úr volt. Kitétszik ez a következő történetből is. Bejczy Gergely akkoriban Vas megye dicatora (rovója) volt. Ő vetette ki a rovásnak vagy ravatalnak nevezett adót. Az 1575. év végén, amikor Bejczy már közel járt a végéhez, Batthyány Boldizsárt Bécsbe hívták. Valószínűnek látszott, hogy nemzetünk e kitűnő fiát s egyik legkiválóbb hadvezérünket letartóztatják. A beteg Bejczy megérezte a veszedelmet és így írt Batthyánynak: „Jól meg kell gondolni az németnek való jóakaróját az magyar nemzetséghez! Sokat hívtak szép szóval fel Bécsbe, kiket meg is fogtak bennök és sokáig tartották fogva. Az urak könyörgésére hét esztendőre bocsátották el bennök. Ugyanott meg is haltak az fogóságban. Mostan pedig semmi tekintete, becsülete, tisztessége nincsen az magyar nemzetnek az németek előtt.” S a jó Bejczynek igaza volt! Pedig az időben jó katonára igen nagy szükség volt, s a magyar igen jó katona volt. Eszterházy Miklós egyik kiadatlan levelében olvassuk: „Az bécsiek szokásuk szerint vannak. Ha az ellenség megáll, ottan vigadnak, ha megindult megest megrezzennek. Most, hogy egy kevésbé megállott az ellenség, azt vélik, hogy ők állotak eleiben; ezért nem nehéz tovább vigadniok.”

Jámbor eleink azt tartották, hogy addig volt nálunk jó világ, amíg csak kártyán látták a német képet. De amikor nagyon is kellett ismerkedniök véle, a két szemük is kiapadt a sok sírás miatt. Ilyenkor sóhajtván kiálták: „Adja Isten, hogy ausztriai bugyogót, stíriai joppont és csehországi sarut ne rakjanak előnkbe, hogy abban öltözködjünk.” (1663) (Ezek a történetek Takáts Sándor: „A régi Magyarország jókedve” című könyvéből vettem, az Atheneum kiadása Budapest).

Amióta Burgenlandban német az úr, azóta kereszt neve törvényesen mindenkinek csak német lehet. Itt nincsenek Csillák, Botondok és Rékák, mint Erdélyben. Burgenlandban az őshonos magyarok közül jószerével csak a földműves és a munkás maradt – s amint föntebb kiderült – értelmiségi és bárminemű szellemi vezető nélkül. A megmaradtak itt is követték az egyszerű túlélési mintát: gyermekeiket igyekeztek az új uralkodókkal házasítani abban a reményben, hogy nekik és utódaiknak majd jobb lesz. A magyar nyelvet üldözték, az iskolában összeverték azokat a gyermekeket, akik egymás között a rabló gyilkosok nyelvét használták. Napjainkban elmondtam egy volt magyar lelkész özvegyének, hogy férje egykori tanítványaitól hallom, hogy férje mindég megkövetelte tőlük a szép magyar beszédet, imádkozást. Az özvegy most letagadta.

A félelem máig mélyen ül a csontokban. Akik a térségből elköltöztek, nem gondoskodnak halottaikról, így egyre gyérülnek a magyar síremlékek. Egy-két évszázados múltra visszatekintő intézmények (énekkarok, zenekarok, színjátszó csoportok, önkéntes tűzoltók) legszívesebben az elmúlt évtizedekre emlékeznek. Ezek az emlékek sem mindég magyar nyelvűek – ez következik történelmükből.

Mekszikói történelemkönyvek leírják, hogyan született Mekszikó lakossága. Az őslakós maja és azték népeket jórészt kiirtották a spanyolok. Az első mekszikói úgy született, hogy Kolumbusz egy matrózát elfogták a maják és a matróz maradt, amikor Kolumbusz elhajózott. Ez a matróz megtanította a majákat, hogyan kell a spanyolok ellen harcolni. Jutalmul kapott egy maja asszonyt és házasságukból születtek az első mekszikóiak, akik ma az állam lakóinak a többségét adják. Ezekről élesen elkülönülnek a spanyol leszármazottak – és akik megmaradtak majának meg aztéknak.

Burgenlandban is megszülettek az első burgenlandiak. Akinek ma még él a magyar nagymamája, ő próbál az unokával magyarul is beszélni, de az unokák többsége igen gyér magyar nyelvtudással és semmiféle magyar tudattal nem rendelkezik. A „vegyes” házasságok rendre tönkremennek. Kiderült, hogy nem a nyelvtudás a döntő, hanem az a művelődési kör, nevezzük tudatnak, amit a házasságok a házasságba magukkal hoznak. A magyar hozza lovasműveltségbeli viselkedését, szokásait, génjeit – az osztrák a nyugati gyalogos népek szokásvilágát, génjeit. Konrád Lorenz Nobel-díjas lett, mert kimutatta, hogy a magatartási formák öröklődnek. Igazi emberi nagyság, alkalmazkodó készség és akarat kell ahhoz, hogy a kettőből sikeres házasság kerekedjen. A képlet sikeres feloldása igen ritkán adódik.

Az utódok már jobban találják a helyüket. A burgenlandi diákok tanulmányi eredményei Ausztria szerte a legjobbak – de a társadalom gondjai itt a legnagyobbak. A fiatalok elvándorolnak, Burgenland öregszik. Burgenland a központi pénzekből mind összegében mind arányaiban a legkevesebbet kapja a központi elosztásnál. Burgenlandban nincs komoly beruházás, közlekedési viszonyai a legrosszabbak a szövetségben. Szombathelynek van jó vasúti összeköttetése Béccsel – Burgenlandnak semmilyen nincs. Jegyezzük itt meg, hogy amikor közelített a nagy európai összeölelkezés, akkor az osztrákok gyönyörűen, minden vonatkozásában felújították a régi vasútvonalat: Pinkafő–Felsőőr–Szentmihályfalva–Rohonc – a mai magyar határig. Akkor kiderült, hogy valamikor a magyarok Szombathelytől odáig felszedték a síneket – nehogy az ellenség használni tudja és most azt mondták, ha az osztrákok akarják, akkor építsék meg a vonalat magyar földön is – de az osztrákok nem akarják. Így, a volt egyes nyugati magyar megyékből a közlekedés Magyarhonba igen nehézkes, a most felújított vasútvonalon nincs forgalom.

A fordulat táján Burgenland boltjai, nagy üzletet csináltak a magyarokkal. Akkoriban minden nagyobb boltban kitétték a táblát, hogy beszélnek magyarul, mára még a közhivatalokból is eltűnnek azok, akik tudnak magyarul. Van néhány magyar kulturális intézmény – csak ezek szerveznek dolgokat a többiek

(németek, horvátok) nyelvén is. Az ilyen helyen működő magyar nyelvű könyvtárat senki nem látogatja.

A cigányok ügyesen kihasználják az újabban az ő vitorlájukat duzzasztó szellet és jószerével élik a maguk életét. Felsőőr például saját lakótelepet épített nekik, ahol szinte költségmentesen élnek.

A horvátok találták fel magukat a legjobban, az új helyzetben. Májig a „magyar” településeken a helynévtábla kivételével nemigen találni magyar szót, addig a horvátok a horvát többségű településeken mindenre kiírják horvátul a nevet és nyelvüket használják úton-útfélen. Megszállták a zöld pártot és azon keresztül mind Burgenlandban, mind a szövetségben parlamenti képvisellel rendelkeznek. Ausztriának volt miniszterelnöke horvát-, zsidó-, de magyar-származású soha. A köztársaság megalakulása után volt néhány közszereplő, akinek magyar hangzású neve volt. Főleg szocdemek, hiszen az első magyar szocdemeknek is olyan németes nevük volt. A horvátoknak van a mostani osztrák kormányban is és volt az előzőekben is emberük, olyan is volt, akinek magyarosnak látszó neve volt, mégis úton-útfélen hangoztatja, hogy ő horvát. A budapesti Központi Statisztikai Hivatal a NUTS rendszer (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) segítségével 2014-ben összehasonlította Magyarország legnyugatibb térségét a többi környező térséggel. Az eredményről beszámoló újságcikk címe: „A horvátok házasodnak, a magyarok válnak.” Az osztrák állami televízióban vannak nemzetiségi műsorok. A műsorvezetők rendre horvátok, az ő műsoridejük többszöröse a magyarok műsoridejének.

Ausztria életében leginkább a művelődés világában található máig magyaros nevek. A legismertebb ma Lendvai Pál. De ott vannak a színészek gyermekei, unokái, akikre egész Ausztria szívesen gondol. Jakobi és leánya Gabi, akinek anyja Röck Marika. A Hörbiger testvérek – nevük legenda számba megy – szerettek volna legalább egyszer Magyarországon is szerepelni, de az „anyaország” nem engedte – gyermekeik máig az élvonalba tartozó művészek. Mindenki tudja, hogy magyar származásúak. Az osztrák televíziók műsora ma pont olyan színtelen és unalmas, mint a magyarokéi. A magyarok is gyakran előveszik a régi magyar filmeket, hogy legyenek nézőik. Így az osztrákok is az övéiket. Akkor aztán van minden: Csárdás királynő, Marica grófnő, huszár, pusztá, gatyá, fokosch, gulasch, feribacsi. Meg Sziszi – alias Erzsébet királyné. A róla készült háromrészes film a karácsonyi műsor kötelező része Ausztriában – évtizedek óta. A film legszebb részei megörökítik azt a történelmiényt, hogy a nagyszerű bajor asszony, szeretetével miként oldotta meg azt, amit a szövetséges orosz cár kétszáz ezer katonája segítségével az egész Habsburg haderő és minden diplomatája évtizedeken át csak elrontani tudott. A filmben a magyar himnusz valami rezesbanda húzza, olyan sváb mars-szerűen.

Amíg a Wiener Symphoniker karmester-igazgatója egy lengyel volt, Willy Boskovsky, addig minden újévi ünnepi hangversenyükön eljátszották Johann Strauss híres művét: „Éljen a magyar!” – amit a Bach-korszak idején írt. Már régen nem hallottuk.

Otto von Bismarck (1815-1898) mondta az osztrák nagykövetnek (fordításomban): „Ha engem az a szerencsétlenség érne, hogy osztrák császár lennék, holnap Pestre költöznék, huszárruhába vágnám magam és lovagolnék, megtanulnék magyarul, Magyarországhoz csatolnám mindazt, ami oda tartozik, a magyar országgyűlés elé állnék és tárgyalnék vele, megmondanám azt a kétségtelen tényt, hogy első címem a magyar királyi, a többi csak melléktartomány.” (Franz Ronneberger: Bismarck und Südosteuropa. Berlin 1941. 101. old.).

Mivel Ausztria kötelességének tekinti a Dél-Tirolban élő német nemzetiségű lakosság védelmét, ezért az úgynevezett „kisebbségi” ügyekben zsarolható. Ennek egyik következménye az 1976. évi népcsoport törvény (Volksgruppengesetz). Ebben a törvényben Ausztria elismeri a nemzetközi joggyakorlatnak megfelelően, hogy Burgenland magyarjai (jogilag!) őshonos nemzeti közösség (jogilag Volksgruppe! – azaz népcsoport, ami a nemzetközi jogban egy teljesen más dolog!) és nem kisebbség (jogilag Minderheit!). Van azonban itt is egy zavaró körülmény. A Hazából Ausztriába menekülő magyarok közül csak aránylag kevesen menekülnek Burgenlandba, a többség Bécsbe és Ausztria más vidékére menekült. A burgenlandi őshonos magyarok – a „népcsoport” jogi helyzetéből következő kedvezőbb jogi helyzetét irigylendő, a többi magyar nevében – az osztrákok legnagyobb örömére! – sikeres támadás indult annak érdekében, hogy a többi osztrák vidéken élő magyarokat se kezeljék kisebbségnek (amint azt a nemzetközi jog szabályozza), hanem – az 1976. évi Volksgruppengesetz értelmében – a többiek is lehessenek jogilag „népcsoport”, azaz „őshonos nemzeti közösség”. A dolog ránézésre is nevetséges, a támadás mégis (legalább Bécs és környéke vonatkozásában) sikeres volt – mert, ugye tetszik a sógornak. Miért? – mert lényegileg arról van szó, hogy akkor „őshonos nemzeti közösség” nemcsak a burgenlandi magyar, hanem a Kärntner Straßen grasszáló, kelet-európai nőket futtató magyarországi strici (ha van ilyen?) is. Miért tetszik ez a sógornak? – hát azért, mert akkor mérheti mindkettőt azonos mércével.

Mit szól mindehhez a burgenlandi magyar? – ugyanazt, mint a magyarországi és az Ausztriában élő legtöbb magyar is: semmit. Egyiket sem érdekli. Hogy a dolog világos legyen: a „kisebbség” ma, mint nemzetközi jogi fogalom, mindég a bevándorló, akinek a befogadó országban lehet sokféle joga, de biztosan soha nem lehet területi önállósága, vagy önigazgatása (területi autonómiája).

Tegyünk itt is egy kis kitérőt. A magyarok világában sehol nem tapasztaltam tiltakozást az ellen, hogy a szomszéd országokba szorult véreink helyzetét Dél-Tirollal hasonlítják és az ottani helyzetet tekintik mintának. Szeretnék, ha a magyarok helyzete is az ottani példa szerint alakulna, természetesen EU segédlettel. Talán érdemes megemlíteni, hogy a dél-tiroliak mai helyzetüket sok évtizedes kemény harcuknak köszönhetik, amelynek során még robbantgattak is. Ausztria nyíltan támogatta őket, de még a németek is, hiszen a fajtájukról volt szó és ennek a harcnak – hangsúlyozom: harcnak! – lett az eredménye, amit ma sokan a mi elszakított testvéreinknek kívánnak. Tegyük hozzá: ez a „hivatalosított” ma-

gyar álláspont is. Nos, álljon itt a Kronen Zeitung 2004. július 7-i számából Kurt Seinitz írása arról, hogy miként vélekednek az osztrákok a dél-tiroliak helyzetéről. Íme a cikk fordításomban: „Az EU mint Dél-Tirol veszélye. Az EU újra kiemelte Ausztriát, ezúttal, mint a dél-tiroliak hivatalos védőjét: a brüsszeli támadást Dél-Tirol autonómiájára – beleértve a Berlusconi-kormány krokodilkönnyeit – csak nehézségek árán sikerült egyenlőre kivédeni, miközben az autonómia státusz védői a felelős holland EU-komisszár karjaiba borultak. Teljesen világos: az EU, a nagy egyenlősdiző nem szereti a 'különcöket'. Ez érvényes az olyan különleges szerződésre, mint az átmenő forgalomra vonatkozó, de éppígy a „terhes” kisebbségekre is 'az ember a legutolsó' elv szerint. Akik az EU-ban elveken lovagolnak, készek feltépni nehezen hegedő krízis-sebeket Közép-Európában.

Brüsszelben láthatóan teljesen elfelejtették, milyen hosszadalmas erőfeszítésekre volt szükség Bécs és Róma között, hogy a véres múltat lezárjuk és a dél-tiroli megállapodást létrehozzuk, amit minden oldalról az autonómia-rendezés példájának tekintenek. Ezen államközi szerződés lényege a népcsoport arány, valamennyi lakós nyilatkozatát követeli arról, hogy melyik nyelvcsoporthoz tartozik. Ezen kulcs alapján rendelkeznek minden közös ügyről, állások, sőt lakások odaítéléséről.

Mindmáig bosszantja ez az olasz nacionalistákat. Gianfranco Fini nemzetvezető, miniszterelnök helyettes (magas osztrák kitüntetés viselője) szárnyai alatt revizionista mozgalom szerveződik ilyen képmutató érveléssel: a népcsoportarány 'túlhaladott', nem illik a modern Európa-képbe, az egyéni szabadságjog megsértése, vétek a politikai tisztesség ellen stb. Nem csoda, hogy azóta özönlenek az EU-nál a 'polgári' bejelentések, amelyek 'kényszerről' panaszkodnak a népcsoport-nyilatkozat kapcsán: ez már szinte rasszizmus...

Pfuj rasszizmus! A holland EU-komisszár, aki a népcsoport-jogok 'szakértője', azonnal fölébred, hiszen arról van szó, hogy feledtetni kell a holland ENSZ-csapatok magatartását Sebrenicában, ahol 7000 'terhes' bosnyákot, aggastyánt és kisfiút mézárásra átadtak Mladics tábornok henteseinek. Az Európa földjén 1945 óta elkövetett legnagyobb háborús bűnt egy pohár szlivovicával is megöntözte a két parancsnok.

Ügyelnünk kell. Mindezen tapasztalatok alapján jobban tesszük, ha az emberi jogokra magunk ügyelünk. Sokkal fontosabbak annál, semhogy egy hollandra, pláne hogy az EU-ra bízunk.”

Az a körülmény, hogy valahogyan Burgenland kiesik a magyarországi látószögből, egyetlen előnnyel is jár Burgenland számára: itt nem osztódik tovább a magyar. A fordulat óta ugyanis alapvetően változott a külföldön élő magyarok észjárása. Amíg a Hazában kommunizmus volt, addig annak megítélése ezeket a magyarokat legfeljebb kétfelé irányította. A kép további valamelyes finomítása is igaz volt, de a fordulatig alapvetően ez volt a helyzet világszerte. A fordulat összezavarta ezt a képet is. A hazai pártok kezdettől fogva igyekeztek a magyariak körében pártfogókat keresni, ami szerte a világban meghozta a maga,

egyáltalán nem csak örömteli eredményét. Mindenütt – kivéve Burgenlandban. A valóban őshonos burgenlandi magyart ugyanis ez sem érdekli – esetleg a menekültek körében van a dolognak valami hatása. Nyugat-Magyarország szétválasztott részei eddig is – éltek, ahogy lehet. A magyarországiak segítettek néha a szökésben, igyekeztek valami kenyeret találni a másik oldalon. A sógoréktól szívesen jártak és jártak át fürödni, fogorvoshoz, vásárolni, ebédelni, lovat venni, de a magyarországi eseményeket továbbra is annyira méltatják – mint a madarak vándorlását.

Újabban nagy a kormány által is gerjesztett hű-hó sógoréknál a magyarok ellen. Forr a harag, mert a mai maradék Nyugat-Magyarország földterülete a fordulat után nagy részben osztrák kézbe került. A felvásárlás, vagy egy része talán szabálytalanul történt, mert amikor történt, a magyar kormányok ugyan szüntelenül hangoztatták, hogy a föld eladása külföldieknek szabálytalanul történik, valami „zsebszerződéssel”, amit a zsebből majd akkor vesznek elő, ha lehet, addig titokban tartják az ilyen szerződést. Ugyanekkor viszont a határ magyar oldalán mindenütt német nyelven csalogatták a vevőket. Így igen sokan még házat is vásároltak Magyarországon és egy cseppet sem fáj a fejük emiatt. A határ mindkét oldalán irodák alakultak a viruló üzlet bonyolítására. Annak idején magam is láttam és hallottam az osztrák TV-ben, a burgenlandi parasztszövetség jogászát, aki segítségét ajánlotta annak, aki földet akar venni Magyarországon. Minek ahhoz ilyen segítség, ha megy az rendes úton is?

A másik hangoskodás a bankok körül van. Annak idején sokan nem értették, hogy miért és milyen feltételek mellett adták el a magyar pénzből feltöltött magyar bankokat főleg osztrák pénzintézeteknek? Magam is hallottam az osztrák televízióban az osztrák nemzeti bank elnökét, aki szerint a keleti bővítés siker-történet az osztrák bankok esetén. Azóta csak egy-egy újságcikkben lehet arról olvasni Magyarországon, hogy az idegen bankok évente és adózatlanul mennyi pénzt visznek ki az országból. Az osztrák néppárt volt alkancellárja pedig azt mondta, hogy a keleti bővítés legfőbb nyertesei az osztrákok.

Hogy tudjon győzni az igazság, ha nem derül ki?

Csak azt tudnám, hogy miért kell azon nevetni Ausztriában, ha valaki egy viccet így kezd: „Der Burgenländer...”

10. Három a magyar igazság

Ami Burgenlandban – négy. A Trianonban elcsatolt négy színmagyar település: Alsóőr (Unterwart), Felsőőr (Oberwart), Sziget (Siget in der Wart) – egy bokorban, egymástól úgy két-három kilométer távolságban van és innen, úgy harminc kilométerre észak felé Felsőpulya (Oberpullendorf).

Alsóőr, a maga, úgy háromezer főnyi lakosságával máig megmaradt, szinte tisztán magyar nyelvűnek. Alig él ott néhány olyan ember, aki nem tud magyarul. Az egyetlen település Burgenlandban, ahol az iskolára, a tűzoltók épületére, a polgármesteri hivatalra kiírják magyarul is a nevét – akár a horvátok, minden

horvát többségű településen. Alsóőr az egyetlen település, ahol az első nagy háború halottainak emlékművét szépen ápolják, a többi helyen legfeljebb megtűrik.

Alsóőr plébániája a pannonhalmi apátságé, onnan jön a pap, akinek itt állandó tartózkodási helye van. Felsőbb nyomásra újabban az istentiszteletek részben, vagy néha egészben is németül folynak. A régi egyházi iskola épületében működik a több oldalról, anyagilag is támogatott „Magyar Média- és Információs Központ” (így írják, szép magyar neve van). Évente több rendezvényt szerveznek egy és két nyelven, kiadnak egy-két-háromnyelvű kiadványokat, szerverükön jelennek meg a térség magyar kulturális intézményei honlapja: énekkar, népi tánccsoport, nyelvkutatók, betlehemes játékok stb. Alsóőrött van egy szerény helytörténeti múzeum. A település temetőjében sok régi szép magyar nyelvű sír-emlék van. A község katolikus. Polgármesterük jól beszél magyarul.

A Bezirksrundschau Oberwart című, tisztán német nyelvű újság 2014. április 16/17. számában olvashatjuk a címlapon a következőt, csupa nagybetűvel: „Unterwart erneut ohne Ortstafel. Diesmal wurde jene bei der Industriegebiet gestolen.” (Fordításomban:) „Alsóőr ismét települést jelző tábla nélkül. Ezúttal az ipari települési rész bejáratától lopták el.” A polgármester a lapban tanakodik, hogy kinek lehet ez érdeke? Nyilván ez lehet Burgenlandban a legérdekesebb szöveg – írják. Az illető polgármester egyszer a jelenlétemben panaszolta, hogy milyen felesleges ez a kétnyelvű tábla, annyi gondja van vele. Kerestem a szótárban, nem találtam az „Ortstafel” szót magyarul. Magyarországon mennyit lehet elmélkedni ezen táblák helyzetéről a szomszédos országokban. A nyelvészeknek még nem jutott eszükbe, hogy magyarul rendes neve legyen. Németül van.

Sziget, a mintegy háromszáz főnyi lakosságával a másik szinte teljesen magyar nyelvű település. Főleg evangélikusok, papjuk az istentiszteleteket egy hónapban háromszor magyarul, és egyszer német nyelven tartja – de máshol is teljesít német nyelvű szolgálatot. Kis kultúrházukban főleg helyi jellegű rendezvényeket tartanak, szinte csak magyarul.

Felsőpulya aránylag nagy település, hat-nyolcezer lakóssal. Magyar nyelvű lakossága úgy tűnik, teljesen felszívódott. Mivel közel van a főváros, Kismarton (Eisenstadt), sokan oda járnak dolgozni. Ketten-hárman, akik magyar nyelvű istentiszteletre vágnak, Felsőőrbe utaznak. A nemrég kinevezett burgenlandi katolikus püspök elrendelte, hogy időnként legyen Kismartonban magyar nyelvű istentisztelet – hiszen magyarul tudó pap lenne néhány. A püspök horvát gyökerű. Amikor Burgenland önálló egyházkerület lett, a pápa három nyelven jól beszélő püspököt nevezett ki elsőül.

Felsőőrött a régi templom katolikus, ettől valamivel fiatalabb a református (1771-1773-ban épült az első kőtemplom) és van evangélikus templom. Alszeg lakói reformátusok, ott áll a templomuk is, Felszegé katolikusok. Köztük áll az evangélikus templom. Az evangélikus temető oldalán van a régi zsidó temető néhány emlékköve.

Alszegeen még gyakori a magyar szó, van saját protestáló papjuk, az istentisztelet – újabban, felső nyomásra – egyszer magyar, egyszer német nyelvű. Kultúrházukban szerény, de magyar élet folyik, főleg régi színdarabokat adnak elő helyi szereplőkkel. Egyszer egy évben operett estét rendeznek, rangos magyarországi szereplőkkel, akkor megtelik, az úgy kétszáz főt befogadó kultúrház – a négy településről. A legtöbb magyar rendezvény (magyar bál, havonta egyszer magyar nótázás stb.) a legnagyobb magyar vendéglőben, a Drobitsnál van, Felszegeen. Itt még ultiznak is. Az öreg tulajdonos házaspár és az új is kitűnően beszél magyarul. Az evangélikus templomban és környékén csak német szó hallatszik.

A települések létszámadatai elég bizonytalanok. Mivel kevés a helyi munkahely, sokan „ingáznak” még Bécsig is. Ők hetente egy-két napra jönnek „haza”, ami pénzügyi bonyodalmat okoz, mert a központi elosztásból járó pénzt lakó létszám szerint állapítják meg. De aki Bécsen használja a villamost egész héten, és oda megy orvoshoz is stb., akkor az ő utána járó ilyen célú állami hozzájáruláspénz is Bécsbe kell menjen – ami megy is és ez sok ujjhúzásra ad okot.

Oberwart-Felszegeen a katolikus templom mellé épült egy beton bunker. Van benne templom és egy „Kulturzentrum”. A „Zentrumban” nemigen történik valami. Az új osztrák pap a bunker pincéjében lévő kápolnába parancsolta a magyarokat, ahol vásár- és ünnepnapon magyar nyelvű misét mond az Alsóórról odarendelt magyar pap, nyolc-tíz embernek, többségük menekült. A magyar pap éppen csak befejezi a misét és eltűnik. A misén van Mózes, van szent Pál, de nincs haza, nincsenek magyar szentek, nincs magyar himnusz – mert be van tiltva. A felsőőri katolikusok a felső bunkerba járnak, ahol német nyelven dicsérik az Urat. Ez az új osztrák pap meg akarta szüntetni a magyar nyelvű istentiszteletet és egy vasárnap bezáratta a pincét az oda érkező magyar hívek és papjuk orra előtt és tovább nem fizette az orgonistájukat.

Elindult valami béka-egér harc, amiben komolyan a pappal szemben, csak egy-két német nyelvű és nevű ősi burgenlandi magyar állt ki a magyar nyelvűek mellett. Győztes, az időközben kinevezett új püspök lett, aki elrendelte, hogy a magyar mise maradjon a pincében, de legyen. Az orgonista fizetését a püspök folyósítja, mert a helyi pap továbbra se nem vállalja. Az idei éjféli misén huszonötön voltunk – orgonista nélkül. Szomorú ünnep volt.

Kezdetben, mind a német nyelvű (fent), mind a magyar nyelvű (a pincében) mise vasárnap tíz órakor volt. Ez az „úri idő”, mert reggel addig el lehet készülni, mise után meg még marad egy kis idő a kvaterkázásra. Az új osztrák papnak, egyszer csak eszébe jutott – „Krisztusban kedves keresztény testvéreim!” – hogy a két mise nem lehet egy időben: a magyaroké legyen előbb, vagy utóbb. Nehéz ebben logikát találni – hacsak azt nem, hogy tíz órakor harangoznak, méghozzá két haranggal, kilenckor nem. Időközben ezt a papot előléptették, mert újabban reverendáján lila színű gombot visel.

Említsük meg, hogy hajdanán, nincs ötven éve, egy gazdag magyar jelentős adományt tett egy kismartoni kolostornak azzal a feladattal, hogy gondoskodjanak mindég Felsőőrön magyar nyelvű istentiszteletről.

Deák Ferenc „a nemzet prókátora” mondta a magyar képviselőházban 1867. február 17-én, az Alkotmány visszaállításakor: „...s itt nemcsak a magyar ajkú-akról szólok, hanem általában a Magyarországot alkotó nemzetről.” Előzőleg pedig a képviselőház 1866. december 15-i ülésén, a november 1-én kelt királyi leiratra készült fölirati javaslattal kapcsolatban: „...önálló, szabad nemzet, Magyarország akármi ajkú lakosainak összessége, complexuma értendő, nem pedig külön az egyes nemzetiségek” „...adja vissza tehát felséged alkotmányos szabadságát a magyar nemzetnek – amit természetesen nem egy nemzetiségre értünk, hanem az összes nemzetiségnek, mint politikai nemzetnek egységére...” „Kérem a t. képviselőket, a magyar alkotmány Magyarország területén a föderációra van-e alapítva, vagy alkotmányos egységre? Hol van az alkotmányban nyoma föderációnak?” (Kónyi Manó: „Deák Ferencz 1866-1867”. Budapest 1897. 132 és 133. old.)

A felsőöri polgármesteri hivatal épülete a 19. század végén épült, az akkori szokásos stílusban. Két emeltes és úgy néz ki, mint minden ilyen, akkoriban épült épület az egész Kárpát-medencében. Itt ülésezik a helyi választott testület és itt vannak az irodái. A testületnek semmi hatalma nincs, az irodákban intézni lehet a be- és kijelentkezést és hasonló ügyeket. Ettől az épülettől ötven méterre áll a „Bezierkshauptmannschaft” (körzeti parancsnokság) épülete. Háromemeletes, legalább háromszor akkora, mint a polgármesteri hivatal épülete és itt összpontosul a körzetben (Bezirk) minden hatalom. Innen irányítják a rendőrséget is. A hivatal főnökét, a „Bezirkshauptmann” a kormány kinevezi. Így működik ez országszerte. Nem gondolom, hogy ez bővebb méltatást igényel.

Nem felesleges megemlíteni, hogy noha Felsőőrrre (talán egyszer?) még magyar miniszter is ellátogatott, de, ha néha mégis valami harcba bonyolódik az itteni magyar, egyedül marad. Amikor az itteni kábel televízió egyetlen magyarországi műsorát, egyik napról a másikra, szó nélkül megszüntették, azt is csak egy kis helyi szervezkedés szerezte vissza. Magyarországtól hiába kértünk segítséget.

A településnek mintegy hatezer lakósa van, az állami támogatással épülő új lakásokba szinte csak horvátokat vesznek. Az utóbbi két polgármester egy szót sem tud magyarul, noha az egyiknek apja, anyja magyar (nemes). A magyar nyelv államnyelv a városban, de a hivatalokban az sem hajlandó magyarul beszélni, aki a református kultúrházban a magyar nyelvű színdarabban szerepel.

Hosszú harc után, az utolsó magyarul is beszélő polgármester Felsőőrre meghozta az úgynevezett kétnyelvű gimnáziumot (megnyitása 1992. szeptember 9. Az akkori Landeshauptmann mindenáron, valami más településre akarta tenni). Ez úgy sikeredett, hogy a két oktatási nyelv német/magyar, illetve német/horvát. Az igazgató egy fiatal horvát lett – aki nem tud magyarul. Az iskolában ritka a magyar nyelvű kiírás. A magyarul tanítók Szombathelyről ingáznak

– a magyarul tanulók többsége is. Az érettségi bálon egész este egy horvát zenekar muzsikál és énekel, horvátul. A rendezvényen annyi a magyar esemény, hogy az egyik magyar tanár vezetésével a diákok pár percig előadnak egy gyenge táncot, magyar énekkel. A magyar vonatkozású tananyag valamivel gyengébb, mint a magyar iskolákban – amint az iskolák is Ausztriában általában gyengébbek a mai magyar átlagnál. (Viszont meg kell jegyezni, hogy Bécs új városnegyedében napjainkban elkészült egy teljesen új egyetem.) Amikor az a bizonyos magyarul is tudó polgármester közvetítésével egyesületem felajánlotta, hogy tartanánk a kétnyelvű gimnáziumban magyar történelmi tárgyú előadásokat önkéntes részvétellel, akár német nyelven, az igazgató elutasította.

Felsőőrött székel a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület, elnöke, ha magyarul beszél, gyakran németre fordítja a szót mondván, hogy úgy jobban megy. Az egyesület nemigen hallatja hangját, befolyása semmire sincs. Néhány évtizede még élt néhány befolyásos személy, akik az egyesületnek is adtak valamelyes súlyt, de ez már a múlté. Akkoriban még kiadtak néhány értékes kiadványt, ami szolgálta a térség múltjának tárgyilagos őrzését. Talán a legértékesebb Barsi Ernő győri néprajzkutató munkája: „Daloló Őrvidék” – két kötetben, igen színvonalas munka. Valóban az utolsó percben, 1987-ben adták ki. Nagy értéke, hogy nemcsak a – talán teljes? – zenei emléket megőrzi, de a szövegekben, útmutatásban és magyarázatban a tájnyelvet is. Az alsóőri volt egyházi iskola felújítása alkalmával rendezett ünnepségre elhoztuk a Nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium leánykarát. Vezetőjüknek elküldtem Barsi két kötetét. A felsőőri református istentisztelten egyházi énekeket énekeltek, majd utána a kultúrházban műsort adtak. Az egész közönség velük énekelte a dalokat, hiszen a székelyek ugyanezeket éneklék. Csak náluk úgy szól, a dal, hogy „Kolozsvári híres utca, cimbalommal van ki rakva” – itt pedig: „Felsőőri híres utca...” Nem sok szem maradt szárazon.

A két kötetet elküldtem egyesületünk egy tagjának, Kárpátalján Tiszapéterfálvára az ottani zenei iskola igazgatójának is. Egyik nagy rendezvényünkön kis csapatával a dalok ottani zenekari változatával lett – a közönség kedvence.

Megemlítek még néhány kiadványt, ami annak a bizonyos régi itteni Kultúregyesületnek az eredménye, akkor is, ha az a kiadványból nem mindég derül ki. Terjedelemre a legnagyobb: „Die Obere Wart”. Oberwart 1977. A kötet a Landesregierung támogatásával készült, képes melléklettel 550 A/4-nél nagyobb oldal. Sok érdekessége mellett megőrzi néhány helyi kismemes színes címerét: Bertha, Cseresnyés, Csernányszky, Fülöp, Pálffy, Pongrácz (az előző polgármester neve), Rába, Tallián. Mindegyik címerben van fegyver. A Berta és a Fülöp címerpajzsa most Felsőőr városával majdnem teljesen azonos. A Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága adta ki 1988-ban Szombathelyen Gaál Károly: „Aranymadár. A burgenlandi magyar falvak elbeszélő kultúrája” című 496 oldalas igen értékes, jól rendezett kiadványát. És végül a lakiteleki Antológia Kiadónál jelent meg szép új „ruhában” 1999-ben Juhász László: „Burgenland Várvi-

dék. Történelmi útikalauz.” Harmadik, javított kiadás, 271 oldal, tartalmazza a települések magyar, német és régi magyar nevét. Ide is tartozik egy gondolatsor.

A települések magyar neve, csak a nagyon öreg emberek fejében és néhány régi írásban van még. Az újabban kijövők, már csak a német neveket tanulják meg, hiszen Burgenlandban is, miként a világ többi részén is az a tapasztalat, hogy valaki minél később jön Magyarországról, annál zavartabb a nemzettudata. Ezek az emberek aztán zavarják a helyiek nemzettudatát is, amit Kádárék tudatosan is szerveztek azáltal, hogy a saját embereiket is küldték mindenhová, ezzel a feladattal. Sokan tudják ezt a Hazában is, de ma már nemigen zavar senkit. Már Horn Gyula is összehívott Nyugatról egy sereg embert, állampénzen, az Országházban ülészetek – nemigen akadt köztük olyan, aki az elmúlt évtizedekben bármi hasznosat tett volna a magyarságért: akár külföldön, akár a hazában. Azóta ismétlődnek ezek a rendezvények, gyakran ott vannak azok, akik a helyi rendőrség besúgói, ki is tüntetik őket, de ott vannak a magyarországi bolsevista párt utolsó vezetői közül is néhányan. Természetesen mind, mint a nyugati magyarság képviselői. Az Antall kormány idején próbálkoztak valamivel, aminek „országimázs” nevet adtak, amit hamarosan sokan „országblamáznak” neveztek és azóta se híre, se hamva. Annak a kormánynak az utolsó perceiben Katona Tamást kinevezték ezzel a feladattal államtitkárnak, de semmi mást nem kapott hozzá. Más kérdés, hogy ugyan tudta-e, hogy mi lett volna a dolga? Itt kell megemlíteni a magyar papok és lelkészek ügyét is. Magyarországról küldik őket, minden irányba, illetve küldenek az egész Kárpát-medencéből Nyugatra. Ezek a papok és lelkészek semminemű különös képzésben nem részesülnek és sejtelmük sincs új helyzetükben feladatuk lényegéről. Azok a papok, akik valaha tényleg menekültek, még igen sokat tettek értünk, de az újabbak csak gyorsan vásárolnak egy új autót, összebarátkoznak azokkal, akikkel teniszezni lehet, miséznek, keresztelnek, temetnek – ha a helyi pap engedi! – és ezzel kimerülnek. Nem írom itt le, hogy mi lenne a feladatuk. Illetve: hogy évtizedeken át, sehol a világban nem volt más ember, akinek lett volna valami hivatali ereje a védelmünkre. Csak a lelkipásztorainknak. Többségük megtette a magáét – mára ők is elmúltak.

A Kultúregyesület Burgenlandban szinte kizárólag abból a pénzből él, amit az osztrák kormánytól kap. A Kultúregyesület mint bejegyzett egyesület működik. Nehéz tudni, hogy kit és mit képvisel, hiszen önminősítése szerint a burgenlandi magyarokat képviseli – tehát nemcsak saját tagjait. Ezek a magyarok – kivéve a néhánytucat menekültet – önmagukat osztráknak minősítik. Mit képviseljen akkor ez az egyesület? A kérdést föl sem teszik.

Az 1976-os Népcsoporttörvény értelmében 1979-ben létrejöttek a népcsoporttanácsok, tanácsadói joggal: cigány, magyar, horvát és szlovén. A zsidóknak kultuszgemendjük van – az teljesen más (Gemeinde = közösség, hitközség). A magyar tanács tagjait a bécsi kormány mellett működő Kancellári Hivatal (Bundeskanzleramt) kiválasztja és kinevezi. A legutóbbi magyar népcsoporttanácsban négy tanács tag képviselte a burgenlandi, négy a bécsi magyar egyesüle-

teket, négy jelöltet az egyház, négyet pedig a politikai pártok küldetek a tanácsba. Felesleges elemezni ezt a tanácsot, összetétele megmond róla mindent. Anynyit azért kiemelek, hogy, ugyebár, a nyugat-magyarországiak össze vannak keverve a bécsiekkel. Természetesen a burgenlandi képviselők is „a burgenlandi magyar kisebbség” ügyében szorgoskodnak – ezzel mindent meg is mondtunk, de fent le is írtuk: népcsoporttanács – a kisebbségekért, politikai pártokkal. Ez a fából vaskarika is mutatja az „anyaország” hatását – ahol minden tiltakozás ellenére, pont a magyar diplomácia nevezi kizárólag kisebbségnek a magyar őshonos közösségeket Kárpát-medence szerte az elszakított területeinken. Micsoda szörnyű dolog ez is: mi az, hogy „anyaország”? Gyarmatokkal összefüggő kifejezés – de milyen anya az, akinek levágták a kezét és a lábát? Szegény édes magyar anyanyelvünk – bocsásd meg nekik – noha tudják, mit vétkeznek. Álljunk meg egy szóra. Alakult ugyanis cseh és szlovák népcsoporttanács is – noha ezek a „népcsoportok” – szinte kizárólag – csak Bécsben léteznek. Tehát Bécsben őshonos a cseh és a szlovák? Például ez adhatta az ötletet a bécsi magyaroknak, hogy akkor ők is lehessenek „őshonos nemzeti közösség”.

Teljes terjedelmében adom azt a beszámolót, amit a Népcsoportügyek Bécsi Munkaközössége ülésén, 2006. október 11-én mondott Kulmann Ernest, akinek nevét a telefonkönyvben nem nézném magyarnak. Kulmann közel két évtizeden át volt Felsőpulya (Oberpullendorf) polgármestere és majdnem ugyanennyi ideig a magyar népcsoporttanács elnöke. Sajnos nem találtam újabb, de semmi esetre sem ennél jobb ilyen beszámolót. Ám nyugodtak lehetünk: Isten malmai Ausztriában sem örölnék valami gyorsan...

„Ha az alábbiakban az ausztriai magyar népcsoporttanács elnökeként beszámolok az 1976. évi népcsoporttörvénnyel kapcsolatos tapasztalataimról, akkor csak az utolsó nyolc évre vonatkozóan és csak a magyar népcsoport szempontjából teszem.

A népcsoporttörvény minden hiányossága és gyengesége ellenére a népcsoportok túlélésének alapját képezi Ausztriában – legalábbis ez érvényesül a magyar népcsoport esetében, mert valamelyest fékezi a teljes beolvadást.

Amikor megkezdtem tevékenységemet a népcsoporttanácsban, az volt a meggyőződésem, hogy sokban hozzá tudok járulni népcsoportom helyzetének javulásához. Hamarosan fel kellett azonban ismernem, hogy ez tévedés volt, mert a népcsoporttanácsok feladatai – bár a törvényt olvasva szépnek tűnnek – a gyakorlatban mind állami, mind szövetségi szinten kizárólag tanácsadói hatáskörre korlátozódnak. Nem emlékezem olyan esetre, amikor a népcsoporttanácsot a 3 par. anyagi támogatási ügyeinek kivételével tanácskozássra összehívták volna. A népcsoportok helyzetének javítására a tanácsok által kidolgozott javaslatokat is, ha egyáltalán, akkor legfeljebb tudomásul vették, de messzemenően semmibe vették. Mint a tanács tagjának az a benyomásom, hogy a tanács által kifejtett hatékony népcsoportmunka a törvényhozó – értsd Szövetségi Kancellária – számára nem kívánatos. Jószerével inkább ’fölülről’ döntik el, mi jó, vagy rossz a népcsoportnak. A népcsoportok támogatására való tekintettel, amelyre

mindegyik népcsoport rászorul, az érintettek inkább beletörődnek a helyzetbe, mintsem hogy védekezzenek.

Felteszem tehát a kérdést, hogy a népcsoporttörvény 3. paragrafusa tartalmazza-e az összes népcsoportüggyel összefüggő teendőt? Különös tekintettel arra, hogy a népcsoporttanácsok nem rendelkeznek más törvényesen biztosított érdekképviseléssel, megfontolandó lenne, hogy a tanácsok feladatkörét, illetékességét milyen formában lehetne kiszélesíteni? Biztos vagyok abban, hogy a népcsoporttanácsok szorosabb bevonása a népcsoport politikába nemcsak a népcsoportok egyesületeire lenne pozitív kihatással, de sikeresebb párbeszédet is eredményezhetne a Szövetségi Kancelláriával is, amelynek hatáskörébe tartoznak a népcsoportügyek.

Lássuk a tanácstagok kijelölését, kinevezését. Ebben az összefüggésben utalok a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló keretmegegyezés Tanácsadó Bizottságának 2002. május 15-i beszámolójára. Ott az áll, hogy a népcsoporttanácsok rendszere annyiban értékes, amennyiben lehetőséget nyújt a népcsoportok tagjainak, bizonyos mértékben beleszólni a népcsoport ügyeibe. Ha a bizottság a továbbiakban megállapítja, hogy a népcsoporttanácsok tagjainak kinevezési eljárása kritikára ad okot, mert a népcsoportok nem kapnak kielégítő módon képviseletet, úgy a népcsoportok több tagjának is ez a véleménye. A bizottság azon nézeten van, hogy a hatóságoknak a tanácsok kinevezési eljárását jobbítás kezdeményezése céljából felül kellene vizsgálnia.

Nos, a Szövetségi Kancellária a korábitól eltérően a jelenlegi magyar népcsoporttanácsnak összeállításánál (nem tudom, hogy a többi népcsoportnál is ugyanezt az eljárást alkalmazták-e?) úgy járt el, hogy 12 egyesületet 'representatív' nyilvánított, és ezáltal feljogosította őket arra, hogy tagjaik köréből nyolc képviselő betöltésére kijelöljenek 1-1 személyt a népcsoporttanácsba. Alapvetően tisztázásra szorul, jogilag vajon mennyire mérvadó, ha az érintett népcsoport egyesületek maguk között megegyeznek és tagjaik köréből egyes személyeket közösen jelölnek a népcsoporttanácsba? Továbbá, hogy alkalmasint az elismert népcsoportok egyesületeinek nem létező képviselő testülete alkalmas lenne-e a javasolt jelöltek köréből demokratikus úton a szükséges számú tag kiválasztására?

A jelenlegi magyar népcsoporttanács kinevezésének már említett esetéhez:

A képviselet kérdését a Szövetségi Kancellária oly módon kezelte, hogy ezt eleve eldöntötte tizenkét magyar egyesületnek reprezentatív nyilvánításával. Aligha hárítható el a gyanú, hogy a tanácsok összeállításánál, ill. a tanácstagoknak a kancellár általi kinevezésénél a Szövetségi Kancellária előre gondoskodik arról, hogy az egyes tagok vele szemben nem helyezkednek ellenzéki álláspont-ra.

Tisztázni kellene tehát az arányosságot, hogy az összes egyesület, kicsi vagy nagy, egyaránt maguk döntsenek, és tetszés szerinti számban eszközölhetnek jelölést. Vagy ehhez csak a 'representatív' egyesületeknek van joga?

A politikai pártok és az egyházak képviselőinek jelölésénél is növekednek a problémák. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy egyes párt-, vagy egyházi képviselők feladatukat tehernek tekintik és egyre kevésbé törődnek a népcsoportok érdekeivel, és még az üléseken sem jelennek meg.

Ami a népcsoporttanácsoknak 7. paragrafusa szerinti közös üléseit illeti, szeretném a következőket megállapítani:

Az 1997. évi közös Kohl-Kostelka-papír a tanácselnökök és helyetteseik konferenciáját állandó intézménynek hirdette meg. Átmeneti megoldásként a Szövetségi Kancellária részéről Martin Ivanovicsot bízták meg a konferencia vezetésével.

Mivel a testület törvényes létrehozása kormányrendelet híján elmaradt és az 'Elnöki Konferencia' nem alakulhatott meg, ezért a tanácskozások csak 'nem hivatalos' jellegűek, és a hozott határozatok nem kötelező erejűek, azért, mert – legalábbis a törvénycikk szerint – az ülések összehívására a Szövetségi Kancellária jogosult.

Igaz ugyan, hogy a Népcsoporttörvény 8. paragrafusa szerint a szövetségi állam támogató intézkedésekkel gondoskodik a népcsoportok megtartásáról és fennmaradásuk biztosításáról, de ez még messze nem jelenti azt, hogy ez minden népcsoportra egyaránt vonatkozik. Különösen nem a magyarokra. A magyar népcsoporttanácsnak a támogatások igazságosabb elosztására vonatkozó többéves követelése, azaz a többi népcsoporttal egyenlő kezelésben való részesítése csak az Állami Számvevőszék 2004-es jelentésének nyilvánosságra hozatala után talált néminemű meghallgatásra. Érdekes módon egyszerűen lehetővé vált, hogy a magyar népcsoport a két utolsó évben nagyobb támogatásban részesüljön, bár ez még mindig távol van a többi népcsoporttal való egyenlőségtől.

Ebben az összefüggésben szeretnék utalni a Számvevőszék utolsó jelentésére, amelynek idevágó kivonatában többek között megállapítja, '...hogy a népeség számához viszonyítva a támogatási eszközök elosztása az egyes népcsoportok között nem kiegyensúlyozott...'

Mint ismeretes, a magyar népcsoport létszámbelileg ugyan a legnagyobb Ausztriában, de a horvát és a szlovén népcsoportoz képest csak a támogatási összegnek jelenleg tíz százalékát kapja.

A 3. paragrafus előírásaiban is megmutatkoznak a népcsoporttanácsok korlátozott lehetőségei, őket ugyanis a támogatás területén csupán „méltányos határidő kitűzése után” hallgatják meg. Éppen e területen mutatkozik meg a gyakorlatban, hogy a népcsoporttanácsoknak alig van mozgásterük. Ugyan meghallgatják őket, javasolhatnak, ajánlhatnak, azonban ezzel azonnal szembeállítják a rendelkezésre álló teljes támogatási keretet, ami viszont nem kielégítő.

A beadott javaslatokat a legmesszebbmenőkig ignorálják, ugyanis az évente benyújtott kérvényeket arra vonatkozóan, hogy magasabb szintre emeljék a magyar népcsoport támogatását és ezáltal a többi népcsoporttal arányosan részesüljön támogatásban. Végző soron a Szövetségi Kancellária a támogatási szerződéseket az egyes egyesületekkel külön-külön bonyolítja le, amire a tanácsoknak

nincsen befolyása. Emellett feltűnő, hogy a Szövetségi Kancellária az egyes népcsoportokon belül is (legalábbis a magyarnál) a támogatási eszközök elosztásánál saját mércéjét alkalmazza.

A 10. paragrafus előírásai a népcsoporttanácsok számára ugyancsak teljesíthetetlenek. Bár az egyesületek támogatási kérvényeiket legkésőbb a tárgyév januárjában le kell adják, a támogatási szerződések megkötése a népcsoporttanácsok számára jóval a 10. paragrafusban megadott határidő után történik, miszerint a tanácsoknak minden évben legkésőbb május 1-ig be kellene nyújtaniuk a következő évre a támogatási intézkedések tervét, beleértve ezek anyagi vonzatát is. A tanács, érthető módon, ennek az előírásnak nem tud eleget tenni, hiszen ebben az időpontban az egyes egyesületek még a folyamatban lévő tervek elfogadására sem kaptak ígéretet.

Befejezésül meg kell állapítani, hogy a népcsoportok problémáit a hivatalos politika eleve nem úgy kezeli, ahogyan ez a népcsoportok szempontjából kívánatos lenne. Szövetségi és állam szinten a hivatalos népcsoport politika szabja meg, mi lehet a népcsoportok érdeke és mi szolgálja javukat.

Kritikus, de mint vélem, építő szavaim ellenére az a véleményem, hogy a népcsoportok helyzetének megjavítása általánosságban törvényes úton, mindkét oldali jóakarattal elérhető.”

Az Ausztriai Magyar Népcsoporttanács új irányelveket dolgozott ki a szövetségi kormány népcsoport támogatási pályázatainak elbírálására 2014. december 12-i dátummal. Sorsa ez idő szerint ismeretlen. Itt közlök egy szakszerű magyarázatát.

„Ausztriai Magyar Népcsoporttanács

A népcsoporttanács kérésére közreadott támogatási irányelvekkel kapcsolatban többen megkerestek kérdéseikkel. Az alábbiakban közreadom a fontosabb tudnivalókat.

A népcsoporttanácsot az osztrák törvényhozás az 1976-ban elfogadott Népcsoporttörvénnyel hozta létre. Ausztriában jelenleg hat törvényesen elismert népcsoport van: szlovén, horvát, magyar, roma, cseh és szlovák. Jelenleg tárgyalások folynak az itt élő lengyelek népcsoportkénti elismeréséről.

Külön szeretném felhívni a figyelmet a kisebbség és a népcsoport közti különbségre: Míg a kisebbséghez a többségtől eltérő, más adott nemzetiségűek tartoznak, addig a népcsoport tagjai az osztrák törvény meghatározása szerint az egy adott területen élő osztrák állampolgárságú őslakosok, akik magukat az illető népcsoporthoz tartozónak vallják.

A magyar népcsoportot kezdetben a burgenlandi magyarok alkották. A népcsoport hatályát Bécs és környékére 1992-ben terjesztette ki a szövetségi kormány. Ebben nagy része volt a Központi Szövetségnek, élén annak akkori elnökével, dr. Deák Ernővel, és az akkori alkancellárnak, dr. Erhard Buseknek.

Az egyebütt Ausztriában szórványban, vagy a góciókban: Grácban, Linzben, Salzburgban, Innsbruckban élő magyarokra a népcsoport-törvény hatálya nem terjed ki, egyesületeik pályázatait ugyan a BKA (Bundeskanzleramt: a szövetségi

ségi kormány hivatala) hallgatólagosan elfogadja, de csupán névleges összegű támogatásban részesülnek.

A Népcsoporttanácsot a törvény a kormány tanácsadó szervének rendelte a népcsoportokat érintő kérdésekben. Tagjait ajánlás alapján a Szövetségi Kancellári Hivatal (*BKA*) V. alkotmányjogi főosztályának (*Sektion*) népcsoportügyekkel foglalkozó osztálya (*Abteilung f. Volksgruppenangelegenheiten*) választja ki és a szövetségi kancellár nevezi ki 4 évre. Ajánlásra jogosult négy csoport (*Kurien*): a területileg illetékes tartományi gyűlésben a legtöbb szavazattal rendelkező pártok titkárságai, a területileg illetékes katolikus és protestáns egyház vezetői, a településterület közigazgatási szervei (önkormányzatok) és az illető népcsoport reprezentatív társadalmi szervezetei. A tagok kiválasztásánál elvileg a kancelláriának figyelembe kellene vennie azt, hogy a jelölt a népcsoport tagja, annak életében részt vesz, ismeri annak helyzetét és körülményeit.

Külön önkormányzati képviselők meghívásától a magyar tagozatnál a BKA kezdettől fogva eltekintett, mert a pártok képviselői amúgy is önkormányzati tisztségviselők. A pártok és az egyházak jelöltjeit természetesen nem a kancellária választja ki.

A magyar tagozatnak kezdetben nyolc tagja volt: a burgenlandi ÖVP és SPÖ 1-1 képviselője, a katolikus és protestáns egyház 1-1 képviselője és a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület által jelölt 4 képviselő. Mikor Bécs és környéke is a népcsoport része lett, a tagok száma 16-ra emelkedett. Az 8 új tag ajánlására természetesen az illetékes bécsi szervek jogosultak. A pártok közül eleinte az SPÖ (szociáldemokrata párt) és az ÖVP (osztrák néppárt) küldött képviselőt, az utolsó bécsi tartományi választás eredményeként az SPÖ és az FPÖ (szabadság párt) jelölhetett tagot, az egyházaknál a katolikus egyház egyet és az Ausztriában egy uniót alkotó evangélikus és református egyház is egy tagot jelölt, valamint a Központi Szövetség 4 jelöltje lett tanácsstag.

A BKA 1997-től 12-re bővítette az általa reprezentatívnak tartott egyesületek számát a Központi Szövetség heves ellenzése dacára. A panaszemelés a Közigazgatási Bíróságnál (*Verwaltungsgerichtshof*) a BKA ellen sikertelen maradt. (Lásd a 2003-ban hozott ítéletet:

https://www.ris.bka.gv.at/JudikaturEntscheidung.wxe?Abfrage=Vwgh&Dokumentnummer=JWR_1999120187_20030526X02).

A BKA által jelölésre felkért 12 ú.n. „reprezentatív” egyesület jelenleg a következő:

Alsóőri Magyar Média- és Információs Központ UMIZ
Bécsi Magyar Munkásegylet BMME
Burgenlandi Magyar Kultúregyesület BMKE
Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája
Bornemissza Péter Társaság
Csúcsszervezet
Délbáb Bécsi Magyar Kultúregyesület
Európa Club
Kaláka Club

Központi Szövetség AMSZEKSZ
Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület
Magyar Iskolaegyesület Bécs

A BKA új eljárásának bevezetése után a Központi Szövetség kezdeményezésére rendszeresen előzetes egyeztetésekre került sor, ahol a 12 burgenlandi és bécsi reprezentatív egyesület megegyezett a 4 burgenlandi és 4 bécsi, összesen 8 egyesületi jelölt (*Vereinskurie*) személyeiben, továbbra sem hagyva a BKA-nak beleszólási lehetőséget a magyar tanácsstagok személyét illetően.

A 2014-ben esedékes jelölés idején a Központi Szövetség és a Kerekasztal külön egyeztető beszélgetéseket tartott, amelyeken összesen 18 jelölt nevezésére került sor. Így a BKA-nak végre sikerült érvényesítenie válogatási jogát. Fiatalítással és a nők nagyobb mérvű bevonásával érvelve, több oldali tiltakozás ellenére a BKA Faymann szövetségi kancellár nevében egy, az előzőktől erősen eltérő összetételű tanácsot nevezett ki.

Jelenleg a tanács tagjai a következők:

<u>Vereinskurie:</u>	
Mag. ZSÓTÉR Iris, Bakk. Vorsitzende / elnök	Burgenländisch-Ungarischer Kulturverein / Burgenlandi Magyar Kultúregyesület, Oberwart
Mag. HOLLÓS Josef Stellvertretender Vorsitzende / elnökhelyettes	Peter Bornemisza Gesellschaft & Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, Wien /Központi Szövetség
Dr. BAUMGARTNER Gerhard	Ungarischer Schulverein Wien / Magyar Iskolaegyesület
Mag. HORVATH Günther	UMIZ, Unterwart
KANCAR-VIRAG Erika	Ungarischer Arbeiterverein, Wien BMME
Mag. KULMANN Ernest	Mittelburgenländischer ungarischer Kulturverein, Oberpullendorf / Középburgenlandi Kultúregyesület
Mag. NÉMETH Matthias	Ökonomische Interessengemeinschaft der Ungarn in Österreich / Kaláka
Mag. SOMOGYI Attila	Volkshochschule der Burgenländischen Ungarn, Oberwart
<u>Kirchenkurie:</u>	
KOTH Helena	Diözese Eisenstadt / kismartoni püspökség
Pfr. Mag. MESMER Otto	Evangelische Kirche A.B. / evangélikus egyház
OKR i. R. Dr. NÉMETH Balázs	Evangelische Kirche H.B. / református egyház
Ing. SZEMERÉDI Tibor	Erzdiözese Wien / bécsi érsekség
<u>Politikerkurie:</u>	
LT-Abg. GR FLORIAN-SCHÜTZ Peter	SPÖ, Wien
Bgm. HORVATH Josef	ÖVP, Unterwart

GR Stadt R VBgm. MISIK Dietmar	SPÖ, Oberwart
Bezirksrat STUMPF Michael	FPÖ, Wien

A Tanács elnökét és helyettesét a tanács maga választja. A tanácsot a kancellária illetékes alosztályának vezetője, Mag. Dr. Christa Achleitner hívja össze, a német nyelvű ülést a tanács elnökével közösen vezeti.

A magyar tanács a tagok közös megegyezése alapján rendszertelenül összejön aktuális kérdések megbeszélésére, vagy a „hivatalos” ülés előkészítésére. Ezen megbeszéléseket az elnök vezeti, és a nyelv német, mert a tagsághoz viszont nem követelmény a népcsoport nyelvének ismerete. (A jelenlegi tanács két tagja nem tud magyarul.) Hogy e nélkül egy tanácstag hogyan ismerheti a népcsoport kulturális helyzetét és igényeit, azzal a törvényhozók már nem zavartatták magukat.

Az osztrák Népcsoporttanács – és annak magyar tagozata – tehát nem tekinthető az Ausztriában élő magyarok képviselői szervének, mert egy kiválasztott, ill. kinevezett grémium, amelynek pusztán tanácsadói jogköre van.

Erre vonatkozóan ugyancsak kesernyésen állapította meg búcsúmemorandumában Kulmann Ernő (Ernest), Felsőpulya volt polgármestere és a magyar tagozat 2010-ben magát újra már nem jelöltető elnöke, hogy hosszú tagsága, ill. elnöksége alatt osztrák hazájának egyetlen egyszer sem volt szüksége tanácsára. Szemerédi Tibor”

A „reprezentatív” „Burgenlandi Magyar Kultúregyesület” (Burgenlandisch-Ungarischer Kulturverein) adja ki a térség egyetlen magyar nyelvű lapját „Örvidéki Hírek” címmel havonta egyszer, négy színes A/4 méretű mélynyomású oldal, merített papíron, benne az egyesület önmagát népszerűsíti. Évente egyszer megjelenik egy A/5 méretű füzet is, nagyobb terjedelemben. Az utolsó szám nemrég jelent meg: „Örség” címmel, 2013. 55. szám, 100 oldal, színes képekkel, merített papíron. Tartalom: „A magyar konyha” - 35 oldal - főznek hortobágyi húsos palacsintát is. „Bodzavirág receptek” - 7 oldal. „Mézkestől” - 8 oldal. „Borkóstoló” - 9 oldal. „Rétések” - 6 oldal. „Krémek és kenőcsök” - 4 oldal. „Kenyér, pogácsa” - 4 oldal. „Immunrendszer erősítése” - 5 oldal. Ismét „Ételek, sütemények” - 9 oldal - töltött káposzta, bableves, stb. A szereplők életrajza két nyelven - 16 oldal. Nem szerepel egyetlen vasmegeyei étel se, mint a bónensterc és a lisztsterc, de van tiramisú. Jegyezzük meg, hogy Burgenland Ausztria egyetlen nagyobb mezőgazdasági vidéke. Tisztességes bort csak itt termelnek.

A térség lapjai csak németnyelvű közleményeket tartalmaznak, kivétel az egyházak lapja Felsőőrött (KONTAKT. Ökumenische Kirchenzeitung für Oberwart), ahol két felekezet (református és evangélikus) magyar papja is ír minden alkalommal egy-egy nyúlfarknyi magyar szöveget – katolikus részről csak az osztrák pap szerepel, természetesen csak németül. De ha például a cigányok rendeznek valamit, akkor arra valamennyi helyi lap többször visszatér, oldalas szövegekkel, nagy színes képekkel. Így történt ez napjainkban is, amikor

2013. június 7-én, 16,30-kor az alsóőri „Ungarischer Hof” vendéglőben volt a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület 45 éves jubileumi ünnepe. Beszámolót egyetlen helyi lapban találtam – öt sor szöveg és egy tenyérnyi kép egy színpadról, ahol három pár táncolt. A Magyar Média- és Információs Központ (Alsóőr) meghívott a „2014. március 15-én, szombaton 18:00-kor az alsóőri öreg iskolába az 1848-as forradalom és szabadságharc 166. évfordulójának tiszteletére rendezendő emlékünnepekre”. A Bezirksblätter Oberwart 26/27. März 2014-i számában a 18. oldalon erről megjelent egy 4,5X6 cm-es, 14 soros szöveg, egy ugyanekkorra képpel. A szövegben „...ein *literarischer* Abend zum Gedenken an den 166. Jahrestag der ungarischen Märzrevolution von 1848” szerepel. Tehát a magyar meghívóból hiányzik a „magyar” (mert lehet az a forradalom bécsi is, olasz is), a német beszámolóból meg hiányzik a „szabadságharc” szó – hiszen irodalmi este (*literarischer Abend*) hívnak.

A „Bezirksblätter Oberwart” 2014. március 12/13-i 64 oldalas számában egyetlen magyar vonatkozású hír áll – németül, noha Oberwartban két hivatalos nyelv van: a német és a magyar. Idézem a hírt: „Ungarische Künstler in der Dorfscheune” (Fordításomban: Magyar művészek a falusi csűrben.) „Sesch Künstler des Kös-zeger Kunstvereins stellen in der Dorfscheune Buchsachen unter dem Titel 'Opus H in A' aus. Die Vernissage am 7.3. eröffnete Gerhard Krutzler. Musikalische Begleitung kam vom Markt Allhauer Jungpianistin Julian Frischherz.” Tehát hat művész kiállít Kös-zegről (a nyomtatott szövegben a szót el kellett választani), a kiállítást megnyitja Krutzler és muzsikál hozzá Frischherz. A mellékelt 4,5X3 cm-es, aláírás nélküli képen kivehető öt alak. Kik ezek? – és hol van a hat névtelen művész, akik kiállítanak?

A térség, a hajdan volt, hátravont magyar gyeplő, ahová munkára rabokat és foglyokat, őrzésre székelyeket és besenyőket telepítettek a magyar királyok. A katonákat utóbb nemesítették. Itt élő utódaik nemesi oklevelét lakásukban kiteszik a falra. Az öregebbek még a ragadványneveket is tudják. A burgenlandi 2014. évi telefonkönyvben az őslakosok neve nagy bokorban jelenik meg, míg a „gyüttmentek” (így nevezik az itteniek őket, még a németnyelvűek is) többnyire egy-két névvel szerepelnek. Álljon itt néhány példa, derék székelyeink jelenlétére is.

Alsóőr: Benkő 5, Farkas 16, Gaal 1, Kelemen 5, Liszt 3, Paal 1, Seper 20, Szabo 16, Takacs 4. A fent kiemelt nemesek közül: Bertha 1, Raba 3.

Felsőőr: Adorjan 17, Baliko 14, Balla 3, Balogh 3, Benedek 9, Benkő 29, Böcskör 19, Farkas 5, Gaal 12, Gangoly 15, Gulyas 6, Hegedüs 7, Horvath 36, Imre 42, Kajdocsi 5, Karoly 7, Liszt 3, Miklos 7, Molnar 10, Nemeth 9, Pal 13, Racz 4, Seper 20, Szabo 31, Toth 9, Tölly 11, Zambo (biztosan nemes) 11. A fent kiemelt nemesek közül Bertha 1, Csernaczký (lehet, hogy ez a helyes írásmód, de a fenti könyvben elvették?) 1, Fülöp 13, Pongracz 15, Raba 3 – de én ismerek asszonyt, akinek ma német neve van, de otthon a falon ki van téve a „Rába” nemesi oklevele, Tallian 2.

Felsőpulya: Galos 8, Horvath 11, Kovacs 9, Nagy 6, Sulyok 6, Szalai 6, Toth 5, Tucza 10. A fent kiemelt nemesek közül itt egy sem található.

Sziget (Vöröstoronnyal együtt van a telefonkönyvben): Horvath 6, Imrek 12, Miklos 9, Pathy 6. A fent kiemelt nemesek közül: Fülöp 1, Tallian 8.

Minden esetre: vannak számomra németesen és vannak számomra szlávosan hangzó nagyobb névbokrok is, ezek közül én nem tudom, hogy melyikek lehetnek nemzetünk tagjai, vagy az ő leszármazottaik – de valaha ők is mind magyarok voltak, mint mink. Így akarta ezt a magyar nemzet, a mi írott történelmi alkotmányunkban.

Ezeken a településeken ötven évvel ezelőtt csak magyarul szólt a dal – és az akkor tényleg dal és nem eszeveszett üvöltés volt, mint ma a „dal” Magyarországon. Ahol fiatalok a diszkóban agyontapossák egymást, mert nincs zenei nevelésük – amint azt nemrégiben a Nemzetközi Kodály Társaság nyílt levelében így megállapította. Az emberek esténként tollfosztásba, kukoricafosztásba, meg répát vágni jártak. Az utcákon megbeszélték a nap dolgait, a fiatalok meg cicázni jártak, még a szomszéd faluba is. Ma, ha egy ilyen helyen jár az ember, sötétedés után egy teremtett lelket nem lel sehol. Az ablakok zárva, sötétítve.

Álljon itt egy versike – ilyeneket napjainkban, harsány nevetéssel olvasnak a kocsmában. Mindenki jobban érti, mint az ide menekült magyarok, akik, ha nem Magyarországról menekültek, akkor legszívesebben letagadják, hogy a hazájukban még magyarok voltak – többnyire a szüleik akaratából. Íme, a vers – nem nagy mű, ezért csak néhány versszakot idézek a huszonegyből. A helyesírás itt a németben többször hibás, valamint a der, die, das (a, az – nemek szerint) a versben szándékosan el van rontva, mert a magyarok, ugye, nem tudják megtanulni. De Goethe is feleslegesnek tartotta, a frankok megtartották (le, la, les), az angol-sászok már nem (the). Mellé írom csak a tartalmat:

Ungarische Schöpfungsgeschichte

Gewackelt hat das ganze Welt,
daß Wind sie nicht davonweht,
hat rechts und links Gott aufgestellt
zwei dicke schöne Honvéd.

Was hat dann Gott zuerst getan?
Den Affen, ohne Frage.
Orangután és Délután,
was hab'n gemacht die Tage.
Die Luft war kék, der Gras war zöld
für alle Tiere Magen.
Doch dan hat auf dem Angyalföld
der Kain... Izé erschlagen.

Magyar teremtéstörténet

Ingott az egész világ.
Hogy a szél el ne fújja,
Isten jobbra és balra állított
két szép kövér honvédet.

Mit tett Isten elsőként?
Kétségtelenül a majmot.
Orangutánt és Délutánt,
Ebből lettek a napok.
A levegő kék, a fű zöld volt,
minden állatnak lett gyomra.
Angyalföldön pedig
Kain agyoncsapta... izét.

Da hat das liebe Gott gepfeift,
hat sich gebäumt der Maros,
und mit der Sinflut hat ersäuft
den ganzen Lipitváros.

Wie Erde trocken war,
hat angefangen zu reiten
Held Attila mit Hunneschar,
um Kultur zu verbreiten.

Erst hat gegründet Ungarland,
dann Rom, Athen és Kreta,
und alle Menschen, was bekannt,
sind nachgekommen späta.

In Papyrusch man lies seit je
nur leider ging verloren –
daß Kleopatra Kiralyné
in Kispest war geboren.

Denn jede große Mann mit „i”
ist ein Magyar gewesen.
Bei Gorki, Gandhi, Márkonyi
kann man das selber lesen.

Und wenn ein Stadt hat „a” und „o”,
war Ungar Urbewoner:
Kalkutta, Praga, Karthago,
Tokio es Verona.

Und was wär Wien? Wien wär für Katz!
Szent Istvan hat gegründet,
auf Istvan-ter den Stephansplatz,
weil Mitleid hat empfindet.

So werden wir, barátocskam,
das Wiener erbe wahren,
denn Kálmán, Léhár, Abraham
steh'n Wacht wie drei Husaren!

Ungarherz muß vieles leiden,
steht im Hintergrund bescheiden,
zupft sich kleines Lied auf Zither:

EXTRA HUNGARIAM NON ESCHT VITA!

Fütyült rá a Jóisten,
megépítette a Marost,
az özönvízzel elsöpörte
az egész Lipitvárost.

Amint a föld kiszáradt,
elkezdett lovagolni
hős Attila hunjaival,
hogy terjessze a kultúrát.

Először megalapította Éretlenországot,
Majd Rómát, Athént és Krétát,
és mindazon népeket,
amelyek utóbb lettek.

Azóta lehet papiruschon olvasni
de sajnos elveszett –
hogy Kleopatra királyné
Kispesten született.

Mert minden nagy ember „i”-vel
Magyar volt.
Gorki, Gandhi, Márkonyi esetében
olvashatja az ember.

Ha egy város nevében van „a” és „o”,
őslakói magyarok:
Kalkutta, Prága, Karthágó,
Tokió es Verona.

Mi volt Bécs? – semmi!
Alapította Szent István,
István tér lett Stephanplatz,
mert megsajnálta.

Így lettünk mi, barátocskam,
a bécsi örökség őrzői,
amit Kálmán, Léhár, Abraham
őriz, mint három huszár!

Magyar szív sokat szenved,
álljon szerényen a háttérben,
cibáljuk a dalocskát a citerán:

Talán nem ártana egyszer a sógort emlékeztetni arra, hogy azt a bizonyos Stephansdomot „auf Istvan-ter” egy bizonyos Rex Mathias Hungarie hozta abba az állapotába, ahogyan ma látható, és amíg az amerikaiak – mint jelentős hadi célpontot – szét nem bombázták, a teteje piros-fehér-zöld volt, utoljára egy bizonyos Zsolnay gyár jóvoltából. Ugyan, tud-e ilyenfélét az ott székelő magyar fődiplomata?

Néhány zárógondolat, előtte egy „irodalmi kérdés”. Arany János írta: „Ritka vendég Rácországban/ Zsigmond a király, a császár.” Mely szerint luxemburgi Zsigmond (1387-1437), aki a Német Római Birodalom császára is volt, mint magyar király elment Rácországba. Mikor járt magyar államfő Burgenlandban? – mert a horvát államfő nemrégiben itt járt. (Rácország akkor a Balkán közepén volt, utóbb lett Servia, majd Szerbia. Még Budától is messzebb volt, mint Burgenland.)

Árván maradt itt is a magyar, miként a Kárpát-medence többi elszakított területén is, már jóval Trianon előtt – is. (Lásd. Nyíró József: „Néma Küzdelem.” A Hídfő Baráti Körének kiadása, San Francisco)

A „prima! MONATSZEITUNG” 2014. májusi számában találtam az alábbi írást: „Willkommen Kroatien!” (fordításomban): „Üdvözlünk Horvátország!” Az írás fölött tenyérnyi nagyságú képen hét személy tart egy nagy plakátot, amin középen a horvát nemzeti labdarúgó csapat jelvénye van, a két oldalán egy-egy szöveg: „Welcome Croatia!” – „Welcome Friends!” A plakátot tartja: Hans Nissel Burgenland miniszterelnöke, Michaela Resetar burgenlandi miniszter (horvát! – ford.), a burgenlandi turizmus igazgató, egy polgármester, az AVITA Resorts igazgatója és Niko Kovac a horvát labdarúgó válogatott vezetője. Alatta a szöveg (fordításomban): „Immáron harmadízben a horvát nemzeti labdarúgó válogatott a Bad Tatzmansdorf (Tarcsafürdő – ford.) labdarúgó pályáján készül egy nagy eseményre. A csapat Niko Kovac vezetésével május 23-tól 30-ig az AVITA Resort telepén készül a braziliai labdarúgó világbajnokságra. 'Itt barátok között vagyunk az AVITA-nál és a legjobb feltételekkel várnak. Mielőtt kívánságainkat elmondtuk volna, Peter Prisching (horvát! – ford.) és csapata már teljesítette is. Ezért jó érzéssel megyünk a június 12-i brazilok elleni megnyitó mérkőzésre’ – mondta lelkesen Niko Kovac.”

Ezt a képet hasonló tartalmú szöveggel megláttam két másik helyi lapban is. Mikor járt magyar labdarúgó válogatott Burgenlandban? A világbajnokságra ugyan nem mennek, de ezek, az anyaországi egyáltalán nem „aranylábú gyerekek” – ha jól emlékszem – valami arab országban gyakorlatoztak a télen.

A horvát kerékpáros válogatott csapat – emlékezetem szerint az elmúlt évben – edzett ugyancsak itt, Tarcsafürdőn. Akkor városszerte még az úttestre is felfestették Horvátország színes címerét. Máig nem kopott le.

Magyarország sehol sincs jelen Burgenlandban.

11. Jövőről

Sikeres nemzetpolitikánk a Kárpát-medencében Árpád népének honfoglalása táján volt, valamint az azt követő négy-ötszáz évben, noha utóbb már akkor is váltakozó eredménnyel.

Ha akarnánk ismét, hogy legyen, akkor el kellene végezzük mindazt, amit történelmi alkotmányunk megteremtése során megalkottunk. Többek között, tisztáznunk kellene, hogy a mai viszonyaink között, mi az, hogy „magyar”, „nép”, „nemzet”, „magyar nemzet”, „egyetemes magyar nemzet” és mindez mely részekből áll? Ezek után meg kellene fogalmazzuk, az egyetemes magyar nemzet rövid- és hosszútávú érdekeit és céljai. Sokat hallunk ezekről napjainkban is. Valakik állandóan megvédik, megvalósítják, érvényre juttatják érdekeinket, céljainkat – éppen csak azt nem tudom, hogy ki és hol fogalmazta meg, hogy én is olvashassam, tanulmányozhassam, képviselhessem?

Amikor ezzel készen lennénk, akkor fel kellene mérni teljes erőnket. Ami van, az elegendő-e a cél eléréséhez? Ha igen – bővíthetjük igényünket. Ha pedig nincs elég erőnk, akkor: vagy vissza kell fogjuk magunkat, vagy szövetséges után kell nézzünk. Ki lehet a mi szövetségesünk? – csak az, akinek a nyilvánvaló céljai teljesen megegyeznek a mienkéivel. Ne toljuk mások szekerét, csak akkor, ha legalább ugyanakkora erővel tolja ő is a miénket, mint mink az övét.

Eközben vigyázó szemünket tartsuk mindég a jövőn. *A jövő pedig az, hogy ennek az évszázadnak a végén Európa összlakossága a világ összlakosságának az öt százaléka lesz.* Fejlett államokban az értelmiség javát ma ez foglalkoztatja a legjobban. Az én látószögemben még nem tűnt fel az a magyar, aki ezek tudatában igazgatná szekerünk rúdját. Pedig, ha lenne ilyen ember, ő talán érdekelné még a burgenlandiakat is. Ugyan miért csodálkozik a Magyar Tudományos Akadémia elnöke napjainkban azon, hogy *a tizenöt éves magyar diákok harmada „funkcionális analfabéta”*? (Magyar Nemzet, 2014. március 19, 4. old.) Neki nincs és soha nem is volt ezzel semmi dolga? Miután ezt a „funkcionális analfabéta” mondatot én sem értettem, valaki elmagyarázta: le tudja írni, el tudja olvasni, de nem érti. Mivel ezt a mondatot le tudom írni, el tudom olvasni, de nem érttem, megállapítottam, hogy én is funkcionális analfabéta vagyok. Miáltal az is nyilvánvaló, hogy a mai Magyarországon funkcionális analfabétákat képeznek – funkcionális analfabéták. Azt kérde ez az elnök, hogy kikből lesznek a jövő mérnökei, tudósai, agysebészei? Én tudom: például osztrákokból. Mert, a Kárpát-medencei iskolákban akkor majd valahogy így fogják felsorolni az eltűnt népeket és nyelveket: régi egyiptomi, szumér, szkíta, hun, kazár, avar, magyar...

Illyés Gyula írta a múlt század közepén, hogy mi már eleget nyújtogattuk kezünket baráti megbékélést keresve minden szomszédunk felé – ők még soha egyetlen ilyen mozdulatot sem tettek.

Eszembe jutott egy ősi imádságunk:

„Nagyasszonyunk, Hazánk reménye, bús nemzeted zokogva esd.
Nyújtsd irgalmas jobbod feléje, szent szűz Anyánk, oh el ne hagyj!
Mi lesz belőlünk, ó ha Te elhagysz? Bús árvaságunk sírba hervaszt.
Minden reményünk csak Te vagy! Szent szűz Anyánk, szent szűz Anyánk!
Oh, el ne hagyj!”

Felsőőr/Oberwart, 2015. húsvét

Ajánlott szakirodalom

- Balás Gábor:** Székelyek alakultak s alkottak. Acta VIII/ 1. 9-84. old. ISSN 1217 4629
- Balás Gábor:** Középkori székely települések a Kárpát- és a Duna-medencében. Acta IV/1. 40-43. old. ISBN 963 9349 10 0
- Csihák György:** Trianonról – tárgyilagosan. In: A történelem szórt fényei. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2013. 73-84. old. ISBN 978 615 5305 14 6
- Herényi István:** „Burgenland”. Acta XIV/1. 93-95. old. ISBN 963 9349 02 X
- Herényi István:** Magyarország Nyugati végvidéke. 800-1242. Argumentum kiadó, 1996. ISBN 963 446 026
- Herényi István:** Helytörténeti lexikon. 800-1400. Nyugat-Magyarország Árpádok és Anjouk kora. A szerző magánkiadása. Velem, 2000. ISBN 963 440 427 8

Acta = Acta Historica Hungarica Turiciensia. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványai. www.zmte.org

Mindenkinek ajánlom szíves olvasásra

- Seper Károly:** Alsóőr történetéből – írásos emlékek és szájhagyomány. Eigenverlag des Autors, 1988. Újra kiadta Umiz Unterwart/Alsóőr 2014, magyar és német nyelven, 479 oldal
- Itt található – többek között – a Lajta Bánság megalakításának eredeti iratai is**

További szakirodalmi források

Akten und Dokumente des Aussenamtes (State Departement) der USA zur Burgenland- Anschlussfrage 1919-1920 (bearbeitet von Jon D. Berlin), Eisenstadt, 1977. p. 1-484

- Burgenland. Lebendige Kultur. (Hers. Hans Rosnak) Eisenstadt, 1977. 47 p.
 Burgenland in seiner pannonischen Umwelt. Festgabe für August Ernst. (Red.
 Harald Prickler) Eisenstadt, 1984. Bgld
 Landesregierung 463 p. (Burgenländische
 Forschungen. Sonderband 7)
- Burgenlandi magyarok közt. Új Idő Könyvek. Szerk. Végh Antal. Bp. 1990
 Burghardt Andrew: Borderland. A historical and geographical Study of
 Burgenland, Austria. Madison, 1972. Univ. of Wisconsin,
 Pr. XII, 365 p. 4 maps
- Deme László és
 Keleti József: Az ellenforradalom Vas megyében és Szombathelyen.
 Szombathely 1920
- Dabas Dezső: „Burgenland” álarc nélkül. Történeti-földrajzi tanul-
 mány az elrabolt nyugati végekről. Montreal, 1984
- Éger György és
 Szesztay Ádám: Alsóőr. Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. Buda-
 pest, talán 2001, 146 old. (Ezt a kötetet kizárólag bib-
 liográfiája okán ajánlom. Csihák György)
- Fogarassy László: A soproni népszavazás helye Európa diplomáciai törté-
 netében. Soproni Szemle 1991. 4. sz. p. 289-315
- Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-
 magyarországi eseményekről. Soproni Szemle 1986. 1-
 4 sz. p. 24-46, 118-138, 208-228, 304-323
- Fogarassy László: Nyugat-Magyarországi bandaharcok (1929. augusztus
 28-november 4) Vasi Szemle 1961. I. kötet p. 39-49
- Fogarassy László: Die Memorien des Freikorpskommandanten Viktor
 von Maderspach. Burgenländische Heimatblätter, 41.
 Jg., Heft 1, P. 15-25, 1979
- Fogarassy László: Beiträge zur Venediger Protokoll aufgrund ungarischer
 Quellen. Burgenländische Heimatblätter, 40. Jg., Heft
 4, 1978. P. 145-157
- Fogarassy László: Eisenstadt und Umgebung zur Zeit der Bandenkämpfe.
 Bugenländische Heimatblätter, 30. Jg., Heft 4, 1968 P.
 159-168
- Fogarassy László: A nyugat-magyarországi kérdés diplomáciai története.
 Soproni Szemle 1982. p. 1-18, 97-115, 193-211
- Fogarassy László: Háború hadüzenet nélkül (Hadműveletek Magyaror-
 szági területén a páduai egyezménytől a soproni nép-
 szavazásig) I-II. Soproni Szemle 1990. 1-4 sz. p. 193-
 214, 289-329
- Fogarassy László: Legitimista lett-e Prónay Pál a nyugat-magyarországi
 felkelés folyamán? (Prónay alezredes vallomása az
 Etelközi szövetség vizsgálóbizottsága előtt az 1921. évi

- nyugat-magyarországi cselekményekről és a második restaurációs kísérletről) Soproni szemle 1990. 1-4 sz. p. 11-19
- Fogarassy László: Paul Prónays Erinnerungen an das „Lajta-Banat”. Burgenländische Heimatblätter. 52. Jg., 1990. P. 1-10
- Fogarassy László: Lajtabánság. Legújabbkori Múzeumi Közlemények. Magyar Munkás Mozgalmi Múzeum. Budapest, 1967. p. 66-77
- Fogarassy László: A nyugat-magyarországi kérdés katonai története I. Soproni Szemle 1971. 1-4 sz. p. 291-311
Bevezetés a burgenlandi kérdés forrásaiba és irodalmába. Uo. p. 138-145
A soproni népszavazás. Uo. p. 335-347
- Fogarassy László: A „budaörsi csata”. Hadtörténeti Közlemények. 1971. 2. sz
- Fogarassy László: Határmenti események Burgenland megalakulásától az új határvonal megállapításáig. Soproni Szemle 1975
- Fogarassy László: Die Volksabstimmung in Odenburg (Sopron) und die Festsetzung der österreichisch-ungarischen Grenze im Lichte der ungarischen Quellen und Literatur. Südvorschungen 1976. P. 150-182
- ismerteti: Akten und Dokumente des Aussenamtes der USA zur Burgenland-Anschlussfrage 1919-1920. In: Soproni Szemle, 1980. P. 92-94
Fritsch Gerhard és Zachs Johannes: Das Buch von Burgenland. Fotoalbum. Wien, 1968. Belvedere 157 p
- 50 Jahre Burgenland. Eisenstadt, 1971
- Guglia O.: Das Werden des Burgenlandes. Burgenländische Forschungen. Heft 44. Eisenstadt, 1961
- Goldinger W.: Die Burgenlandfrage als internationales Problem. Burgenländische Heimatblätter 1961
- Gál Susan: Language Shift. Academic Press, New York, 1979. 201 p
- Gaál Károly: Angaben zu den Abergläubischen Erzählungen aus dem südlichen Burgenland. Eisenstadt, 1965.
Burgenländisches Landesmuseum. 172 p.
(Wissenschaftlichen Arbeiten aus dem Burgenland. 33)
- Gaál Károly: Kire marad a kisködmön? (Adatok a burgenlandi béressek elbeszélő kultúrájához.) Szombathely, 1985. Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága. 416 p
- Honvédelem. 1921. szeptember 4
- Had-történeti Intézet Levéltára (HIL) Polgári demokratikus forradalom iratai. 35. doboz

- Tanácsköztársasági iratok 55. doboz
TK 60. doboz
VKF 1919-es anyag II. csoport
VKF Szombathelyi körletparancsnokság 1919-es anyaga
VKF 23. doboz
VKF 41. doboz
VKF 13. doboz
VKF 1921. évi iratanyaga
- Irmtraut Lindeck-Pozza: Zur Vorgeschichte des Venediger Protokolls. In: 50 Jahre Burgenland, Eisenstadt
Die Burgenlandfrage in der italienischen Aussenpolitik
Ein Vermittlungsversuch Italiens zu Ende 1920
Römische historische Mitteilungen 1971
- Identität und Lebesnwelt. Ethnische und kulturelle Vielfalt in Burgenland. (Hrsg. Gerhard Baumgartner, Eva Müller, Rainer Münz), Eisenstadt, 1989. Prugg, p. 225
- Imre Samu: Az ausztriai (burgenlandi) magyar szórványok. Népi kultúra – népi társadalom 7. 119-135 p
- Imre Samu: Felsőőr helynevei. Debrecen, 1940. 36 p. 1 térkép. (Dolgozatok a debreceni Tisza István Tudományegyetem magyar nyelvkuatató intézetében 8)
- Imre Samu: Felsőöri földművelés. Debrecen, 1941. Ref. Koll. Tanárképző Intézet dolgozatai 22. sz.-ből
- Imre Samu: Felsőöri nyelvjárás. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971. 101 p. (Nyelvtudományi értekezések 72)
- Jedlicka Ludwig: Die Entstehung des heutigen Burgenlandes. Die militärische Landnahme des Burgenlandes und deren innerpolitische Bedeutung. Burgenländische Heimatblätter, 23. Jg. Heft 3. Eisenstadt 1961. P. 118
- Jon D. Berlin: Die Rolle der amerikanischen Diplomatie in der Burgenlandfrage 1919-1920. Österreichische Osthefte 14. p. 290
- Kelemen László, Szoták Szilvia és Göncz Lajos: Tannyelv választás a kisebbségi régiókban: Tájékoztató füzet burgenlandi magyar szülőknek. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala, 2009. p. 8
- Kovács Márton: A felsőöri magyar népsziget. Budapest, 1942. Sylveszter ny. p. 120. (Település- és népiségtörténeti értekezések 6)
- Kriszt Roman: Kirchliche Organe und Funktionsträger auf Pfarrebene. Eine Darstellung auf Basis der für das (heutige) Burgenland maßgeblichen ungarischen und österreichi-

- schen Rechtsvorschriften. Burgenländische Heimat Blätter, 2014. Heft 1, p. 34
- Lautner Angela: Erwartungshaltung und wirtschaftliche Zukunftsperspektiven der ungarischen Volksgruppe im Burgenland in Hinblick auf den Beitritt Ungarns zur Europäischen Union. Diplomarbeit. Fachhochschul-Studiengang Internationale Wirtschaftsbeziehungen. Eisenstadt, 2003, p. 106
- Lehár Anton: Erinnerungen, Gegenrevolution und Restaurationsversuche in Ungarn 1918-1921. Wien, 1973
- Mollay Károly: A Szövetségközi Katonai Bizottság bizalmas utasítása a hozzá beosztott antantisztekhez. Soproni Szemle, 1991. 4. sz. p. 316-320
- Maderspach Viktor felkelőparancsnok emlékiratai. Soproni Szemle 1978
- Missuray-Krúg Lajos: A nyugat-magyarországi felkelés. Sopron 1938
- Magyar Pokol. A magyarországi fehér terror betiltott és üldözött kiadványok tükrében. Budapest 1964
- Nagy Iván: Nyugat-Magyarország Ausztriában. Budapest 1932. Politzer. p. 35. (A Pécsi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Nemzetközi Jogi Intézetének kiadványai 17)
- Németh Adél: Burgenland. Panoráma útikönyvek. Budapest 1986. Panorama. p. 198
- A népmozgalom főbb adatai községenként 1828-1920. Burgenland. (Die grundlegenden Angaben der Bevölkerungsbewegung nach Gemeinden 1828-1920) Kiad.: KSH Budapest, 1981 p. 254
- Ortsnahmenverzeichnis des Burgenlandes. Hrsg. vom Bundesamt für Statistik. Wien, 1924. Österr. Staatsdruck. IV. Pp. 28
- Österreichische Rektorenkonferenz. Bericht der Arbeitsgruppe „Lage und Perspektiven der Volksguppen in Österreich.“ Mit einem statistischen Ergänzungsheft. Wien, 1989. Böhlau, P. 173, 219
- Őrvidéki magyarokról – őrvidéki magyaroknak. Városkapu kiadó/MMIK/Imre Samu Nyelvi Intézet. Kőszeg/Alsóőr, 2008/2009. p. 302
- Polster Gert: Von Soldaten, Prälaten und Magnaten... Die Söhne des Palatins von Ungarn Ludwig Ernst Graf Batthyány. Diplomarbeit an der Universität Wien, 1998. P. 138
- Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről. Soproni Szemle 1986
- Pilch Jenő: Horthy Miklós. Budapest, 1929

- Rossini Ilaria: La minoranza ungherese nel Burgenland. Storia e tradizione. Alma Mater studiorum – Università di Bologna, 2005-2006. p. 89
- Schmidt-Pauli Edgar, von: Nikolaus von Horthy. Admiral, Volksheld und Reichsverweser. I. P. Toth Verlag, Hamburg 1942. p. 344
- Steinböck Erwin: Die Angliederung des Burgenlandes 1921. Truppendienst, 10. Jg., 1971. Nr. 3. p. 241-246, 335-339
- Schlag Gerald: Zur Burgenlandfrage von Saint-Germain bis Venedig (10. Sept.-11. Okt. 1921) Burgenländische Heimatblätter, 32. Jg. Heft 3, 1970. p. 97-125
- Schlag Gerald: Die Sozialdemokratische Partei des Burgenlandes und der Anschluss des Landes an Österreich. Burgenländische Forschungen. Sonderhet II. Eisenstadt 1961 p. 142-169
- Schlag Gerald: Die Kämpfe um das Burgenland 1921. Heeresgeschichtliches Museum Wien, 1983. P. 1-34
- A soproni munkástanács ülése. – Fegyverrel védjük meg Nyugat-Magyarországot! Soproni Vörös Újság. 1919. július 24. Soproni Szemle 1974.3. p. 267-269
- Schwartz Elemér: A nyugat-magyarországi német helységnevek. Budapest, 1932. p. 295
- Sozan Mihály: A határ két oldalán. Párizs, 1985. Irodalmi Újság 143 p
- Szépfalusi István: Lássátok, halljátok egymást! Mai magyarok Ausztriában. Bern, 1980. EPMSz 407 p
- Südliche Dreiländerecke. Südburgenland, Komitāt Vas, Slowenien. (Hrsg. Hans Rosnak) Eisenstadt, 1979. Prugg. p. 162
- Szeberényi (Lajos) Ludwig: Die ungarische Volksgruppe im Burgenland und ihr Volksgruppenbeirat. (A burgenlandi magyar népcsoport és Népcsoporttanács) Bundeskanzleramt, Wien 1986. 46 p
- Tóth Gergely: 20 Jahre später. Eine konstruktive Arbeit zum Sprachgebrauch und Sprachwechsel in Oberwart. ELTE BTK Germanisztikai Intézet, Budapest, 1997. p. 65
- Tschida Josef: Die Stellungnahme der wiener Presse zum Anschluss und zur Einrichtung des Burgenlandes. Wien, 1947. Dissertation an der Universität Wien. Burgenländische Landesbibliothek 6036-B. p. 1-300
- Umgangssprache der Burgenländer. Ergebnisse der Volkszählung vom 12. Mai 1981. Burgenländische Statistiken. Neue Folge 4. Eisenstadt, 1985. p. 68
- UMIZ for KIDS (UMIZ=Ungarisches Medien- und

- Informationszentrum/Magyar Média és Információs Központ – MMIK) háromnyelvű (magyar-német-horvát) mesekönyv. Jelenleg a 18. kötetnél tartanak
- Veiter Theodor: Das österreichische Volksgruppenrecht von 1976. Rechtsnormen und Rechtswirklichkeit. Wien, 1979. Braumüller. P. 192 (Ethos)
- Veiter Theodor: Das Recht der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich. Mit einem ethnosozologischen Grundlegung und einem Anhang. Materialien. Wien, 1970. Braumüller XXV, p. 890
- Veiter Theodor: Verfassungsrechtslage und Rechtswirklichkeit der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich 1918-1938. Wien, 1980. Braumüller. P. 131 (Ethnos 21)
- (Vierzig) 40 Jahre Burgenland. Land und Leute – wirtschaftlich und politisch gesehen. (Hrsg. Österreichisches Pressebüro) Aglas, 1961. P. 303 (Heimat Österreich)
- Wulf Schmidt-Wulffen: Das Burgenland und die deutsche Politik 1918-1921. Österreichische Osthefte 11. Jg. 1969. P. 270-287
- Wallner Ernő: A felsőőrvidéki magyarság települései. Földrajzi Közlemények, 1926. 1-4. p

Dr. Darai Lajos CSc (Kápolnásnyék):

Összegezés

Érdekes és értékes tudományos tanácskozáson vettünk ma részt. Új kutatási eredményeket üdvözölhetünk minden előadó részéről. Ez az eltelt 100 év tekintetében kiemelkedő, mivel már elég sokoldalú feltárás és mélyreható összefoglalás történt az első világháborúval kapcsolatban.

Örsi Julianna egészen a Távols-Keletig vitt minket, ahol a Vlagyivosztokek melletti fogolytáborban olyan erőteljes szellemi és közösségi életről számolt be, amit csak a magyar műveltség magas színvonalú megtartó erejével magyarázhatunk, ha nem vesszük természetesnek az annyira szélsőségesen nehéz körülmények között. Mellékesen arra a manapság divatos vitára is válasz ez a jelenség, amit a kereszténység kulturális szerepével kapcsolatban gerjesztenek, mert itt a vallásosság ugyancsak magátólértetődő mivoltában nyilvánult meg, alkotó módú értelmezéssel kiegészítve a körülményekből fakadó hiányosságokat. Az, hogy a normális élet minden kellékét igyekeztek biztosítani, és a jövőre gondolva képzéseket folytattak, sőt még sportversenyeken is bizonyították rátermettségüket, az életrevalóság örök mintaképeivé teszik ezeknek a magyar embereknek a háborús sorsát, a háborús körülmények közötti helytállását. Ez akár világsikerű film alapja is lehetne, méltatlan az eddigi ismeretlenségük, amikor más nemzetek sokkal dicstelenebb szereplése annyira közismertté van téve.

Németh Szilvia nem a távolba szakadt sorsokkal, hanem éppen a hazai háborús élettel, a hátszág tevékenységével foglalkozott. A pozsonyi szükséges megszorító intézkedésekről, a helyzet eszmei kezeléséről, lelki emelkedettségi fokának, a hazafiasság fenntartásának eszközeiről számolt be. Hiszen a háború rengeteg új körülményt, nehézséget és feladatot hozott egy város életében. A jótékonykodás, az adakozás példáinak feltárása tanulságos a ma embere számára, aki a testvériség, együttérzés, közösségi együttműködés hiányától szenved. A pozsonyi jótékonyági rendezvényekkel, a Vashonvéd szoborba vert, támogatással megvásárolt szögekkel, a hadikötvények vásárlásával és az elesett katonák dísztemetéseivel, síremlékeivel szép példáit láthattuk a hátszági felelősségvállalásnak, a veszteségekre, a tragédiákra válaszlásnak. S hogy még a templomi képek is a háború elviselésének lelki támaszául lettek átfestve, inkább a háború elkerülhetetlenségére, sorszerűségére és annak elviselése kötelességére utalnak az akkori világból, minthogy valamilyen kegyetlenkedési, ellenségeskedési szándékot tükröznének.

Már ezzel a két előadással is megkaptuk az első világháború szinte teljes keresztmetszetét, hiszen Pozsonytól Vlagyivosztockig, a hadifogolytábortól a hátszágig tekintette át a két előadó a háborús terepet. És persze ott vannak még

közben a csatateret, de erről már igen sokan és sokat írtak, adtak elő. Nekünk, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületnek is volt erről egy egész hétig tartó tudományos tanácskozása, ahol a nemrég elhunyt Zachar József például hihetetlen részletességgel és pontossággal foglalta össze a háború minden eseményét. Ez a kötet már az Interneten is elérhető, a ZMTE honlapján lévő Elektronikus könyvtárban: <http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf>.

Kovács Rudolf Zoltán a tábori lelkészek kapcsán kitért az általános kérdésre, hogy mi volt a szerepük a papoknak a történelem során. A lelki szolgálattal mellett, amit taglalt, fel kell hívni a figyelmét arra, hogy a középkor során püspöki hadvezérekkel is találkozunk, azaz a tárgykör még szélesebb, mint amit érintett. Mindenesetre nagyon érdekes volt, ahogy a katonalelkészeknek az egyházi és katonai rangsorban elfoglalt helyét bemutatta, és hogy ugyan nem vettek részt a hadműveletekben, de nyilvántartás számára szolgáltatott adatokat. Hogy a lelkészek a keresztény szellemiség érvényesítésére törekedve a különleges helyzetben lévő katonák sorsát könnyítendő az eszményi közösséget szolgálták. Hogy a sebesültek, haldoklók számára az utolsó vigaszt közvetítették, és a harcolóknak a jogszerű honvédelem értelmében nyújtottak támaszt a kitartáshoz. Szépen áttekintette a táborigazgatás újkori feladatainak, szervezetének alakulását, a katonai kórházakban tevékenykedő apácákra is kitérve. Hangsúlyozva, hogy a háborús embertelenségek közepette ez a szolgálat tudott nyújtani valamennyi éppen lehetséges vigaszt, segítséget.

Pandula Attila a tőle megszokott alaposággal és eleganciával tárta elénk az első világháborús Katonai Érdemkereszt – vörös-fehér kereszt és szalag – történetét, három osztályának jellegzetességeit, adományozásának körülményeit. Tisztázta, hogy akkor két kitüntetési típus volt, a rendjel és az érdemkereszt, utóbbit nem rendjelszerű kitüntetési kiegészítésnek tartva. A társadalomtörténeti vonatkozásokat abban az értelemben adta elő, hogy az ország politikai és katonai vezetése a kitüntetésekkel is szolgálni, növelni akarta ugyan a hadsereg erejét, fegyelmét, de ez nem érvényesülhetett maradéktalanul, mert a katonák között felmerült az igazságosság kérdése, amennyiben az elismerést inkább a katonai magas rang és beosztás, azaz a szolgálati ranglétrán elfoglalt hely és nem a harci érdem alapján osztogatták általában. Több példát is hozott erre, amint a valódi érdem alapján nyert kitüntetésre is, amivel igen színessé tette előadását. Ezen kívül dicséretet és hálát érdemel ő azért is, hogy erre a tudományos tanácskozással az előadók nagy részét elhívta, megszervezte.

Csihák György a valójában sose létezett Burgenland kapcsán igen mély történelmi gyökerű kérdéseket boncolgatott az első világháborúval összefüggésben, annak valamilyen hatásaként a mában érvényesülve. Mi a haza, ha két világháborút elvesztve a XX. században, szinte minden, ami magyar, idegen kézbe került? A mai fiatalok nem akarnak magyarok lenni, köztük sokan alig tudnak olvasni, nehezen értenek meg egyszerű szöveget is. Mintha lemondának magukról, amint a nemzet is lemondott például Burgenlandról, pedig a soproni népszavazás megmutatta, hogy ha lehetett volna, az ottaniak az országban maradtak

volna. Bár a nyugati sajtó valótlanul állít máig a népszavazásról is, és Burgenlandról is, de az osztrákok nem véletlenül nem fejlesztik a területet, még az autópálya is végig mellette fut. Viszont a mai magyar állam mintha tudomásul venné a nemzetközi mesét, hogy az osztrákok Dél-Tirolért cserébe jogosan kapták Burgenlandot, és nem akar tudomást venni az ottaniakról, törekvéseikről, csak igen kis mértékben támogatja őket. Pedig a magyar ott sem kisebbség, mint sehol a Kárpát-medencében, hanem népcsoport, őshonos nemzeti közösség. Ezt azért kell hangsúlyozni és elnémitani a hamis kisebbség fogalom használatát, mert kisebbségnek nem, de nemzeti közösségnek jár a területi önigazgatás.

Összességében tanácskozásunkról elmondhatom, hogy nekem az előadások sajátos tárgykörük érdekességén túl azért tetszettek, amint a ZMTE korábbi tanácskozásainak első és második világháborút (<http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf>) tárgyaló előadásai is, mert az eseményeket nem a győztesek szemszögéből láttatják, mint ami általában divat még nálunk is, és amit a győztesnek kikiáltottak még a politikájukban is érvényesítenek (lásd Benes dekrétumok, stb). Itt most jelesül az első világháborút nem a második világháború győzteseinek szemszögéből, hanem a benne résztvevőkből, a szenvedő katonákból, az életükhöz és magyarságukhoz, műveltségükhöz ragaszkodó hadifoglyokból, az élni akaró és segítőkész, együttérző hátországéből, a hadi körülmények között is a lelki egyensúlyt és igazságosságot keresőkből, és a következmények kendőzetlen tárgyalása álláspontjáról. De ha a győztesek oldaláról szemlélődnénk is, akkor se lehetne megkerülni a tényt, hogy a XX. századi két világháborút a XVIII. század elejétől érvényesített világrend következményének tekintjük, azok elleni háborúnak, akik annak kedvezményezettjei érdemtelen kiváltságait valamilyen társadalmi előrelépéssel veszélyeztették. Ezek közé a haladottabb népek közé tartoztunk és emiatt a vesztesek közé kerülünk mi is. Ezért az első világháborút nemcsak a divide et impera elv érvényesítésével, a nemzetek egymásra uszításával kell kapcsolatba hoznunk, hanem mélyebben, a tömegpolitikai korszak fájdalmas, újszerűen borzalmas eszközeivel is. De mennél többet tudunk e korszakokról és mennél tisztábban látunk, annál nagyobb reményünk van kivédeni káros hatásaikat és jobb irányt felé mennünk.

Dr. J. Újváry Zsuzsanna PhD (Budapest):

Összegezés

Köszönet a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület e 2014. november 28-án megtartott konferenciájáért I. világháború kitörésének századik évfordulója alkalmából. A konferenciát a ZMTE elnöke, Dr. Csihák György kezdeményezte, az előadók meghívását, a tematika összeállítását, koordinálását Dr. Pandula Attila DsC egyetemi tanár végezte.

Aki rész vett rajta, érezkelhette, hogy a konferenciát elsősorban nem a megemlékezés céljából, hanem sokkal inkább az újabb kutatási eredmények elősorolása, megszólaltatása céljából rendeztük.

Dr. Csihák György elnöki megnyitója után – amelyben a ZMTE elmúlt évtizedek eredményeit összegezte, kiadott és digitálisan elérhető kiadványok tucatjait említvén – Örsi Julianna ny. múzeumigazgató, etnográfus előadása következett. Az előadó a hallgatóságot gondolatban a Távolság-Keletig vitte el – egy Vlagyivosztok melletti fogolytábor hétköznapijaiba pillanthattunk bele. Vitéz Nagy László, egy háromgyermekes karcagi tanító kéziratot naplójából megtudhatjuk az élni-akarás, a keresztény hit és identitás, kultúrkör közösségformáló erejét; Nagy László és társai nemcsak a túlélésért harcoltak, hanem a jövőre is gondoltak. Különböző ismeretterjesztő és szórakoztató köröket, helyi hangversenyeket, mozit, büfét stb. szerveztek, vasárnaponként pedig istentiszteleteket tartottak. Az önszerveződő csoportok egészen a hadifoglyok hazaszállításáig, 1920 őszéig működtek. A hozzászólók közül Darai Lajos felvetette, hogy milyen remek filmet lehetne készíteni a napló nyomán a háborús körülmények közötti remek helytállásról – ez a sokat szenvedett, s méltatlanul megalázott nemzeti önismertünket, valamint a világ véleményét rólunk is pozitív irányba módosíthatná.

Németh Szilvia pozsonyi levéltáros a háttérrel tevékenységével foglalkozott a polgármester és a kormánybiztos intézkedései kapcsán. A háború rengeteg új körülményt, nehézséget és feladatot hozott a város életében; a közellátástól a jegyrendszeren át a hadikönyha megszervezéséig és a rokkantak rehabilitálásáig mindenre gondot kellett fordítani. A pozsonyi jótékonyági rendezvényekkel, a Vashonvéd szoborba vert, támogatással megvásárolt szögekkel, a hadikötvények vásárlásával és az elesett katonák dísztemetéseivel, síremlékeivel és a Hadioltár felállításával szép példákat láthattunk a háttérrel felelősségvállalásnak, a veszteségekre, a tragédiákra válaszlásnak.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület évekkel ezelőtt tartott már az első világháborúról egy egész héten át tartó tudományos tanácskozást, ahol a nemrég elhunyt Zachar József hihetetlen részletességgel és pontossággal foglalta össze a

háború minden eseményét. Ez a kötet már az Interneten is elérhető, a ZMTE honlapján lévő Elektronikus könyvtárban: <http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf>. Azonban a mostani tanácskozás igen impozáns, új eredményeket hozott, s örvendetes módon fiatal kutatókat, jövődöbéli szakembereket is megmozgatott.

Kovács Rudolf Zoltán a PPKE BTK hallgatója a tábori lelkészség kialakulásáról beszélt, s a lelkészek kapcsán kitért arra az általános kérdésre, hogy mi volt a szerepük a papoknak a történelem során. A lelki szolgálattevés mellett, amiről beszélt az előadó, Harai Dénes és Darai Lajos felhívta a figyelmét arra is, hogy a középkor során püspöki hadvezérekkel is találkozunk, azaz a tárgykör még szélesebb, mint amit érintett. Mindenesetre előrebocsátotta: az egyház nem viselhet, nem visel háborút, de a honvédelemben közösséget vállal; a lelkészek a keresztény szellemiség érvényesítésére törekedve a különleges helyzetben lévő katonák sorsát könnyítendő az eszményi közösséget szolgálták. A sebesültek, haldoklók számára az utolsó vigaszt közvetítették, és a harcolóknak a jogszerű honvédelem értelmében nyújtottak támaszt a kitartáshoz. Hangsúlyozta, hogy a háborús embertelenségek közepette ez a szolgálat tudott nyújtani valamennyi éppen lehetséges vigaszt, segítséget.

Pandula Attila egyetemi tanár a tőle megszokott alapossággal és eleganciával tárta elénk az első világháborús Katonai Érdemkereszt – vörös-fehér kereszt és szalag – történetét, három osztályának jellegzetességeit, adományozásának körülményeit. Tisztázta, hogy akkor két kitüntetési típus volt, a rendjel és az érdemkereszt, utóbbit nem rendjelszerű kitüntetési kiegészítésnek tartva. A társadalomtörténeti vonatkozásokat abban az értelemben adta elő, hogy az ország politikai és katonai vezetése a kitüntetésekkel is szolgálni, növelni akarta ugyan a hadsereg erejét, fegyelmét, de ez nem érvényesülhetett maradéktalanul, hiszen az elismerést protokolláris szempontból is nyújtották. Ez bizonyos mértékig a magas katonai rangnak és beosztásnak, azaz a szolgálati ranglétrán elfoglalt helynek és nem a harci érdemnek szólt. Az előadó széles példatárral mutatta be mind a protokolláris, mind az érdem szerint történő kitüntetési eseteket.

Csihák György, a ZMTE elnöke a valójában sosem létezett Burgenland kapcsán igen mély történelmi gyökerű kérdéseket boncolgatott az első világháborúval összefüggésben, annak valamilyen hatásaként a mában érvényesülve. Mi a haza fogalma? A mai fiatalok – egy részük – nem akarnak magyarok lenni, köztük sokan alig tudnak olvasni, nincs vagy alig van identitásuk. Mintha lemondának magukról, amint a nemzet is lemondott például Burgenlandról, pedig a soproni népszavazás megmutatta, hogy ha lehetett volna, az ottaniak az országban maradtak volna. Bár a nyugati sajtó valótlant állít máig a népszavazásról is, és Burgenlandról is, de az osztrákok nem véletlenül nem fejlesztik a területet. Viszont a mai magyar állam mintha tudomásul venné a nemzetközi mesét, miszerint az osztrákok Dél-Tirolért cserébe jogosan kapták Burgenlandot, és nem akar tudomást venni az ottaniakról, törekvéseikről – csak igen kis mértékben támogatja őket. Pedig a magyar ott sem kisebbség, mint sehol a Kárpát-

medencében, hanem őshonos népcsoport, őshonos nemzeti közösség. Ezt azért kell hangsúlyozni és elnémítani a hamis kisebbség fogalom használatát, mert kisebbségnek nem, de nemzeti közösségnek jár a területi öngazgatás.

Összességében tanácskozásunkról elmondható, hogy az előadások sajátos tárgykörük érdekességén túl azért voltak rendhagyóak – miként a ZMTE korábbi tanácskozásainak első és második világháborút (<http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf>) érintő előadásai is – mert az eseményeket nem a győztesek szemszögéből láttatják, mint ami az elmúlt évtizedekben divott nálunk, és amit a győztesek deklaráltak. Az első világháborút nem a második világháború győzteseinek szemszögéből, hanem a benne résztvevőkből, a szenvedő katonákból, az életükhöz és magyarságukhoz, műveltségükhöz ragaszkodó hadifoglyokból, az élni akaró és segítőkész, együttérző hátországéból, a hadi körülmények között is a lelki egyensúlyt és igazságosságot keresőkből láttatták.

A hozzászólásokból és a végső összegzésből kiemelném Darai Lajos gondolatát: ha a győztesek oldaláról szemlélődnénk is – mint ahogy eddig szokásban volt – akkor sem lehetne megkerülni azt a tényt, hogy a XX. századi két világháborút a XVIII. század elejétől érvényesített világrend következményének tekintjük, azok elleni háborúnak, akik annak kedvezményezettjei érdemtelen kiváltságait valamilyen társadalmi előrelépéssel veszélyeztették. Ezek közé a haladottabb népek közé tartozott a magyar nemzet és emiatt sodródott a vesztesek közé. Ezért az első világháborút nemcsak a divide et impera elv érvényesítésével, a nemzetek egymásra uszításával kell kapcsolatba hoznunk, hanem mélyebben, a tömegpolitikai korszak fájdalmas, újszerűen borzalmas eszközeivel is. De mennél többet tudunk e korszakokról és mennél tisztábban látunk, annál nagyobb reményünk van kivédeni káros hatásaikat és jobb irány felé mennünk.

Képek a tanácskozásról

Harai Dénes, Kovács Rudolf Zoltán, Németh Szilvia, Pandula Attila

Pandula Attila, Kovács Rudolf Zoltán, Németh Szilvia és egy résztvevő

Pandula Attila, Örsi Julianna, Darai Lajos és egy résztvevő

Harai Dénes, egy résztvevő, Darai Lajos, Örsi Julianna, J. Újváry Zsuzsanna, Kovás Rudolf Zoltán, Németh Szilvia, Pandula Attila

Harai Dénes, egy résztvevő, Darai Lajos, Örsi Julianna, J. Újváry Zsuzsanna, Kovás Rudolf Zoltán, Németh Szilvia, egy résztvevő, egy résztvevő, Pandula Attila, egy résztvevő

Pandula Attila, egy résztvevő, egy résztvevő, egy résztvevő, Darai Lajos, Örsi Julianna

MELLÉKLETEK

ZMTE Tudományos Tanács

ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET Wissenschaftlicher Beirat – Tudományos Tanácsa

Elnök:

Gedai István – C. Sc., numizmatikus, a történelemtudomány kandidátusa, a Magyar Nemzeti Múzeum ny. főigazgatója. Otthon: H-2112 Veresegyház, Galagonya utca 23, távbeszélő: +36/28/388593.

Titkár:

Darai Lajos - C. Sc., filozófia tudomány, professor emeritus - Kodolányi János Főiskola, H-8000 Székesfehérvár, Fürdő utca 1, távbeszélő: +36/22/543-300, otthon: H-2475 Kápolnásnyék, Dózsa György utca 27/B, távbeszélő: +36/30/989 2320. E-lel: darailajos@gmail.com

Pandula Attila - D. Sc. történész, ELTE, BTK docens. Otthon: H-1072 Budapest, Akácfa utca 6, távbeszélő: +36/1/342-4281. E-lel: attila.pandula@gmail.com

Szekeres István – írástörténet kutató. H-2011 Budakalász, Árvácska utca 10, távbeszélő: +36/26/340 623. E-lel: szekeres_istvan@t-online.hu

J. Újváry Zsuzsanna – Ph. D. történész, egyetemi docens – PPKE BTK Történelemtudományi Intézet, H-2087 Piliscsaba, Egyetem utca 1, távbeszélő: +36/26/375-375/2956. Otthon: H-1202 Budapest, Csoma utca 5, távbeszélő: +36/1/2962-846, mobil: +36/30/278-8365. E-lel: zsujvary@freemail.hu és zsujvary@gmail.com

Vétőjogú tag:

Csihák György - dr. u., közgazdász, történész, ZMTE elnök. A-7400 Oberwart/Felsőőr, Panoramaweg 14, távbeszélő: +43/3352/31872

Tag:

Csámpai Ottó - C. Sc., etnopszichológus, habilitált egyetemi docens - Nagyszombati Egyetem. Otthon: SK-951 07 Cechynce/Nyitracehi, távbeszélő: +421/903/453-514. E-lel: csottoster@gmail.com

Bérczi Szaniszló - C. Sc., csillagász, fizikus, a földtudomány kandidátusa - ELTE, TTK, Fizikai Intézet, Anyagfizikai Tanszék (Kozmikus Anyagokat Vizsgáló Űrkutató Csoport), Budapest, H-1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/a, távbeszélő: +36/1/372-2986, otthon: H-1072 Budapest, Király utca 53, távbeszélő: +36/1/268-1765. E-lel: bercziszani@caesar.elte.hu

Frisnyák Sándor - D. Sc., ny. tanszékvezető egyetemi tanár, professor emeritus - Nyíregyházi Főiskola, Turizmus és Földrajztudományi Intézet, H- 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/B, távbeszélő: +36/42/599-447/2142. Otthon: H-2117 Isaszeg, Ady Endre utca 2. Mobil: +36/20/800-8234. E-lel: drfrisnyaksandor@gmail.com

Harai Dénes - C. Sc. katoná-pedagógus, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, H-1101 Budapest, Hungária körút 9-11. Távbesező: +36/1/432-9005, fax: +36/1/432-9085. Otthon: H-1193 Budapest, Bem J. utca 21, II/5, távbeszélő: +36/1/377-9732, mobil: +36/30/919-0230. E-lel: harai.denes@uni-nke.hu

Jávor Miklós - történész. Otthon: H-9200 Mosonmagyaróvár, Bartók Béla út 6. Távbesező (mobil): +36/20/290-0710. E-lel: javormiklos1@gmail.com

Költő László - dr. u., régész, vegyészmérnök, ny. megyei múzeumigazgató. Otthon: H-7400 Kaposvár, Könyves Kálmán út 20, távbeszélő: +36/82/414-222, mobil: +36/20/505-0742. E-lel: laszlo.kolto@freemail.hu

Nyári Gábor - történész, doktorandusz. Otthon: H-8445 Városlőd, Hunyadi utca 25. Távbesező (mobil): +36/70/582-8684. E-lel: nyari.gabor1986@gmail.com

Rihmer Aurél - könyvtáros, történész. Otthon: H-1027 Budapest, Bajvívó utca 4, távbeszélő: +36/1/325-6643, mobil: +36/20/565-4419. E-lel: granasztoi@yahoo.com

Szabó István Mihály - D. Sc., mikro-, illetve környezet biológus, az MTA rendes tagja, ny. tanszékvezető egyetemi tanár, H-1111 Budapest, Bertalan Lajos utca 11. Távbesező: +36/1/4665266. E-lel: szabo.istvan18@chello.hu

Szabó A. Ferenc - C. Sc., politológus, ny. egyetemi tanár. Otthon: H-1125 Budapest, Álom utca 21, távbeszélő: +36/1/355-8004. E-lel: szabo.a.ferenc43@gmail.com

Szederkényi Tibor - D. Sc., a földtudomány doktora, egyetemi tanár - Pécsi Egyetem. Otthon: H-6725 Szeged, Veresács utca 16/a, távbeszélő: +36/62/443-580, mobil: +36/30/358-8661. E-lel: szedertib@vnet.hu

Vizi László Tamás - Ph. D. történész, főiskolai tanár, oktatási rektor helyettes, főtitkár - Kodolányi János Főiskola, H-8000 Székesfehérvár, Fürdő utca 1, távbeszélő: +36/22/543-394/402, mobil: +36/30/2985-922. Otthon: H-8000 Székesfehérvár, Privigyei út 2/A, távbeszélő: +36/22/300-739. E-lel: lvizi@kodolanyi.hu

Budapest, 2015. január 28.

01_011_A_W

Kutatási tárgykörök

ROVATREND

a történelemtanár-továbbképzésünk tanrendje alapján

I. A történelemkutatás módszertana.

1. Régészet.

- a. Ásatási tudnivalók, az ásatásig vezető út, ásatás.
- b. Temetőfeltárás, telepfeltárás.
- c. Leletgyűjtés kezelése, helyszínen maradó leletek.
- d. Restaurálás, meghatározás, leírás, tudományos közlés.
- e. Raktározás, kiállítás.
- f. Középkori várak, települések, temetők.

2. Őstörténet.

- a. Őstörténeti kronológia.
- b. Kőkorszaki tárgyi leletek, azokból levonható következtetések.
- c. Keleti Mediterráneum hatása.
- d. A fémfeldolgozásra utaló leletek.
- e. Rézkor, bronzkor, vaskor a Kárpát-medencében.
- f. Preszkíta-kori lakosság nyomai.
- g. Szkíta kor.
- h. Kelta kor.
- i. Római hódítás kora.
- j. A keleti lovas népek megjelenése, a lovas műveltség.
- k. A tenger és a pusztai népek.
- l. Őstörténeti fogalmak.
- m. Bevezetés a magyar népzene és a magyar őstörténet összefüggéseibe.
- n. Őstörténeti szintézis.

3. Családtörténet.

- a. Az etnikai közösségek keletkezése.
- b. A rasszok.
- c. A protokulturális tömörülés: a horda.
- d. Család, nemzetség, kisebbség, nemzeti közösség.
- e. Népepszámlálás a törzsi szervezetben.
- f. Családok és nagycsaládok.
- g. Nemzet-előtti etnikai közösségek–nemzetség, törzs.
- h. Uralkodó családok – dinasztikus szerepben.
- i. Az Arszakida—Makedón, Arszakida—Árpád-házi kapcsolat példája.
- j. A nemzet mint kulturális közösség.
- k. A nemzeti jellem és arculat.
- l. A nemzet mint küldetésközösség.

4. Embertan (antropológia).

- a. Egy adott terület lakóinak embertani vizsgálata.
- b. A magyarság főbb embertani jellegei.
- c. A rasszok szerinti elkülöníthetőség.
- d. A magyarság keleti elemeinek embertani képe.
- e. Az előfordulás gyakoriságából levonható következtetések.
- f. Az adott őslakosságra vonatkozó következtetés lehetőségei.
- g. Kisebb eltérések a magyaroknál tájegységenként és néprajzi egységenként.

5. Régészeti növénytan (archeobotanika).

- a. Régészeti feltárás során előkerült növényi maradványokból,
- b. kőületi lenyomatokból,
- c. ábrázolásokból levonható következtetések,
- d. az adott korban éltekre vonatkozóan,
- e. elsődlegesen a költözésre, helyváltoztatásra utaló adatokkal.

6. Régészeti örökléstan (archeogenetika).

- a. A feltárt emberi maradványok kora, tagozódása,
- b. típusai, ezek kapcsolatrendszere.
- c. A területi elhelyezkedésből levonható következtetések.
- d. A vércsoportra vonatkozó vizsgálati lehetőségek.
- e. Génkutatás.
- f. Emberi maradványok rasszra, etnikumra, származásra utalásai.

7. Történeti ábratan (archeoiikonográfia).

- a. Az emberábrázolások típusai a legkorábbi időtől kezdve.
- b. A felismerhető embertípusok.
- c. A felismerhető tevékenység.
- d. Az egykori életmódra vonatkozóan levonható következtetések.

8. Történeti földrajz (pl. rétegzett térképek).

9. Zenei történet.

- a. Az archaikus zenei rétegek kutatása.
- b. Különböző népzenei összehasonlító vizsgálata.
- c. Zenei anyanyelvek és rokonságok.
- d. Hangszerek keletkezése és története.

10. Írott források, írástörténet.

- a. A történeti ideográfikus összehasonlító jeltörténeti kutatás módszere és történeti háttere.
- b. Írástörténeti kutatások eredményeinek hasznosítása a történelemkutatásban: régmúltunk írásjelekben.
- c. Magyar nyelvemlékek.
- e. Legendák, mondák ősi ismeretei.
- f. Ami a krónikából megmaradt.
- g. Rovásírásos nyelvemlékek.
- h. Keleti, főleg bizánci és arab források.
- i. Nyugati, főleg germán évkönyvek adatai.
- j. Újabban feltárt kútfők: kínai, ujjur, oguz krónikák és társaik.

II. Magyar őstörténet kutatás.

11. A nyelvtudomány és a magyar őstörténet.

- a. Szkíta–hun–avar–magyar vonulat a Kárpát-medencei leletekben.
- b. A Kárpát-medence egyéb népei.
- c. Az előző hazákban az előmagyarokkal élt népek.

- d. A magyar nyelv alapszókinccse.
- e. A jövevényszavak és átadott szavak jellege.
- f. A jövevényszavak.
- g. A magyar nyelvemlékek származási tanúsága.
- h. Nyelvünk nyugati kapcsolatai.

12. A régészet és a magyar őstörténet.

- a. A keleti magyar előnépek vonulása tárgyi emlékeinek jellege.
- b. A Kárpát-medencei szkíta, hun, avar és magyar leletek.
- c. Az Árpád-kori település és a korábbi avar szállások.
- d. A törés nélküli együttlélés régészeti bizonyítékai.

13. Az embertan és a magyar őstörténet.

- a. Kárpát-medencei népségek embertani képe a honfoglalás korában: a magyaroknál, meghódolt népeknél, az Árpád-kori katonai segédnépeknél, későavarak továbbélése a honfoglalásig és magyarrá válásuk.
- b. A rasszok aránya a honfoglalóknál, az Árpád-korban és a mai magyaroknál.
- c. A magyar őslakosság összetételére vonatkozóan levonható következtetések.

14. A néprajz és a magyar őstörténet.

- a. A régészet által feltárt tárgyak egybevetése az ábrázoltakkal.
- b. A régészet által feltárt tárgyak egybevetése a továbbélőkkel.
- c. Az együtt élő és a szomszédos népek viseletei, települési, temetési munkájából és egyéb műveltségi jellemzőiből levonható következtetések.

15. A finnugor elmélet érvrendszere.

- a. Előzmények: Grimm testvérek, Sajnovics stb.
- b. A magyar és a finn nyelv szerkezeti hasonlóságainak rokonítása.
- c. Következtetés egy ősi finnugor korszakra és a közös finnugor őshazára.
- d. A halászó-vadászó nép feltételezése.
- e. A pásztorkodásra való áttérésről következtetett ugor kiválás.
- f. Bizonyos szomszéd türk népek hatásának elismerése.
- g. A több évszázados feltételezett népi érintkezések.
- h. A több évszázados feltételezett népi szókinccs átvételek.
- i. Több korábbi őshaza és a Magna Hungaria feltételezése.
- j. Továbbköltözés, leválások feltételezése; a baskíriai magyarok.
- k. Nyelvazonlóságból eredetre való következtetés.
- l. Szókinccs-gyapodásból eseménysorozatra való következtetés.

16. A sumer-magyar rokonság elmélete.

- a. Nyelvi hagyományok összevetése.
- b. Szimbolikus, kultikus hagyományok egybevetése.
- c. Jogi intézményi párhuzamok.
- d. Mondák.

17. A szkíta őstörténet öröksége.

- a. Tatárlaka és Tordos öröksége.
- b. A szkíta föld a Kis-Kárpátoktól Közép-Ázsiáig és az Arab-öbölíig.
- c. A szkíták tagozódása és történelme.
- d. A szkíták történelmi szerepe és jelentősége.
- e. A szkíta műveltség és kultúra.
- f. A szarmaták.
- g. A dákok és a pártusok (hunok).

18. A hun őstörténet öröksége.

- a. Dákok és pártusok.
- b. Hun honfoglalás.

- c. A Hun Birodalom és Kárpát-medencei központja.
- d. Atila világtörténelmi tettei.
- e. A hunok utódállamai.

19. Az avar korszak öröksége.

- a. Az avar honfoglalás.
- b. Avar birodalom az Inntól a Volgáig.
- c. Az onogur honfoglalás előmagyarokkal.
- d. A lovas műveltség rokon vonásai.
- e. Az avarok közép-európai szerepe.
- f. A frank támadások következményei.

20. Az ősi magyar állam.

- a. Szakrális hagyományok.
- b. A pártus állam és a kaukázusi államok hagyományai.
- c. A hun–avar–magyar állami jogfolytonosság.
- d. Egyéb jogi hagyományok és intézmények.
- e. Szimbolikai és írásbeliségi hagyományok.
- f. A képviseleten alapuló országgyűlés.

III. Középkori és újkori történelmünk.

21. Magyarország és a több honfoglalás.

- a. A Kárpát-medence korai kedvező lakhatási körülményei.
- b. A tatárlakai, tordosi ékírásos leletek bizonyossága.
- c. A lovasnépek életformája.
- d. Kelták, szkíták, szarmaták, hunok, avarok a Kárpát-medencében.
- e. Írásos források e térség lakóiról.
- f. Magyar-rokon, előmagyar népek megjelenése az írott forrásokban.
- g. A 670 körüli honfoglalás valószínűsége.
- h. A 895. évi honfoglalás és előzményei.
- i. A Kárpát-medence természeti képe a honfoglalás (895) és az államalapítás korában.
- j. Antropogén tájformálás a Kárpát-medencében (895-1920).
- k. A Kárpát-medence népessége és az etnikai térszerkezet változásai (895-1920).
- l. A magyar településhálózat kialakulása és fejlődése a 10. századtól 1920-ig a Kárpát-medence feudális-kori földrajzi munkamegosztása (régiók és interregionális kapcsolatok).
- m. A magyar mező- és erdőgazdálkodás történeti földrajza 1920-ig.
- n. A magyar ipar történeti földrajza.
- o. A Kárpát-medence közlekedésföldrajza (az Árpád-kortól 1920-ig).
- p. A középkori magyar tengeri hatalom.

22. A magyar könnyűlovasság.

- a. A lovas népek műveltsége.
- b. Lótenyésztés, a lovaglás tudománya, a kengyel szerepe.
- c. A magyar íj és nyíl, egyéb, a magyarokra jellemző fegyverek.
- d. A könnyűlovas harcéljárás sajátosságai, szembesítés a nehézlovassággal.
- e. A magyar könnyűlovasság a 9., 10. században.
- f. A magyar honfoglalók hadművészete.
- g. A lovaskultúra kérdései.

23. Középkori hadjárataink.

- a. Honfoglalás előtti felderítések és a 898-900. évi itáliai hadjárat.

- b. Hadjáratok keleti frank vagy morva szövetségben.
- c. Dél-európai hadjáratok Arnulf keleti frank császár szövetségében.
- d. Nyugat-európai hadjáratok Berengár itáliai király szövetségeseiként.
- e. A magyar–német szövetségváltás és a 907. évi német támadás.
- f. A honfoglalás vitás kérdései, bolgár–besenyő támadás(?).
- g. A 907-es frank támadás, visszaverése és következményei.
- h. Hadjáratok keleten Bizánc ellen.
- i. A német és a bizánci adófizettetés.
- j. Adómegtagadásból fakadó büntetőhadjáratok.
- k. Géza fejedelemsége, Quedlinburg.
- l. A honfoglalás (895) mint hadjárat.

24. Szent István és a Szent (Megszentelt) Korona.

- a. Szent István, az államszervező,
- b. az egyházszervező,
- c. a jogalkotó,
- d. az országépítő,
- e. egyénisége a legendák és a krónikák világában,
- f. a róla kialakított téves kép gyökerei,
- g. Szent István, a római egyház szentje.

25. A középkori magyar állam.

- a. A nagyfejedelemség korának állama.
- b. Az Árpád-házi királyi magyar állam.
- c. Az Anjou-korszak állami élete.
- d. Zsigmond korának nézetei.
- e. A tatárdúlás és a közeledő török támadás hatása.

26. Mátyás magyar reneszánsza.

- a. A magyar ősiség megújulása.
- b. A lappangó hagyományok felelevenítése.
- c. Újjáéledő szimbólumok és rovásírás.
- d. A reneszánsz társadalmi gyökerei.
- e. Mezővárosok és árutermelés.
- f. A magyar szabad királyi városok 15. századi fénykora az európai várostípus. A nyugat-európai városi fejlődés és társadalmi mobilitás.
- g. A török és a sikeres hadjáratok. A magyar kettős végvárrendszer kiépítése. (Luxemburgi Zsigmond kezdte meg, Mátyás folytatta.)

27. Dózsa György ideológiája.

- a. A keresztes hadjáratok és ideológiája.
- b. Bakócz Tamás szerepe.
- c. Magyar keresztes hadjárat meghirdetése.
- d. Huszitizmus és más eszmei háttér; a ferencesek társadalmi ellenzéki szerepe a magyar parasztháborúban és a reformáció hátterében.
- e. Nemzeti (paraszt) polgárháború a nemzeti királyságért.
- f. A főúri megtorlás formája és következményei.

28. A török hódoltság ellentmondásai.

- a. Az Oszmán-hódítás és hódítók a 15-16. században. (Hogyan vált a kis határmenti emirátusból a 16. század közepére 2,5 millió km²-nyi hatalmas birodalom?).
- b. Európai összefüggések és a szulejmáni ajánlat.
- c. A mohácsi csatavesztés háttere; az ellenfél, a lehetséges szövetségesek és a Magyar Királyság.

- d. A kettős királyválasztás következményei.
- e. A három részre szakadt ország jellemzői, a kondominium rendszere.
- f. A hosszú török hódoltság okai.
- g. Mi tartotta meg a magyarságot magyarnak a hosszú török uralom alatt?
- h. A török uralom mérlege.

29. A Habsburgok térnyerése és törekvései.

- a. A Habsburgok európai és magyarországi törekvései.
- b. A törökellenes felszabadító háború következményei.
- c. Habsburg ellenes szabadságharcok.
- d. A 18. századi magyar fejlődés.

30. A magyar felvilágosodás és polgárosodás.

- a. A német felvilágosult minták közvetítései Magyarországra.
- b. A nevelés reformjának hatásai.
- c. Mária Terézia testőrségének a tervezetthez ellentétes hatása.
- d. Reakciók a francia forradalomra.
- e. Szellemi bűvópatakok.

31. Az 1848-1849. évi polgári forradalom és szabadságharc.

- a. A törvényhozási és a közéleti reformok.
- b. Az országházon kívüli ellenzék forradalma.
- c. Az utolsó rendi országgyűlés döntései.
- d. Erdéllyel egyesített önálló polgári magyar állam.
- e. A reakció támadása a magyar megújulás ellen.
- f. A szabadságharc diadalai és bukása.

32. A kiegyezés és következményei.

- a. Habsburg megtorlás és önkényuralom.
- b. A magyar passzív ellenállás lehetőségei.
- c. A Habsburg-hatalom külső kudarcai és belső válsága.
- d. A magyar politika kiegyezési sikerei.
- e. Két központú alkotmányos monarchia.
- f. Gazdasági és tudományos fejlődés.

33. Az első világháború és magyar történelmi következményei.

- a. A nemzetközi helyzet alakulása.
- b. Az ország háborúba kényszerítése.
- c. A magyar huszárság részvétele az első világháborúban.
- d. Hősi helytállás és hadi veszteségek.
- e. A győztesek gátlástalanságai.
- f. Az 1000 éves ország szétdarabolása.
- g. A határon túli elszakított magyar nemzeti közösségek sorsa.
- h. A Wilson-féle önrendelkezési elv. Gyulafehérvári határozatok.
- i. 1919. December 9. Párizsi Kisebbségi Egyezmény Románia és a Társult Főhatalmak között. Előzmények és következmények.

34. Magyarország a két világháború között.

- a. Háborúvesztés, forradalmak, konszolidáció.
- b. Az ország megcsonkításának következményei.
- c. A Horthy-rendszer berendezkedése.
- d. Kulturális és gazdasági teljesítmények.
- e. Út keresés a nemzetegyesítés érdekében.
- f. A határon túli elszakított magyar nemzeti közösségek története Trianontól a második világháborúig.

g. 1918-1938. A Gyulafehérvári Határozatoktól a Bukaresti Kisebbségi Statútumig.

h. Az 1921. évi földreform Romániában.

i. A magyar nyelvű oktatás helyzete Erdélyben.

35. A második világháború és történelmi következményei.

a. Magyarország részvétele a háborúban.

b. Magyar huszárok a második világháborúban.

c. Az 1944. október 15-ei, háborúból való kilépési kísérlet és tanulságai.

d. Területgyarapodások és területvesztések, szovjet megszállás.

e. A háborút lezáró fegyverszüneti egyezmény és a párizsi békeszerződés.

f. A "határon túli magyarok" helyzete, emigráció.

g. Barátsági szerződések — külpolitikai kényszerpálya, szovjetizálás.

h. "Koalíciós évek", pártok és pártharcok, a személyi kultusz évei.

i. Földosztás, áttérés a tervezdálkodásra, a jóvátétel negatív hatásai a magyar gazdaságra.

j. Államosítások, az 50-es évek gazdaságpolitikája.

k. A határon túli magyar elszakított nemzeti közösségek története a második világháborútól napjainkig.

l. Erdély: 1944-1953. Párhuzamok: közképvisellettől az önfeladásig. 1945-1996. Nemzetiségi Statútumtól az Autónia Statútumig. 1948-2000. Történelmi Magyar Egyházak jogfosztottsága.

36. Az 1956-os forradalom és szabadságharc célkitűzései és történelmi jelentősége.

a. A jóvátétel fizetés terhei.

b. A mindenre kiterjedő hatalom kártékonysága.

c. A gazdasági sikertelenségek hatása.

d. A szocialista tábor problémái.

e. A szocialista hatalom belső válsága.

f. Tüntetésből forradalom, forradalomból szabadságharc.

g. Nemzetközi bénaság és szovjet háború Magyarország ellen.

h. Az 1956-os forradalom romániai hatásai.

i. A nyugati hatalmak elfogadják a Kádár-rendszert.

j. Az 1989-es fordulathoz vezető út.

IV. Művelődéstörténet.

37. Ősi műveltségünk rétegei.

a. A magyar lovas műveltség jegyei.

b. A magyar paraszti műveltség jegyei.

c. Ünnepek, szokások, hagyományok.

d. Népdalok, népmesék, népművészet, szájhagyomány.

38. Az ősi világkép öröksége.

a. Táltos kultusz: gyógyító és tudós emberek, vezérek.

b. Turul monda, Csodaszarvas monda.

c. Mondai hagyományból történelmi szereplők.

d. A régi világkép és a kereszténység egyeztetése.

e. Szűz Mária mint Nagyboldogasszony.

f. A szentek névünnepei és a magyar naptár eseményei.

39. Jelek, jelképek, jelentések.

a. Az uráli, Ibrit-parti sziklarajzok vizsgálata írástörténeti eszközökkel.

b. Termékenységi szimbólumaink az Urál–hegység és a Sárga–folyó (Huang-ho) között.

- c. Óvó, rontás elhárító jelek és cselekvések.
- d. Jelképek használati eszközökön, tárgyakon.
- e. Hímzett, festett és faragott virágok jelentései.
- f. A koronázási jelvények szimbolikája.

40. *Nyelvünk, írásunk ősisége.*

- a. A Kaukázuson túli és a folyamközi (mezopotámiai) nyelvi és írástörténeti párhuzamok.
- b. A 'Huang-fan' és az ordoszi hun aranykorona. Legrégebbi ismert népvünk.
- c. A magyar (rovás)írás emlékei.
- d. A magyar jogi és irodalmi írásbeliség rovásírási korszaka.
- e. A rovásírás szerepe a tiltástól az elfogadásig.
- f. A magyar analfabetizmus a rovásírással élő relativitása.

41. *Zenénk ősi rétegei.*

- a. A magyar énekes népzene rétegei, stílusai.
- b. A magyar énekes népzene keleti, törökös jellege.
- c. A magyar ötfokúság és a magyar népzene.
- d. A magyar népdalok ritmikája, dallam- és szövegösszefüggései.
- e. A magyar népi hangszerek és eredetük.
- f. A rézfúvós hangszerek kialakulása és szerepük a hadtörténetben.

42. *Ósvallási örökség és keresztény hitvilág.*

- a. A Kaukázusból hozott vallások (katolicizmus, monofizitizmus) és a keleti kereszténység.
- b. A Kazár Birodalom-béli zsidó vallási hatás.
- c. A Nap-kultusz és a csillaghit maradványai.
- d. A Mária ünnepek ósvallási összefüggései.
- e. A szakrális vezető kiválasztása.
- f. Az ünneplési szokások és szertartások.
- g. Babonaság és boszorkányság.
- h. Ördög és angyal.

43. *A Szent (Megszentelt!) Korona, mint szimbólum együttes.*

- a. A pántos korona keleti jellege.
- b. A pántos korona mint uralmi jelkép.
- c. A független földi hatalom jelképe.
- d. A zománcképi szereplők jelentései.
- e. A párta formáinak jelentései.
- f. A kereszt jelentősége.

44. *A Szent Korona-eszme.*

- a. A Szent Korona jogi tana.
- b. A Szent Korona-eszme Szent István Intelmeiben.
- c. A Szent Korona a Magyarok Országának tulajdonosa.
- d. A Szent Korona teste és tagjai.
- e. A király és a magyar nemzet viszonya a Szent Koronához.
- f. A Szent Korona koronázó szerepe.
- g. A Szent Korona magyar nemzetet megőrző szerepe.

45. *A magyar címer és a nemzeti színek.*

- a. A magyar címer tagozódása.
- b. A sávok jelentése.
- c. A kettős kereszt jelentése.

- d. A hármas halom jelentése.
- e. A korona, a címer koronája.
- f. A kis és a nagy magyar címer.
- g. Zászlók és lobogók.
- h. A nemzeti színek kialakulása.
- i. A nemzeti színek jelképei.

46. Magyar állami és közösségi jelképek.

- a. Turul, Csodaszarvas, holló, pelikán stb.
- b. Liliom, árvalányhaj, tulipán, alma stb.
- c. Lándzsa, kard, íj stb.
- d. A koronázási jelvények jelképei.
- e. A magyar címer és a nemzeti zászló, mint jelkép.
- f. A királyok pénzein szereplő jelképek.

V. Műveltségünk keleti és nyugati kapcsolatai.

47. Nyelvünk keleti kapcsolatai.

- a. Uráli, altaji, török és egyéb rokonságok.
- b. Az írástörténet keleti párhuzamai.
- c. Szkíták, hunok és avarok nyelve.
- d. Jászok, szarmaták, gepidák nyelve.
- e. Kazárok, besenyők, kunok nyelve.
- f. Kabarok, székelyek, palócok nyelve.
- g. Nyelvünk "nyugati" kapcsolatai, avagy a magyar–kelta (nyelvi) rokonság elmélete.

48. Népmeséink keleti kapcsolatai.

- a. Az égig érő fa történetei.
- b. A legkisebb fiú királyságai.
- c. Fanyűvő óriások és varázsló törpék.
- d. Táltos paripák és egyéb segítők.
- e. Kacsalábon forgó paloták.
- f. A székely és a kínai népmesék párhuzama.

49. Népzeneink keleti párhuzamai.

- a. Az ötfokúság keleti párhuzamai.
- b. Keleti típusú hangszerek.
- c. A hunok zenei emlékei.
- d. Az avarok zenei emlékei.
- e. Az elő-magyarok zenei emlékei.
- f. Honfoglalók sípjai.
- g. A régi hit nyomai a népdalokban.

50. Kettős műveltséget egyesítő sajátos mythológiánk és annak keleti és keresztény párhuzamai.

- a. Népművészetünk és annak szakrális jellege.
  - a növényábrázolás elsődlegessége,
  - lélekelemek ábrázolása,
  - a magyarság 'szent' állatai (szarvas, turul, oroszlán).
- b. A magyar mythológia két ősi párhuzama:
  - a sámánhit Belső-Ázsiából,
  - a zoroaszteri (táltos) vallás Közép-Ázsiából (lóáldozattal).
- c. A magyar mythológia keresztény párhuzama:
  - szumér örökség: a Napba Öltözött Asszony,

- boldogasszony ünnepek,
- keresztény balladák ősi összetevői,
- a szentek névünnepeihez kapcsolt ősi hitek.

51. A magyar konyha keleti öröksége.

- a. Keleti főzési hagyományok
- b. Keleti fűszerek használata.
- c. Változatosság és gazdagság.
- d. A könnyű lovasság ételmei felszerelése.
- e. A fejedelmi konyha edényei.
- f. Az étkezés szertartásai.
- g. Az ételek mint jelképek

52. Bizánci és római hatások.

- a. Kaukázusi hatás a Bizánci Birodalomra, a pártus Arsakidától a Makedón dinasztiaáig.
- b. Bizánci kapcsolatok a hunok és az avarok óta.
- c. Az Árpád-ház és Bizánc kapcsolata.
- d. A bizánci kereszténység hatása.
- e. Római lovagok és templomok.
- f. A latin szertartás és nyelv elterjesztése.
- g. Rómához pártolás az egyházszakadással.
- h. Magyarország a kereszténység és a pápaság védőbástyája.

53. A magyar lovasság és a kereszties hadjáratok.

- a. A magyar lovasság, mint a nyugat mintaadója.
- b. A Szentföld felszabadításának eredeti magyar ötlete.
- c. Magyar kereszties hadjáratok
- d. Részvétel a kereszties hadjáratokban.

54. A magyar reneszánsz (megújulás).

- a. Vitéz János és Janus Pannonius.
- b. Mátyás király a magyar múlt megújítója.
- c. Mátyás könyvtára és Corvinái.
- d. A magyar reneszánsz épületei (a 16–17. századi magyar és erdélyi reneszánsz. kiteljesedése és virágzása, az erdélyi reneszánszománcos reneszánsz).
- e. A magyar reneszánsz egyéb alkotásai.

55. A vallási türelem törvénye Erdélyben.

- a. Erdély a török korban.
- b. Bethlen Gábor és a vallási türelem.
- c. A többnemzetiségű és többvallású Erdély.

56. Magyar viselet és tánc (nemesi, városi, paraszti életmód, anyagi kultúra, szórakozás, viselet, tánc és erkölcs).

- a. Főúri, polgári és paraszti lakás- és anyagi kultúra.
- b. Városi utcakép, városi házak és lakásbelső.
- c. A nemesség, a polgárság és a jobbágyság demográfiai sajátosságai, a család szerkezete. A születés, gyermek, halál, házassági szokások.
- d. Főúri, polgári és paraszti étkezési kultúra, italozási szokások, borkultúra.
- e. A magyar viselet kialakulása a 16–17. században, a főúri viselet gyönyörű darabjai; a díszmagyar, a magyar viselet típusai, ruhadarabjai.
- f. Öltözködés és divat, mint társadalmi ösztönző erő.
- g. Szórakozás tánc, városi, paraszti közertkölc.
- h. A magyar humor.
- i. A népviselet gazdagsága.

- j. A népviseleti tájegységek.
- k. A magyar viselet típusai, ruhadarabjai.
- l. A magyar tánc ősi elemei; a páros tánc, a hajdútánc. A nyugati táncok.
- m. A magyar tánc tájegységek szerint.
- n. A magyar csárdás, mint divattánc, a magyar verbunkos.

VI. Összefoglaló áttekintés a történettudományban.

- a. Történelmi kronológia. (időrend).
- b. Őstörténetünk. (korai történetünk).
- c. A magyar nemzet múltja.

VII. Összefoglaló áttekintés a művelődéstörténetben.

- a. A történelmi magyar alkotmány.
- b. A történelemtanítás helye a magyar oktatásban.
- c. A magyar oktatásügy története 1920 előtt és után.
- d. A magyarországi kulturális egyesületek vázlatos története.
- e. A Kolozsvári Magyar Egyetem sorsa 1918 után.
- f. A magyar nemzeti közösségek helyzete.

VIII. Módszertani tanulságok.

- a. A történelemoktatás módszertana.
- b. Az őstörténetkutatás módszertana.
- c. A történelemkutatás módszertana.

IX. Tartalmi következtetések.

- a. A magyar jelen és jövő a Kárpát-medencében.
- b. Autonómia (önigazgatás), regionalizmus (övezetek), integráció (egyesülés).
- c. Alkotmányosság és nemzethez kötődés.
- d. Teljes és tényleges egyenlőség — európai integráció.

X. Jelenünk.

- 57. *Sorsunk, hivatásunk.*
- 58. *Évköri, nemzeti és családi ünnepeink.*
- 59. *Neveink, névadásunk, példaképeink.*
- 60. *Nagy- és főembereink, sportoló mintaképeink.*
- 61. *Lelkületünk, lelki egészségünk.*
- 62. *Testi megjelenésünk, testi egészségünk, nemzeti sportjaink és játékaink.*
- 63. *Műveltségünk, művelődési és mulatási, szórakozási szokásaink.*

XI. Jövönk.

- 64. *Jövőképünk.*
- 65. *Emberségünk megőrzése.*

XII. Tudományunk.

- 66. *Embertudomány.*
- 67. *Természet- és társadalomtudomány.*
- 68. *Emberiségtudomány.*
- 69. *Környezetünk megóvása.*
- 70. *Tudományunk növekedése.*

71. Technikánk kiterjesztése.

XIII. Művészetünk.

72. Irodalom.

73. Színházművészet.

74. Mozgóképkultúra.

75. Képzőművészet.

76. Zeneművészet.

77. Táncművészet.

XIV. Vallásunk.

78. Összehasonlító-vallástudomány és vallásfilozófia.

79. Magyar vallástörténet.

XV. Országok, övezetek, tájak története, élete, jellegzetességei.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tudományos kiadványai

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
I.	1	Első (Benidorm 1986) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1 http://mek.oszk.hu/06300/06366/06366.pdf	1
II.	1	A Második (Zürich 1987) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2 http://mek.oszk.hu/06400/06487/06487.pdf	2
III.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (London 1988) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai s Iratai. Budapest-Zürich, 1999 ISBN 963 85684 5 3 http://mek.oszk.hu/05900/05930/05930.pdf	25
IV.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Felsőőr/ Oberwart 1989) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 10 0 http://mek.oszk.hu/05900/05927/05927.pdf	46
V.	1	Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3	6
V.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Altenberg 1990) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7 http://mek.oszk.hu/06800/06833/06833.pdf	49
VI.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.) (Szent Gallen 1991) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 08 9 http://mek.oszk.hu/05900/05946/05946.pdf	47
VII.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szentendre 1992) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 48 X http://mek.oszk.hu/06800/06844/06844.pdf	51
VII.	2	Magyarok Őstörténete. Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3; harmadik bővített kiadás 2007. ISBN 963 9204 37 http://mek.oszk.hu/06300/06375/06375.pdf	3
VII.	3	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged 1992) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X http://mek.oszk.hu/06400/06488/06488.pdf	4
VIII.	1	Magyar Történelmi Tanulmányok I. Zürich, 1993. ISSN 1217 4629 http://mek.oszk.hu/06400/06486/06486.pdf	5
VIII.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tab 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5 http://mek.oszk.hu/06300/06381/06381.pdf	9
VIII.	3	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvár 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9 http://mek.oszk.hu/06500/06527/06527.pdf	23
IX.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolca 1994) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2 http://mek.oszk.hu/06700/06769/06769.pdf	15
IX.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolca 1994) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 12 http://mek.oszk.hu/06300/06365/06365.pdf	11
IX.	3	Die Frühgeschichte der Ungarn. Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7. Zweite erweiterte Ausgabe 2007. ISBN 963 9204 30 7 http://mek.oszk.hu/06300/06362/06362.pdf	10
IX.	4	Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. I. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8	7
IX.	5	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhely 1994) Övezeti Történelem-találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0 http://mek.oszk.hu/06300/06364/06364.pdf	12
IX.	6	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komárom 1994) Övezeti Történelem-találkozó Előadásai és Iratai. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9 http://mek.oszk.hu/06300/06370/06370.pdf	14
IX.	7	Képeslapok magyar történelmi motívumokkal. 8 különféle, szimpla és dupla, színes	8
X.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X http://mek.oszk.hu/06500/06505/06505.pdf	17

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
X.	2	Csuhák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról. Budapest-Zürich, 1995 ISBN 963 85274 5 5 http://mek.oszk.hu/11200/11213/11213.pdf	13
X.	3	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történetstálalkozói (1995-1999) Előadásai és Iratai. Csikszereda-Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6 http://mek.oszk.hu/06300/06372/06372.pdf	30
XI.	1	Honfoglalásunk és előzményei. Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében. (Tapolca 1996) Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0 http://mek.oszk.hu/06500/06503/06503.pdf	20
XI.	2	Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoszociológiába. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02	19
XI.	3	Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum. A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei. Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8 http://mek.oszk.hu/05900/05935/05935.pdf	18
XI.	4	Csuhák György: Ex Oriente Lux. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1 http://mek.oszk.hu/06300/06363/06363.pdf	16
XII.	1	Magyar út és nehézségei a nemzetállamtól az övezetek Európájába a huszadik század fordulóján. Avarok – onogurok – magyarok. (Tapolca 1997). Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 11 9 http://mek.oszk.hu/06800/06837/06837.pdf	50
XIII.	1	Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete. Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8 (A Szabadtér Kiadóval)	21
XIII.	2	A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. (Tapolca 1998). (324 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0 http://mek.oszk.hu/06500/06536/06536.pdf	31
XIV.	1	Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921). Szent István és a magyar államalapítás. (Tapolca 1999) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 02 X http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf	42
XIV.	2	Csuhák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról. Budapest-Zürich, 1999 http://mek.oszk.hu/05900/05921/05921.pdf	22
XIV.	3	Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: Szent Gallen-Budapest, 1999. ISBN 96386100 8 5 http://mek.oszk.hu/06100/06107/06107.pdf és http://de.scribd.com/doc/132197962/Die-Ungarn-und-die-Abtei-Sankt-Gallen-pdf	24
XIV.	4	Csuhák György: A magyar nemzet múltja * Szent István király életműve és a magyar államalapítás * A bambergi lovas * Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma * Magyar - nép - kisebbség. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1	26
XIV.	5	Fünfehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999. Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X	27
XIV.	6	Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5 http://mek.oszk.hu/06700/06783/06783.pdf	28
XV.	1	A magyar műveltség gyökerei. Az 1930-as évek magyar műveltsége. (Felsőőr/Oberwart 2000) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4 http://mek.oszk.hu/06700/06799/06799.pdf	41
XV.	2	Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére. (Sárköz-Decs 2000) Decs-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 03 8 http://mek.oszk.hu/05900/05926/05926.pdf	39
XV.	3	Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre. (Rozsnyó 2000) Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2002. ISBN 9638610026 http://mek.oszk.hu/06700/06792/06792.pdf	38
XV.	4	Csuhák György: Dunhuang barlangképei és a Sászai agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 9638568488 http://mek.oszk.hu/06300/06368/06368.pdf	29
XVI.	1	Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban. A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949). (Szentendre 2001) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 6 9 http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf	35
XVI.	2	Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen. Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2	32
XVII.	1	Csuhák György: Magyar nempolitikai írások. Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X http://mek.oszk.hu/05900/05917/05917.pdf	33
XVII.	2	Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86 100 7 7	34
XVII.	3	Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizennyolc éve 1985-2002. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610093	36
XVIII.	1	Magyar Történelem. Tizezer év – ezer oldalról. Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8 http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf	37
XVIII.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Budapest 2003) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 06 2 http://mek.oszk.hu/05900/05943/05943.pdf	43

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XIX.	1	A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Az első magyar huszártörténeti konferencia keretében. (Nyíregyháza, 2004) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 07 0 http://mek.oszk.hu/06800/06824/06824.pdf	45
XIX.	2	Zwanzig Jahre UHVZ – A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve 1985-2004. Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05 http://mek.oszk.hu/06000/06008/06008.pdf	44
XIX.	3	Csihák György: Forog a történelem kereke... Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 04 6 http://mek.oszk.hu/05900/05916/05916.pdf	40
XX.	1	Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnopszichológiába. Második, bővített kiadás. Közösen a Heraldika Kiadóval. Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 38 2	48
XXI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia. Kiadványaink tartalma. Budapest – Zürich, 2006. ISBN 9639204 37 4 http://mek.oszk.hu/06000/06007/06007.pdf	52
XXII	1	Őstörténetünk és a genetika. 1456 – Nándorfehérvár – 1606 Zsitvatorok – 1956 Budapest. (Mártély 2006) (372 oldal). Budapest-Zürich 2007. http://mek.oszk.hu/09100/09137/09137.pdf	53
XXIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Hódmezővásárhely 2007) (159 oldal). Budapest-Zürich, 2008. http://mek.oszk.hu/06800/06849/06849.pdf	54
XXIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 2. szám. Arpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2007) (67 oldal). Budapest-Zürich, 2008. http://mek.oszk.hu/06800/06850/06850.pdf	55
XXIII	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 3. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/A. (137 oldal) Budapest 2008. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/	56
XXIII	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/B. (176 oldal) Budapest 2008. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/	57
XXIV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 1. szám. Hunyadi Mátyás és a magyar újjászülés. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2008) (115 oldal). Budapest-Zürich 2009. http://mek.oszk.hu/09100/09125/09125.pdf	58
XXIV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2009/A. (145 oldal) Budapest 2009. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2.pdf	59
XXV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. Évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Őszinte Története (239 oldal) Budapest-Zürich 2010. ISBN http://mek.oszk.hu/09100/09126/09126.pdf	60
XXV	2	Csihák György: „Cum Deo pro Patria et Libertate.“ „Horthy fasizmus“ – „Antall demokrácia.“ Történelmi előzmény és párhuzam. (142 oldal). Budapest-Zürich 2010. http://mek.oszk.hu/09100/09110/09110.pdf	61
XXV	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 3. szám. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2010/A. (130 oldal). Budapest 2010. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/EPA01445_2010A.pdf	62
XXVI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 1. szám. Az 1920. június 4-től 1944. december 21-ig tartó időszak magyarországi eseményeinek elemzése, különös tekintettel az október körüli eseményekre. (231 oldal). Budapest-Zürich 2011. http://mek.oszk.hu/09400/09484/09484.pdf	63
XXVI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 2. szám. Zentai KJF-ZMTE Történelemtanár-Továbbképzés Vizsgaelőadásai. (230 oldal). Budapest-Zürich 2011. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2011.pdf	64
XXVII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVII. évfolyam 1. szám, Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/A. (229 oldal) Budapest-Zürich 2012. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012.pdf	65
XXVIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar történelmi Egyesület „Az altöttingi országgyűlés történelmi vizsgálata” című zártkörű tudományos tanácskozásán elhangzott előadások írott változata. (176 oldal) Budapest-Zürich 2013. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012_2.pdf	66
XXVIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 1. szám, Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/A. Budapest-Zürich 2013. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2013_1.pdf	67
XXIX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 1. szám, Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. Budapest-Zürich 2014. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/	68
XXIX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 2. szám. „Tízezer hontalan magyar Szent István-napi zarándoklata 1947. augusztus 20-án” címmel a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Pilisszántaért Egyesület közös rendezésében 2014. augusztus 20-án Pilisszánta a Boldogasszony Sziklakápolnában és a Páduai Szent Antal Templomban tartott ünnepi megemlékezés és tudományos ülés beszédei és előadásai. Budapest-Zürich, 2014.	69

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sorszám*
XXX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 1. szám. A Hazáért! A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület centenáriumi rendezvénye. Budapest, 2014. november 28. előadásai. Budapest-Zürich, 2015.	70

* Nummerung nach Erscheinung/Sorszám a megjelenés időpontja szerint

Az 53. számtól csak digitálisan. Ab Nr. 53 nur in digitalisierter Form
 Zürichi Magyar Történelmi Egyesület CH-8047 Zürich, Schweiz, Postfach 502.
znte@freemail.hu www.znte.org

Az ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA periodikát az MTA elfogadja a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) publikációs adatbázis számára mint megjelenési helyet.